

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Μεταμόρφωση
Αριθμός Άδειας
154

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Τρίμηνη Έκδοση της Ένωσης Αποφοίτων
της Εκκλησιαστικής Σχολής και του Εκκλησιαστικού Λυκείου Κορίνθου
Αριθμός Φύλλου 53 • Καλοκαίρι 2022 • ISSN 1790-9864

Τ.Θ. 52057 – Μεταμόρφωση Αττικής, Τ.Κ. 14410

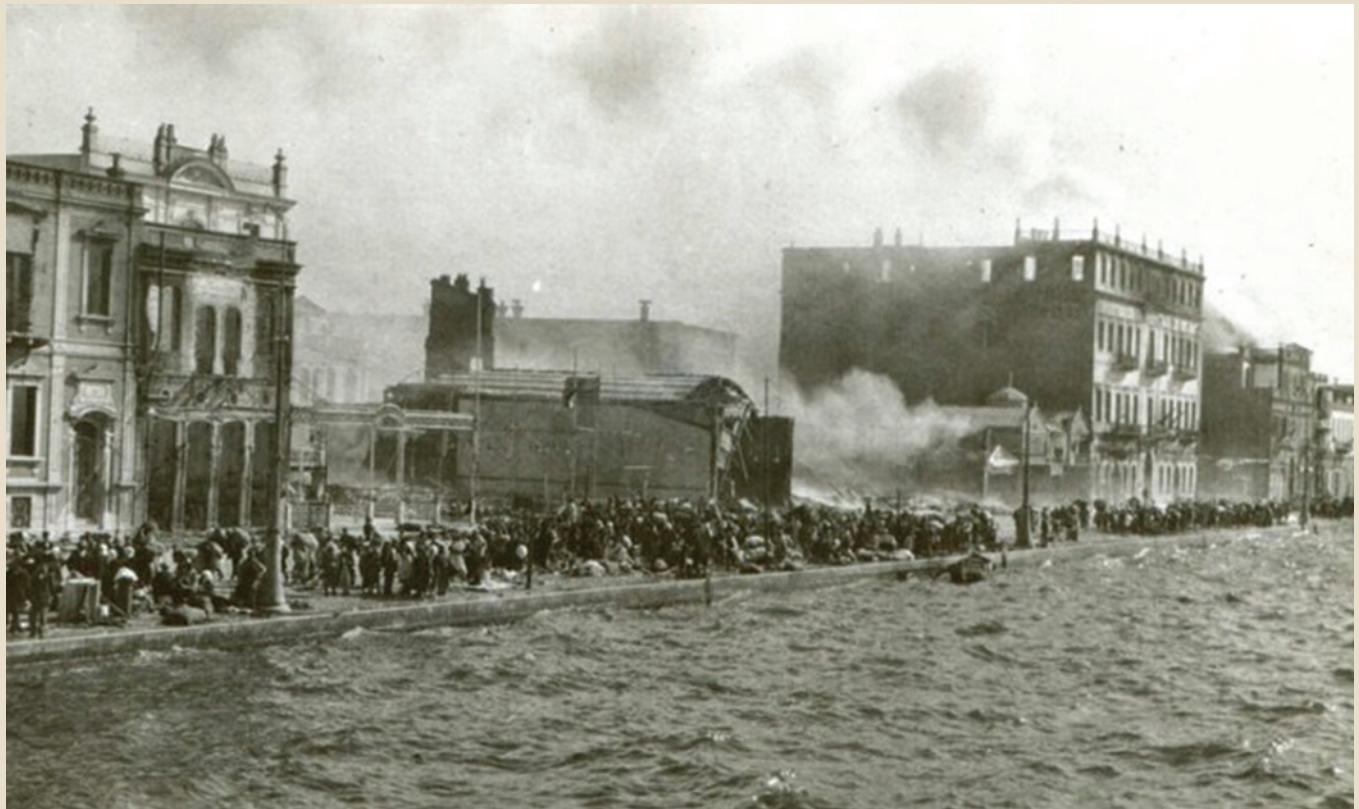
Εκατό χρόνια κλείνουν από τη Μικρασιατική Καταστροφή, τη μεγαλύτερη τραγωδία του ελληνισμού μετά την Δλωση της Κωνσταντινούπολεως, που επηρέασε την εξέλιξη του ελληνικού κράτους και σήμανε το τέλος στο μεγαλεπήβολο όραμα της «Μεγάλης Ιδέας».

Η Ένωση Δποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου, με αφορμή τις θλιβερές μνήμες από τον ξεριζωμό του 1922, αποφάσισε την έκδοση του παρόντος επετειακού τεύχους για να μην ξεχάσουμε. Έχουμε χρέος να μη λησμονούμε και να παίρνουμε διδάγματα από αυτή τη χαμένη ευκαιρία, που μπορούσε να αλλάξει την πορεία της χώρας.

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΩΡ
ΤΟΥ Α.Π.Θ.
Ο ΒΛΑΣΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ:

Τατοϊου 121, Μεταμόρφωση Αττικής,

Τ.Κ. 14452

Fax: 210 28 19 550

e-mail: mkal8645@gmail.com

www.eask.gr

TAX. ΘΥΡ.: 52057, T.K. 14410

Συνδρομές – Δωρεές: ETE 151/296112-14

ETE IBAN: GR 0701101510000015129611214

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

Ένωση Αποφοίτων Εκκλ. Σχ. Κορίνθου

ΕΚΔΟΤΗΣ – ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Μιχάλης Καλλαράς, τηλ.: 6944 24 30 41

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Ελένη Σταυροπούλου – Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.

Αριθμός φύλλου 53

Καλοκαίρι 2022

Το Δ.Σ.

εύχεται σ' εσάς

και στις οικογένειές σας

Καλό
Καλοκαίρι!

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΥΝΕΚΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Τον Σεβασμιωτάτον Μητροπολίτον Γουμενίσσης,
Αξιονότερον & Πολυκάστρου Δημητρίου
(Σχολικά έτη φοίτησης 1962-1968)

Ητραγωδία της ιστορίας τοῦ Μικρασιατικοῦ καὶ τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ συναφής δυστυχία τῆς ιστορίας τοῦ Ἀνατολικοθρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ (καὶ ὅχι μόνο) δέν πρέπει ποτέ νά διαγραφεῖ ἀπό τὸ λεξιλόγιο τῆς καρδιᾶς μας. Νά μήν ἐπιτρέψουμε ποτέ νά παραφραστεῖ πάλι σάν “συνωστισμός” στά διδακτικά βιβλία τῶν παιδιῶν μας, ἀκόμη κι ἂν προέχει ἡ ἀποτροπή τῶν ἐπαναλήψεων σ’ ἐκεῖνα τά ὄριακά γεγονότα ἐνός ἐνιστορικοῦ Ἀδη. «Σβήγοντας ἔνα κομμάτι ἀπό τὸ παρελθόν εἶναι σαν νά σβήνεις καὶ ἔνα ἀντίστοιχο κομμάτι ἀπό τὸ μέλλον» (Γεώργιος Σεφέρης).

Κάποια στιγμή ἡ Μικρασιατική Καταστροφή θά πρέπει συλλογικά νά περάσει στίς ἐπίσημες διεθνεῖς καταγραφές ὅχι μόνο σαν ὄρολογία, ἀλλά καὶ σαν καταιγιστικά ἀποτρεπτική ὁριοθέτηση μεταξύ ἀνθρωπιᾶς καὶ ἀπανθρωπιᾶς. Ὁταν ὅχι μόνο οἱ ἡμέτεροι, ἀλλά καὶ ἀλλοεθνεῖς παρατηρητές μιλοῦν κυριολεκτικά καὶ τεκμηριωμένα γιά «μάστιγα τῆς Ἀσίας» (Τζόρτζ Χόρτον, πρόξενος τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα καὶ στή Σμύρνη τήν ἐπίμαχη περίοδο).

Ο Τζόρτζ Χόρτον διεκτραγωδεῖ, σέ ὅλη τή διαδρομή τοῦ βιβλίου του, σκηνές καὶ περιστατικά καὶ συμβάντα τόσο ἐναντίον τῶν Ἄρμενίων, ὅσο καὶ ἐναντίον τῶν Ρωμιῶν, τῶν Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα εἰδικά γιά τήν καταστροφή τῆς Σμύρνης ὑπό τήν ἀναπόφευκτή ἵσως, ἀλλά καὶ τήν ἐπιλεγμένη τακτική τῆς ἀνοχῆς τῶν παρόχθια ἐλλιμενισμένων πλοίων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων! Εἶναι ἐνδεικτικό αὐτό πού διαδηλώνεται περιληπτικά καὶ τόσο «ἐκκωφαντικά» στή σ. 120 τῆς νεότερης ἔκδοσης τοῦ βιβλίου του: «Μία από τίς ἐντονες εντυπώσεις που είχα φεύγοντας από τη Σμύρνη ἡταν μία αίσθηση ντροπής που ανήκα στην ανθρώπινη φυλή».

Τό Οίκουμενικό Πατριαρχεῖο δέν δίστασε νά καταγράψει μερικά ἀδιάσειστα τεκμήρια ὅλης αὐτῆς τῆς διαβολικῆς ἀγριότητας πού εἰσέπραττε ὁ Ἑλληνισμός στήν Τουρκία ἀρκετά πριν ἀπό τό 1922, καὶ συγκεκριμένα μεταξύ 1914 καὶ 1918, πριν ἀκόμη καταλήξει ὁ Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ προκύψουν οἱ τελικές καθεστωτικές ἔξελίξεις στήν τέως Ὀθωμανική Αυτοκρατορία ώς τεχνητά μονοεθνική Τουρκία (μιά ἐπισφράγιση ἀνείπωτης ἀγριότητας καὶ ἀθλιότητας τόσων αἰώνων δουλείας, πού συνέχισε να δίνει μάλιστα καὶ νεότερα

δείγματα, ὅπως τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1955 καὶ ὅχι μόνο). Σφαγές γενοκτονικές, στον Πόντο καὶ στή ΒΔ Μικρασία, πρίν ἀκόμη δοθεῖ τό 1919 στόν Βενιζέλο ἡ συμμαχική “Ἐντολή” γιά τήν ἀνάληψη τῆς προστασίας τῆς ζώνης τῆς Σμύρνης.

Ἡ «Ομοσπονδία Προσφυγικῶν Σωματείων Ἑλλάδας» (ΟΠΣΕ) μέ νηφαλιότητα καὶ χαμηλούς τόνους προτιμᾶ νά ἀποτιμήσει τα 100χρονα πού πέρασαν μέ τό ἐπετειακό συμβολικό λογότυπο «Ἐνα λυχνάρι μέ μιά ἀναμμένη φλόγα». Ὁμως, τά λυχνάρια ἥταν ἐνάμισι ἑκατομμύριο ἀνθρωποι μέ τόν ἐθνομαρτυρικό πόνο ἔκτυπο στίς καρδιές τους, ἀλλά καὶ μέ ἀναμμένες τίς φλόγες ἀπό τόν φεραυγή πολιτισμό-ἰστορία αἰώνων καὶ αἰώνων οἰκουμενικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας. Τό μελετοῦμε σέ τόσα ἀφιερώματα ἡλεκτρονικοῦ Τύπου, ἐντύπων, βιβλίων, ἡμερολογίων, διοργανώσεων, γιά τά 100χρονα πού μᾶς ἐνώνουν μέ κεῖνον τόν ἀφόρητο στεναγμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μία τελικά ἀνεκπλήρωτη ἐθνική προσδοκία
«Ἐσεῖς, βουνά τῆς Ἀγκυρας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ποτέ σας μήν ἀνθίσετε, ποτέ μή λουλουδίστε, γιά τό κακό πού

πάθαμε στίς δεκατρεῖς τ' Αύγουστου. Γιόμισαν τά βουνά κορμιά κι οι κάμποι παλληκάρια. Κι ἄλλα παιδιά 'ν αἰχμάλωτα, κι ἄλλα 'ναι λαβωμένα, κι ἔνα παιδί ἀπ' τὸν τόπον μας ἄλλων παιδιῶν λέει:

«Βλέπω, παιδιά, 'τοιμάζεστε στόν τόπο μας νά πάτε. Ντουφέκι νά μή ρίξετε, τραγούδι μήν είπητε. Κι ἄν σας ρωτήσῃ ἡ μάνα μουν κι ο δόλιος μουν πατέρας, πέστε τους πώς παντρεύτηκα ἐδῶ μέσ' στήν Τουρκία. Πῆρα τήν πλάκα πεθερά, τή μαύρη γῆ γυναικά, δυό κυπαρίσια ἀγκαλιά στό μνημά μουν ἀπάνου».

Μακάρι ἡ ιστορία νά ἥταν ἔνα δνειρο. Νά ἔπαιρνε ἀντίστροφη πορεία ἡ νά σταματοῦσε στήν ἡμερομηνία ὁρόσημο: 2/15 Μαΐου 1919, ἡμέρα τῆς πολυπόθητης, ἄλλα και πολύκλαυστης ἀπελευθερώσεως τῆς νεότερης πρωτεύουσας τῆς Ιωνίας!

Ἄλλα δέν ἥταν τίποτε παραπάνω ἀπό μιά ἀνάσα, μιά πνοή, μιά τοποτηρητεία ἐδαφικῶν κερδῶν σέ μιά μεγάλη ἀκτίνα βορειότερα και ἀνατολικότερα τῆς Σμύρνης πρός τό ἐπίκεντρο τῆς Μικρασίας. Ή κατάρα τοῦ ἐνδοελλαδικοῦ διχασμοῦ, οἱ μεταβαλλόμενες ἰσορροπίες συμφερόντων τῶν Μεγάλων στήν Άνατολία και ὁ μεταβολισμός τοῦ Ὀθωμανισμοῦ σέ νεοτουρκισμό μέ τήν ἔξοπλιστική ὑποστήριξη τῶν ξένων, ὅλα μαζί συντέλεσαν, ὥστε τό δνειρο νά μήν ἀπομείνει παρά πυρίκαυστα ἐρείπια, κατασφαγμένοι και ἀποδιωγμένοι Ρωμιοί, τύμβοι ἀμέτρητων θυμάτων.

Ἀκόμη και τά ὀστά τους ἐκποιήθηκαν και ἐκπωλήθηκαν ἀπό τήν Τουρκία στή Δύση, γιά νά μήν πιστοποιεῖται ὁ νεοταμερλανισμός, γιά νά μήν ἀποδεικνύεται διά τῶν γυμνῶν ἀκρωτηριασμένων ὀστῶν ἡ εὐθύνη τῶν Δυτικῶν φίλων μας.

Ἡ τρισχιλιετής ιστορία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἐλληνισμοῦ, ἡ ιστορία τῆς ἀρχαίας Ιωνικῆς Δωδεκάπολης, τῶν πρώτων φιλοσόφων και τοῦ ἀποικισμοῦ, ἡ ιστορία τῶν μεγάλων πρωτοχριστιανῶν Μαρτύρων και τῶν μεγάλων Ἐλλήνων Πατέρων τῆς πίστης μας, ἡ ιστορία τῆς δημιουργικῆς ἀπαντοχῆς και τῶν πολλῶν ἐλπίδων, ναι, ἀχνογέλασε γιά λίγο στό πολύπαθο γένος μας, γιά μόλις τρία χρόνια· και ἔπειτα, αὐτή ἡ μακραίωνη ιστορία σκυλεύθηκε μέ τόν πιό βάρβαρο τρόπο, πού εἶχε γιά σύμμαχό του τούς ἐμπόρους τῶν ἔθνων και τά συμφέροντά τους στήν Άνατολία (Μ. Ἀσία).

Γιά τόν Ἐλληνισμό πού ἐπέζησε τῆς 29ης Μαΐου 1453, ἡ 27η Αύγουστου 1922 (π.ν.) ἔμελλε νά εἶναι ἡ πιό τραγική ἐμπειρία. Οι ρίζες του, πού εἶχαν ἀπλωθεῖ ἐδῶ και τρεισήμισι χιλιάδες χρόνια και εἶχαν ἀποδώσει στόν πανανθρώπινο πολιτισμό πρωτόγνωρους και ἀμίμητους καρπούς, ἐπρόκειτο νά ἀνασπασθοῦν ἀπό τά πατρογονικά ἐδάφη.

Ἀντί γιά τή μεγάλη ἴδεα «τῆς Ἐλλάδας τῶν πέντε

θαλασσῶν (Ιονίου, Αἰγαίου, Κρητικοῦ πελάγους και Μαύρης θάλασσας, και θάλασσας τοῦ Μαρμαρά) και τῶν δύο ἡπείρων (Εύρωπης, Ἀσίας)», μιά προσδοκία νεοϊστορική τοῦ 19ου αἰ., ἡ Μικρασία ἔσβησε σαν δνειρο.

Χρέος ίερό και ἔθνικό ἐπιβάλλει νά ἔστιάσουμε τήν προσοχή μας στό δρόσημο τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς, 27 Αύγουστου 1922 π.ν. Τότε ἥταν Σάββατο, ἡμέρα τῶν κεκοιμημένων (σύμφωνα μέ τό ἐβδομαδιαῖο ἐκκλησιαστικό ἡμερολόγιο). Ἡμέρα τῶν κεκοιμημένων, ἄλλα και τῶν ἔκαποντάδων χιλιάδων ἔθνομαρτύρων τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἐλληνισμοῦ.

Ἄς πάρουμε τά γεγονότα μέ τή σειρά

Τήν 1η Μαΐου 1919, πρῶτος ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος Καλαφάτης ὁ ἀπό Δράμας πληροφορεῖται και γνωστοποιεῖ στούς Σμυρναίους τήν εἰδηση τοῦ κατάπλου τῶν ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων, γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Σμύρνης. Τήν ἐπομένη, γονυπετής και κλαίγοντας, ὑποδέχεται και εὐλογεῖ τίς ἐλληνικές πολεμικές σημαῖες.

«Τό πλήρωμα τοῦ χρόνου ἥλθεν, γράφει στό Διάγγελμά του πρός τόν λαό τῆς Σμύρνης ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Ἡ Ἐλλάς ἐκλήθη ὑπό τοῦ Συνεδρίου τῆς εἰρήνης [σημ. τῶν Παρισίων] νά καταλάβῃ τήν Σμύρνην, ἵνα ἀσφαλίσῃ τήν τάξιν. Οἱ ὁμογενεῖς ἐννοοῦσιν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτή ἐλήφθη, διότι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν διευθυνόντων τό Συνέδριον εἶναι ἀποφασισμένη ἡ ἔνωσις τῆς Σμύρνης μετά τῆς Ἐλλάδος».

Βέβαια –ὅπως ἀποδεδίχθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων– οἱ Μεγάλες Δυτικές Δυνάμεις χρησιμοποίησαν τήν Ἐλλάδα ἐμφανῶς, μέν, γιά νά τηρήσει τήν τάξη και νά προστατεύσει τούς μειονοτικούς πληθυσμούς (μέχρι τήν ὑπογραφή τῆς τελικῆς συνθήκης εἰρήνης μέ τήν Τουρκία, μετά τόν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο)· ἀφανῶς, δέ, χάριν τῶν δικῶν τους ἀντιμαχομένων συμφερόντων (οἰκονομικῶν και πολιτικῶν), ἐπειδή δέν ἥθελαν νά ἀφήσουν αὐτήν τήν περιοχή στά χέρια τῆς τότε συμμάχου Ἰταλίας.

Παράλληλα, ἡ ἀνάθεση στήν Ἐλλάδα τῆς προσωρινῆς κατοχῆς τῆς ζώνης τῆς Σμύρνης και ἐνός εὐρέος χώρου στήν Άνατ. Θράκη ἥταν μιά ἐπιτυχία ἡ –ἄν θέλετε– μιά προτίμηση πολιτικῆς διόρασης περί τό διπλωματικῶς ἐφικτό, και προσανατολισμός τῆς ἔξωτηρικῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου στό Συνέδριο τῆς εἰρήνης (τοῦ μόλις λήξαντος Α' Π.Π.) και τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν.

Ωστόσο, ἀφενός, ἡ πολιτειακή μεταβολή και ἀναταραχή στόν Ἐλλαδικό χῶρο, ἡ ἐπικράτηση τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως τῶν φιλοβασιλικῶν, ἡ ὀλέθρια διχόνοια και ὁ διχασμός τοῦ λαοῦ και τοῦ στρατοῦ (διαιώνια ἔθνική κατάρα και αὐτοκαταδίκη), ὁ ἀσυλλόγιστος

καὶ ἀντιρεαλιστικός μεγαλοϊδεατισμός, οἱ ἀλλεπάλληλες ἀλλαγές στή στρατιωτική διοίκηση τοῦ ἐκστρατευτικοῦ Ἑλληνικοῦ σώματος τῆς Μικρασίας· καὶ, ἀφετέρου, ἡ ἄνοδος τῶν Τούρκων ἐθνικιστῶν, ἡ ἔξαψη τοῦ λαϊκοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ, καὶ ἡ –ἐπί οἰκονομικοῖς ἀνταλλάγμασι– τελικὴ ὑποστήριξη τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας καὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρός τούς Τούρκους, ὅλα ὁδήγησαν στά ἀποτρόπαια γεγονότα τοῦ Αὐγούστου/Σεπτεμβρίου τοῦ 1922. Δηλαδή, στήν ἀντεπίθεση τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, στήν (ἄτακτη –ἀνευ σχεδίου– ἀνευ ὑποστηρίξεως) ὑποχώρηση τοῦ ἐλληνικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, στίς ἀπερίγραπτες φρικτές βιαιότητες κατά τοῦ ἄμαχου ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ, στούς ἀμέτρητους «νεκρούς πού περιμένουν» (ὅπως τό ἔγραφε ἡ Διδώ Σωτηρίου) καὶ στόν ξεριζωμό τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἀπό τίς πατρογονικές ἐστίες. Ὁχι μόνο τῆς προσώραν ἐλευθερωμένης Μικρασιατικῆς ζώνης, ἀλλά καὶ τοῦ Πόντου καὶ ὅλης τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (καὶ Ρωμυλίας).

Πρόκειται γιά τή μεγαλύτερη ἐθνική συμφορά μετά τήν Ἄλωση τῆς Πόλης! Ἡ Ἄλωση δέν ξερίζωσε τόν Ἐλληνισμό ἀπό τίς μακραίωνες κοιτίδες τῆς ἐγκατάστασης καὶ δημιουργικῆς του ἀντοχῆς. ᩧ Μικρασιατική Καταστροφή ἥταν κυριολεκτικά καταστροφική, ἐστω κι ἂν ἀπόμειναν καὶ συναυξάνονται ώς ζύμη τόσοι κρυπτοχριστιανοί.

‘Ο χρόνος θεράπευσε τίς περισσότερες πληγές στό ιστορικό σῶμα τοῦ Ἐλληνισμοῦ, ὅχι ὅμως ὅλες. Ὁ ἀπελπισμένος ἐκεῖνος πόνος ἀνανεώθηκε μέ νεοτέρα τραύματα τῆς Ρωμιοσύνης. Παρόλο πού θά ἔπρεπε νά διασφαλίζεται ἀπό τίς προβλέψεις τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης, δυστυχῶς ἀφέθηκε ἀνυπεράσπιστος στόν σχεδιασμό καὶ στίς πρακτικές τῆς γείτονος, καὶ στήν ἀπραξίᾳ καὶ ἀδιαφορίᾳ πάλι τῶν οἰκονομικο-πολιτικῶν συμφερόντων τῶν Μεγάλων καὶ τῆς γεωστρατηγικῆς ἀντιπαλότητας.

‘Οσο γιά μᾶς, χρειάζεται νά ψηλαφοῦμε μέ ρωμαλέα πολιτική διόραση καὶ λεβεντιά καὶ ρεαλισμό τίς ἀφόρητα τραυματικές μνήμες τοῦ σχεδιασμένου ἐκείνου ἀπανθρωπισμοῦ, τῆς σχεδιασμένης ἐκείνης κτηνωδίας καὶ γενοκτονίας, γιατί «ὅποιος ξεχνάει τό παρελθόν, εἶναι καταδικασμένος νά τό ξαναζήσει».

Μορφή-όρόσημο, μορφές-σύμβολα

Μορφή-όρόσημο ἀναδείχθηκε ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος. Στήν ίερή ἐθνομαρτυρική μορφή του ἀνακεφαλαιώνει ὅλο τό δράμα τοῦ Μικρασιατικοῦ (καὶ τοῦ Ποντιακοῦ καὶ τοῦ Θρακικοῦ, ἄν θέλετε) Ἐλληνισμοῦ. Τεράρχης ἔξαιρετικῆς παιδείας, ἐνθέρμου ἐκκλησιαστικοῦ ζήλου καὶ ὑψηλοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, μιά κυριολεκτικά ἐθναρχική μορφή. Προκάλεσε πάμπολλες φο-

ρές τή μανία τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ξένων προξένων καὶ τῶν Τούρκων στή Δράμα καὶ ἔπειτα τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν Νεοτούρκων στή Σμύρνη. Ἀνακλήθηκε ἐπανειλημένα ἀπό τίς ἔδρες ὅπου ἀρχιεράτευε (ἀπό τή Δράμα ἀρχικά, καὶ ἀπό τή Σμύρνη ὑστερα, πρίν ἐπανέλθει πάλι στήν ἔδρα τοῦ μαρτυρικοῦ του καθήκοντος γιά τό ὑστατο μυστήριο). Δέν ἔπαυσε νά φιλανθρωπεύεται καὶ νά μερίζεται ἀμερίστως μεταξύ πίστεως καὶ γένους, μέχρις ἐσχάτων.

Ἄξιζει νά προσεγγίσουμε τό ἥθος καὶ τό φρόνημα τοῦ ίεροῦ ἀνδρός, ἀπό τά ἴδια του τά λόγια.

Ἀναχωρώντας ἀπό τήν Πόλη γιά τή Δράμα, νεοχειροτονημένος Μητροπολίτης σέ ἥλικια 35 ἐτῶν, διαβεβαίωσε τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ': «Ἐν ὅλῃ τή καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τή διανοίᾳ θά ὑπηρετήσω τήν Ἐκκλησία καὶ τό Γένος καὶ ἡ μίτρα, τήν ὄποιαν αἱ ἄγιαι χεῖρες σου ἐναπέθεσαν ἐπί τῆς κεφαλῆς μου, ἐάν πέπρωται νά ἀπολέση ποτέ τήν λαμπτήδόν των λιθωνης, θά μεταβληθῇ εἰς ἀκάνθινον στέφανον μάρτυρος ίεράρχου».

‘Οταν πληροφορήθηκε τήν ἀνάκλησή του ἀπό τήν ἐπαρχία Δράμας, λόγω λυσσαλέας ἀντιδράσεως τῶν Βουλγάρων ἐθνικιστῶν, γράφει στόν Ἐλληνα Πρόξενο τής Κωνσταντινούπολεως: «Ζητώ σταυρόν, μεγάλον σταυρόν, ἐπί τοῦ ὄποιου θά δοκιμάσω τήν εὐχαρίστησιν καθηλούμενος (καὶ μή ἔχων ἔτερόν τι νά δώσω πρός σωτηρίαν τῆς ήμετέρας λατρευτῆς πατρίδος) νά δώσω τό αἷμα μου. Οὕτως ἐννοῶ –τά ἐπ' ἐμοί– τήν ζωήν καὶ τήν ἀρχιερωσύνην».

Καὶ ἔρχεται ἡ κρίσιμη ὥρα, πρίν ἀπό τήν καταστροφή τῆς Σμύρνης καὶ τό δικό του μαρτύριο. Στενοί συνεργάτες τοῦ προτείνουν νά ἀναχωρήσει. Ὁ Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος ἐπιμένει νά τόν διασώσει.

‘Ομως, ὁ Χρυσόστομος παραμένει ἀμετάκλητος καὶ ἐπεξηγεῖ τή στάση του: «Εἴμαι πενηνταεσσάρων ἐτῶν. Δίς ἔξωρίσθηκ καὶ πλειστάκις ὑπέμεινα τά πάνδεινα, δύνειρευόμενος ἐλληνικήν καὶ ἐλευθέραν τήν δούλην πατρίδα. ᩧ πραγματοποίησις τοῦ δύνείρου μέ εῦρε παρήλικα μέν, οὐχί λευκότριχα ὅμως. Καὶ ἰδού, ἐπί τῶν ήμερῶν ἐμοῦ, τοῦ καυχωμένου ὅτι, ὅπου πατῶ, ἐκεῖθεν ἀπελαύνεται ὁ Τούρκος, τό δύνειρον, τό λαβόν σάρκα καὶ ὀστᾶ, ἔξαφανίζεται, διαλύεται, ἀποσυντίθεται· καὶ ἰδού, πρό τῶν πυλῶν τῆς Σμύρνης, τῆς ἐλληνικῆς, οἱ σφαγεῖς. Θεέ μου! Οίον καὶ θέαμα καὶ ἄκουσμα!

«Ἐγώ νά ἐγκαταλείψω τήν Σμύρνην καὶ τήν Μητρόπολίν μου; Ποτέ! Θά μέ καταδιώκη ἡ σκιά τοῦ ίεροῦ Πολυκάρπου ὡς ἄνανδρον, καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγόριου τοῦ Ε΄ ὡς ἄνάξιον διάδοχόν του. Εἴθε μόνον νά ἡξιούμην τάχιστα νά ἐνωθῶ μετ' αὐτῶν, καθ’ ὅν καὶ ἐκεῖνοι τρόπον. Διότι, ζῶν, οὐδέν πλέον ἔχω νά ἐλπίζω. Θνήσκων, ἵσως

ένισχύσω καί ἄλλους, ἵνα μένωσι πιστοί εἰς τό καθῆκον. Ἰσως, τό αἷμα τό δόποιον θά χύσῃ ἀφθονον δ σφαγεύς, ἵσως φωτίσῃ τόν νοῦν τῶν Ἰσχυρῶν τῆς γῆς καί κατανοήσωσιν ὅτι ὁ Ἑλληνισμός δέν εἶναι ἀνάξιος ζωῆς καί ἐλευθερίας. Θά μείνω, λοιπόν. Καί προσμένω ἀταράχως ὅ, τι ἡ Θ. Πρόνοια μοῦ ἐπιφυλάσσει.

Ἡταν ἡ ἔσχατη πράξη ἀρχιερατικῆς καί ἐθνικῆς συνέπειας, μετά τίς ἀπεγνωσμένες προσπάθειές του πρός τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, πρός τήν ἐλληνική κυβέρνηση, πρός τόν αὐτοεξόριστο Ἐλευθέριο Βενιζέλο, πρός τόν Πάπα, πρός τούς Προξένους τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, μήπως καί περισωθεῖ ὅ, τι κι ἄν ἥταν ἐφικτό νά περισωθεῖ. Τέλεσε τήν τελευταία Λειτουργία στόν Ναό τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, μίλησε γιά τελευταία φορά στά πλήθη καί, τήν ἴδια μέρα, ἔγινε κυριολεκτικά ἔρμαιο τοῦ φανατισμένου τουρκικοῦ ὄχλου. Τόν βασάνισαν, τόν διαπόμπευσαν, τόν κατακρεούργησαν. ቩταν τό σύμβολο τῆς ἀδούλωτης ἐλληνικῆς ἀντιστάσεως τῶν πέντε αἰώνων, καί δέχθηκε πάνω του συσσωρευμένη τήν ἀγριότητα τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ.

Ἡταν ὁ πρῶτος, ἀλλά ὅχι καί ὁ μόνος.

Τόν ιερέα Μελέτιο τόν σταύρωσαν σ' ἓνα πεῦκο. Τόν ιεροδιάκονο Γρηγόριο τόν ἔκαψαν ζωντανό. Τόν παπά-Ιάκωβο Ἀρχοντζάκη καί τόν ἀρχιμανδρίτη Ματθία τούς ἀνασκολόπισαν (τούς σούβλισαν).

Τόν Μητροπολίτη Μοσχονησίων Ἀμβρόσιο τόν πετάλωσαν καί μετά τόν κατακρεούργησαν.

Ο Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος, ἀφοῦ προέπιεμψε χιλιάδες γυναικόπαιδα καί γέροντες πρός τήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, παρέμεινε λάφυρο τοῦ ιεραρχικοῦ του χρέους καί τόν ἔθαψαν ζωντανό, ἐνῷ δεκάδες κληρικοί του ἐκτελέστηκαν.

Ο Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος ξεψύχησε στίς φυλακές μετά ἀπό ἀνήκουστα βασανιστήρια σαράντα ἡμερῶν, ἐνῷ ὁ Πρωτοσύγκελλος του ἀρχιμανδρίτης Πλάτωνας Ἄιβαζίδης ἀπαγχονίστηκε.

Ο Μητροπολίτης Ικονίου Προκόπιος πέθανε ἀπό τά βασανιστήρια στίς φυλακές. Ἐκατοντάδες κληρικοί εἶχαν ἀνάλογο φρικτό τέλος.

Ἡταν οἱ ἔσχατοι (,), ὅχι ὅμως καί οἱ πρῶτοι χρονολογικά, στήν ίστορία τῶν νεομαρτύρων καί ἐθνομαρτύρων τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰ. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πού ἔζησε στό θεσμικό του κέντρο ἀνάλογη βαρβαρότητα καί ἀνείπωτες ταπεινώσεις ἀπό τόν Νεοτουρκισμό, ἀναγκάστηκε νά διεθνοποιήσει τά ἐγκλήματα κατά τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πού εἶχαν συντελεσθεῖ κατά τή διάρκεια τοῦ Α' Π.Π.

Ολοι αὐτοί καί ἄλλοι ἄγνωστοι ἐθνομάρτυρες Ιερωμένοι πιστοποιοῦν τόν ἐθναρχικό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας ἀνά τούς αἰῶνες. Συνεχίζουν μιά μακραίωνη ἐκκλη-

σιαστική παράδοση, πού ἥθελε τούς ἐκκλησιαστικούς ποιμένες μιμητές τοῦ Καλοῦ Ποιμένος στή θυσία «ὑπέρ τῶν προβάτων».

«Ωσπερ κριοί ἐπίσημοι ἐκ μεγάλου ποιμνίου», οἱ ποιμενάρχες καί οἱ ιερεῖς μοιράστηκαν τό μαρτυρικό τέλος χιλιάδων Ἑλλήνων, πού ἔπεσαν βορά τῆς πιό ἀπάνθρωπης ἐκδικητικῆς μανίας βαρβαρικῶν στιφῶν, πού ἐπινοοῦσαν τίς πιό ἀνήκουστες μεθόδους ἀνομολόγητων ἐγκλημάτων.

Ἡ Μικρασιατική γῆ, θέατρο διαπάλης λαῶν καί ἀλλεπάλληλων κατακτητικῶν καί φονικῶν ἐπιδρομῶν, ὡστόσο ποτέ ἄλλοτε δέν σπάρθηκε μέ τέτοια σπονδή, κόλαφο στά ἀνάλγητα συμφέροντα τῶν Μεγάλων καί στά ἀσύγγνωστα λάθη καί δλέθρια ἐθνικά μας πάθη.

«Ἄγνοοῦνται ἔνα ἑκατομμύριο ἄτομα! (ἐπισημαίνει σέ ἀναφορά του τῶν νεότερων χρόνων τό Κέντρο Ἐρεύνης καί Μελέτης Ἑλληνισμοῦ). Τί ἀπέγιναν; Οἱ πρόσφυγες τό γνωρίζουν καλά. Ἐπεσαν θύματα τοῦ τουρκικοῦ βαρβαρισμοῦ. Σφαγιάσθηκαν, κρεμάσθηκαν, λιντσαρίσθηκαν, ἐτάφησαν ζωντανοί ἡ πέθαναν ἀπό σκόπιμες ταλαιπωρίες στά τάγματα ἐργασίας καί στίς ἀτελείωτες ἔξοντωτικές πορείες τῶν ὄμηρων καί αἰχμαλώτων, μόνο καί μόνο ἐπειδή ἥταν Ἑλληνες! Στήν πιό καλή περίπτωση ἐκτελέσθηκαν μέ τυφεκισμό... Ἐπιβάλλεται νά ζητήσουμε διεθνή ἀναγνώριση τοῦ ἐλληνικοῦ ὀλοκαυτώματος πολύ μεγαλύτερου ἀπό τό ισραηλιτικό», καταλήγει ἡ ἀναφορά.

Δέν ἔσβησε ὁ Ἑλληνισμός

«Ο κόκκος τοῦ σταριοῦ ἀποκορυφώθηκε καί ἔδωσε καρπό, ὅταν ἡ γῆ πού τόν ἔθρεψε εἶχε πιά ἀπολεσθεῖ».

Οἱ Εκκλησίες-λυχνίες τῆς Ἀποκαλύψεως δέν σβήνουν, μόνο «μετακινοῦνται». Μετακινοῦνται ἀπό τό λυχνοστάτη τῆς ἀγιομάνας Μικρασίας, γιά τήν προαιώνια μητροπολιτική γῆ. Ἀφήνοντας πίσω τους «τόν θεό τῆς Ἀσίας, ἔναν θεό μέ δυνατά ζυγωματικά, μέ τό χαντζάρι τῆς σφαγῆς στό σελάχι», ἔναν «θεό» πολιτιστικῆς παρακμῆς καί μιζέριας.

Ἡ νεότερη Ἑλλάδα (ἡ ὅποια μέ τόν διχασμό της ἔγινε μιά ἀπό τίς αἰτίες τοῦ ξεριζωμοῦ) ἀναμφισβήτητα ὀφείλει πάρα πολλά καί σ' ἐκείνους πού ἀπέμειναν ἐκεῖ, λείψανα μιᾶς μακραίωνης ίστορίας, καί σ' ἐκείνους πού (ὄντες κρυπτοχριστιανοί) συνεχίζουν τή σταυρωμένη ίστορία τῆς Ρωμιοσύνης στίς ἀλησμόνητες πατρίδες, ἀλλά καί σ' αὐτούς προπαντός πού ἥρθαν καί μᾶς ἔφεραν τό «βίος» τῆς καρδιᾶς τους...

Ο ξεριζωμός λειτούργησε ώς «μετακένωση» δυναμισμού καί δημιουργίας.

Ἐκείνη ἡ φρικτή καταστροφή αίμοδότησε τό σῶμα τῆς Μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος μέ νέο αἷμα, γεμάτο πί-

στη στήν παράδοση και εύσέβεια και άλκη δημιουργική. Άπο τή μιά ή συμφορά, άπο τήν άλλη ή άνανέωση.

«Τό προσφυγικό αίμα έχει -φαίνεται- έξοχες ιδιότητες». Καί τό λέμε αύτό, άναλογιζόμενο το πῶς ήρθαν οι πρόσφυγες και τό τί δημιούργησαν.

Τό πῶς ήρθαν οι πρόσφυγες άς άφήσουμε νά μᾶς τό διαζωγραφίσει μιά λογοτεχνική γραφίδα:

«Ενάμισι έκατομμύριο άγωνίες και οίκονομικά προβλήματα ξεμπάρκαραν στό φλούδι τής Έλλάδας, μέ θλιβερή ταμπέλα κρεμασμένη στό στήθος: «Πρόσφυγες»! Ποῦ ν' ἀκουμπήσουν οι πρόσφυγες; Τί νά σκεφτοῦν; Τί νά ξεχάσουν; Τί νά πράξουν; Ποῦ νά δουλέψουν; Πῶς νά ζήσουν; Τρέμαν ἀκόμα ἀπ' τόν φόβο. Τά μάτια τούς ήταν κόκκινα ἀπ' τό αίματινο ποτάμι τῆς κόλασης πού διάβηκαν. Καί σάν πάτησαν σέ στέρεο ἔδαφος, μετρήθηκαν νά δοῦν πόσοι φτιάσανε καί πόσοι λείπουν. Κι οί ζωντανοί δέν τό πιστεύανε, μόνο ἀπλωναν τά χέρια τους στό κορμί τους καί τό ψάχναμε, γιά νά βεβαιωθοῦνε πώς δέν ήταν βρυκόλακες. Καί ψάχναν καί γιά τήν ψυχή τους, νά δοῦν ἄν ήταν στή θέση της. Μ' αὐτή ήταν ἄφαντη. Εἶχε μείνει πίσω στή πατρίδα, κοντά στούς ἀγαπημένους νεκρούς καί στούς αἰχμάλωτους, κοντά στά σπιτάκια, στά χωράφια, στίς δουλειές...».

«Ετσι ήρθαν ἐνάμισι έκατομμύριο ψυχές, μέ τήν κρυφή ἐλπίδα καί μέ τό ὄνειρο κάποιοι πώς ίσως κάποτε ξαναγυρνοῦσαν. Άλλα «ἔσπειραν» κι ἐδῶ νέους κεκοιμημένους, καί ἀνάστησαν νέες ζωές, καί ρίζωσαν.

Ἄφησαν πίσω τους τό βιός τους, ὅτι ἀπέμεινε ἀπό τή μανία, καί ἔστησαν τή Νέα Σμύρνη καί τή Νίκαια, τή Νέα Φιλαδέλφεια καί τό Νέο Ήράκλειο στήν Άττική, τή Νέα Ιωνία στόν Βόλο, τή Νεάπολη, τά Νέα Μουδανιά, τή Νέα Κρήνη στή Θεσσαλονίκη (στήν πρωτεύουσα τῶν προσφύγων), τή Νέα Καρβάλη καί τή Νέα Ήρακλείτσα στήν Καβάλα, τή Νέα Μάκρη στήν Άλεξανδρούπολη... μέ δυο λόγια, ἔστησαν τή νέα ζωή τους καί συνάμα σφράγισαν μιά νέα σελίδα στή νεοελληνική ιστορία.

Πάλι ή Εκκλησία μέ πρόσφυγες κληρικούς, μέ ἄγιους πνευματικούς πατέρες, στήριξε τήν καινούργια ζωή τους. Δέν θά ξεχάσω ὅταν ήμουν παιδί τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καί πήγαινα στήν έκκλησία τῆς Παναγίας στό Λουτράκι, τό καλοκαίρι πού καθόμασταν κάτω ἀπό τίς ἀκακίες Κωνσταντινουπόλεως, ο Μητροπολίτης Πατάρων Μελέτιος μέ συμβούλευε πῶς νά ψάλλω τόν Παρακλητικό Κανόνα. Μοῦ ἔλεγε ίστορίες ἀπό τή ζωή του γιά ὅσα έζησε ἐπί τρία χρόνια ρακένδυτος καί πενόμενος στά βάθη τής Ἄσιας, ὅπου εἶχε ἔξορισθεῖ καί καταδικασθεῖ σέ θάνατο γιά τήν πατριωτική του δράση ἀπό τουρκικό δικαστήριο. Στή συνέχεια, στήν Έλλάδα ὅταν ήρθε μέ τούς πρόσφυγες, δέν ἀποδέχθηκε καμία Μη-

τρόπολη, ἀλλά παρέμεινε κοντά στό ξεριζωμένο ἀπό τήν Ιωνία, κατατρεγμένο καί πολύπαθο ποίμνιο του. Κατά τήν Κατοχή, ἀπεστάλη στήν Άλεξανδρούπολη γιά νά συγκρατήσει τόν διωκόμενο ἀπό τίς δυνάμεις κατοχῆς Έλληνισμό. Ο κόσμος εἶχε ἐγκαταληφθεῖ ἀπό τίς ἀρχές καί εἶχε ἀνάγκη στηρίγματος. Καί τότε βιαίως κυνηγήθηκε ἀπό τίς βουλγαρικές Ἀρχές. Ό Ήλιας Βενέζης, ἀναφερόμενος στήν περισπούδαστη προσωπικότητά τοῦ Μητροπολίτη Πατάρων, λέει ὅτι «διδάσκει ήθος». Καί ο Φώτης Κόντογλου τόν διαζωγραφίζει ώς «τόν τελευταίο τῶν βυζαντινῶν ἀσκητικῶν μορφῶν».

Οι Μικρασιάτες καί οι Πόντιοι καί οι Θρακιώτες καί οι Άνατολικορωμυλιῶτες πρόσφυγες κατόρθωσαν νά ἀναπνεύσουν καί νά ξαναδημιουργηθοῦν, μέ τόν δυναμισμό τόν ἐθνικό καί τόν έκκλησιαστικό πού συναποκύμισαν ἀπό τίς πατρογονικές τους ἐστίες.

Ἐγκατάσπαρτα σ' ὅλη τήν ἐλληνική ἐπικράτεια τά ιερά σεβάσματα τοῦ προσφυγικοῦ ἐλληνισμοῦ (ιερά λείψανα καί ἄγιες εἰκόνες) φανερώνουν τό ήθος του, τήν βαθειά του πίστη καί τήν πεμπτουσία τοῦ δυναμισμοῦ του.

Η καιριότερη συνιστώσα

Σ' αὐτόν τόν δυναμισμό θά σταθοῦμε γιά λίγο, ἀνιχνεύοντας τήν κυριότερη συνιστώσα του.

Κι αὐτή δέν ήταν ή μοιρολατρική ἀποδοχή τῶν τετελεσμένων καί ἡ ἀνάγκη αὐτοσυντηρήσεως καί ἐπιβιώσεως στίς νέες συνθῆκες καί συγκυρίες. Δέν ήταν ἀπλῶς ή κληρονομημένη δημιουργικότητα τῶν προσφύγων, στόν οίκονομικό καί τόν πολιτιστικό τομέα (μιά δημιουργικότητα, πού τήν ἐπέβαλε ἡ ἀνάγκη τῆς δριοθετήσεως ἀπό τούς ἐπικυρίαρχους Άνατολίτες). Δέν ήταν ἀπλῶς αὐτά, διότι τότε θά εἴχαμε ἄλλου εἴδους ὁργάνωση τῶν προσφυγικῶν κοινοτήτων.

Πιστεύω ὅτι ή κυριότερη συνιστώσα τοῦ προσφυγικοῦ δυναμισμοῦ ήταν ή ὄρθοδοξή πίστη· ὅχι ώς ἰδεολογία, ἀλλά ώς βίωμα καί πρακτική ζωή, ώς ήθος καί βιοθεωρία, ώς ἔθιμο καί κοινωνικές συνήθειες.

Καί ο πόνος καί οι ματωμένες ἀναμνήσεις καί οι ἀποστερήσεις καί οι ἀρρώστιες καί ὁ ξεριζωμός καί ἡ κοινή τραγωδία, ὅλα λειτουργοῦσαν ώς ἀκούσια εἴτε ἐκούσια ἀπεγνωσμένη ταπείνωση καί καταφυγή στή μόνη τους ἐλπίδα, στήν Παναγία τῶν θλιβούμενων, στόν Θεό τῶν πατέρων τους καί τῶν Ἅγιων τους.

Τή μνήμη τους ἀνάδευναν οι ἔκατόμβες τῶν ἐθνομαρτύρων, μέ πρωτοστάτες τούς Ιεράρχες καί τούς Ιερεῖς. Οι ποιμένες τους εἶχαν προσυπογράψει μέ τό αἷμα τῆς καρδιᾶς τους ἀμετάκλητα τή λαμπρή παράδοση τοῦ ἐλληνικοῦ ράσου, πού αὐτοθυσιάζεται. Δέν ήταν μόνο Ιεράρχες, ἀλλά καί Ἐθνάρχες, «προκινδυνεύοντες

τῆς πίστεως, ἀλλά καὶ τοῦ ἔθνους». «Παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλά καὶ καθῆκον τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νά παραμείνη στίς τραγικές στιγμές τοῦ ποιμνίου του κοντά του», δήλωνε κατηγορηματικά καὶ τό ἔξεφρασε μέχρι τοῦ μαρτυρίου του ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος.

Οἱ πρόσφυγες, λοιπόν, διατήρησαν ὄλοζώνταν τὸ παράδειγμα ἐκείνων τῶν ιερῶν μαρτυρικῶν μορφῶν, πού εἶχαν μείνει «πιστοί ἄχρι θανάτου». Εἶχαν παράδειγμα βιωμένης πίστεως. Γνώριζαν, μὲ ἄλλα λόγια, τί σημαίνει ὄρθόδοξη πίστη, ποιά εἶναι ἡ ἀξία καὶ ἡ μοναδικότητά της.

Γνώριζαν, γιατί γιά κείνους ἡ πίστη δέν σήμαινε λίγες ὥρες ἐκκλησιασμοῦ τίς μεγάλες μέρες ἦταν ἄξονας ζωῆς, ὑπόθεση καθημερινοῦ βίου.

Ἄς θυμηθοῦμε ἡ μᾶλλον ἐνθυμηθοῦμε τὸ παράδειγμα ἐνός ἀπό τοὺς σύγχρονους Ἅγιους, τοῦ Ἅγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκη, πού ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Φαρασιώτικου Ἐλληνισμοῦ, ἐνός συγκροτήματος ἔξι ἑλληνικῶν χριστιανικῶν χωριῶν στήν καρδιά τῆς Καππαδοκίας.

«Ἔτην περίπου εἰκοσιέξι ἐτῶν, τό 1866, ὅταν κοινοβίασε στήν Ιερά Μονή Φλαβιανῶν (Ζίν-τζι-Ντερέ)... Δυστυχῶς ὅμως δέν χάρηκε πολύ τήν ἡσυχία του ὁ Ἀρσένιος, διότι ἐκείνη τήν ἐποχή εἶχαν ἀνάγκη μεγάλη ἀπό δασκάλους, καὶ ὁ Μητροπολίτης Παΐσιος Β' τόν χειροτόνησε Διάκο καὶ τόν ἔστειλε στά Φάρασα, γιά νά μάθῃ γράμματα στά ἐγκαταλελειμένα παιδιά!... Μέχρι τό τριακοστό ἔτος τῆς ἡλικίας του δίδασκε σάν Διάκος. Μετά χειροτονήθηκε στήν Καισάρεια πρεσβύτερος... Ἀρχισε πιά ἡ πνευματική του δράση νά γίνεται μεγαλύτερη καὶ νά ἀπλώνη. Χρειάσθηκε ἀκόμη νά κάνη καὶ ἐράνους σέ γειτονικά χωριά καὶ σέ μακρινές πόλεις. Ο μεγαλύτερός του σκοπός μέ τούς ἐράνους ἦταν νά ἔρχεται σέ ἐπαφή μέ τούς Ἐλληνες Χριστιανούς, πού ζούσαν ἀνακατεμένοι σέ χωριά μαζί μέ τούς Τούρκους, καὶ νά τούς τονώνη ἐκείνα τά δύσκολα χρόνια. Αὐτό πού βοηθοῦσε δέν ἦταν τά ἐνισχυτικά του λόγια μόνο, ἀλλά τά θαυμαστά ἔργα πού ἔβλεπαν νά κάνη ὁ π. Ἀρσένιος, διότι εἶχε ἄφθονη τήν Θεία Χάρι καὶ θεράπευε τίς ψυχές καὶ τά σώματα τῶν πονεμένων ἀνθρώπων».

Τά ιερά καὶ τά ὄσια: ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς τους

Ἡ Εκκλησιαστική ζωὴ καὶ διακονία στίς ἀλησμόνητες πατρίδες τρεφόταν ἀπό τήν παράδοση τήν Πατριαρχική, τήν ὄρθόδοξη, αὐτήν πού κράτησε ἐπί αἰῶνες ἀδούλωτη τήν ψυχή τοῦ γένους. Κι αὐτό ἦταν κάτι τό ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τό κύμα προτεσταντισμοῦ πού ἔφερε εἰσαγόμενο ἡ Ὀθωνική Ἀντιβασιλεία στήν Ἐλλάδα, μέ τήν καταστροφή τῶν Μοναστηριῶν, τή διοικητική ὑπα-

γωγή στόν πολιτειακό ἄρχοντα, τόν νόθο ἐκσυγχρονισμό καὶ τήν ὑποτίμηση πρός τίς μορφές τής ὄρθόδοξης παραδοσιακῆς λαϊκῆς εὐσέβειας.

Γιά τόν πρόσφυγα ὁ παπάς ἦταν σύμβολο ἱερό· ἔτσι εἶχε μάθει ἀπό τήν «πατρίδα». Τό ράσο ἦταν ὀρατό σημάδι τής παρουσίας τοῦ Θεοῦ, πού νοημάτιζε τίς ὅμορφες καὶ τίς θλιβερές στιγμές τής οἰκογενειακῆς καὶ τής κοινωνικῆς ζωῆς ἀλλά ἦταν καὶ τά σπάργανα τοῦ γένους.

Καὶ ἡ ἐκκλησία ἦταν τό κέντρο ἀναφορᾶς, ὄργανωσεως, ἀναπτύξεως τής πολιτιστικῆς ζωῆς τοῦ Ἐλληνισμοῦ. Ἡ ἐκκλησία ὅχι μόνο ως ἱερατεῖο, ἀλλά ως σῶμα Χριστοῦ, κλῆρος καὶ λαός. Οἱ ἐκκλησιαστικές γιορτές ἦταν συνάμα καὶ ἔθνικές γιορτές. Ἔκκλησία καὶ σχολές λειτουργοῦσαν συμπληρωματικά καὶ διέσωζαν τά ζωπυρα τοῦ ἔθνους. «Ολα αὐτά ἀποτελοῦσαν βιώματα, ἀντίληψη καὶ τρόπο ζωῆς.

Ἀποτελοῦσαν τήν ψυχή τῆς ψυχῆς τους, δέν μποροῦσαν, λοιπόν, οἱ πρόσφυγες πάρα νά ὄργανωθοῦν καὶ πάλι σέ σχέση καὶ ἀναφορά μέ τήν ἐκκλησιαστική ζωή, μέ τίς ἐκκλησιαστικές γιορτές, μέ τά πατρογονικά σεβάσματα.

Ἡρθαν πτωχοί, σχεδόν γυμνίτες. Τό μόνο πού φρόντισαν ἀπαραίτητα νά φέρουν ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς τους: τά ιερά καὶ τά ὄσια. «Οσοι μποροῦσαν μετέφεραν ὅτιδήποτε κινητό ἀπό τήν σκευή τῆς Ἐκκλησίας: τέμπλα, ἄμβωνες, δεσποτικά, στασίδια, εἰκόνες ιερές, κανδήλες, ἀσημοχρυσωμένα δισκοπότηρα, Εὐαγγέλια, ὅλα ἔργα ἀμίμητης λεπτοτεχνουργίας, ἀξιομίμητης πίστεως καὶ εὐλάβειας.

Καὶ προπάντων, τά ιερά τῶν Ἅγιων λείψανα, Ἅγιων καὶ Μαρτύρων πού εἶχαν διαποτίσει ἀνά τούς αἰῶνες μέ τό αἷμα ἡ μέ τό δάκρυ τά πατρογονικά ἐδάφη, καὶ τώρα πιά καθαγιάζουν μέ τά ἄγια λείψανα τους τή νέα γῆ. Είναι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος στό Νέο Προκόπι, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ἀπό τή Νεάπολη ὁ νεοϊερομάρτυρας στόν Περισσό, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στή Νέα Καρβάλη, οἱ Ἅγιοι Πέντε Μάρτυρες στήν Καβάλα, ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος στή Νέα Ιωνία στήν Αθήνα, ἡ Ἅγια Ελένη τοῦ Πόντου στή Θεσσαλονίκη καὶ πλῆθος τιμημάτων ιερῶν λειψάνων τόσων ἄλλων Ἅγιων.

Ἡταν τά ἀπαραίτητα γιά νά θεμελιώσουν καινούργιους Ναούς, καινούργιες Ἐνορίες, καινούργιες ἐκκλησιαστικές κοινότητες, πού νά θυμίζουν ὅμως παλιές ιερές στιγμές καὶ ὅμορφα πανηγύρια καὶ γιορτές περιλαμπρες.

Γί αὐτό καὶ τά νέα αὐτά προσκυνήματα γίνονται κέντρα ἀναφορᾶς καὶ πόλοι ἔλξεως τοῦ προσφυγικοῦ στοιχείου: η Παναγία Σουμελᾶ στήν Καστανιά, η Ρευματοκρατοῦσα στή Γέφυρα, η Φανερωμένη στή Νέα Μηχανιώνα (Θεσσαλονίκη), στή Νέα Ἀρτάκη (Εύβοια) καὶ στή

Νέα Ήρακλείτσα (Καβάλα), ή Άγια Φωτεινή στή Νέα Σμύρνη, ή Εύαγγελιστρια στή Νέα Ιωνία Βόλου...

Άς άφήσουμε τούς ΐδιους τούς πρόσφυγες νά μᾶς ζωντανέψουν έκεινο τό ιστορικό, μέσα από τίς πονεμένες άναμνήσεις τους: «Τίποτε πιά δικό μας δέν είχαμε... Στήν Έκκλησία μας, στόν Ταξιάρχη μας -άλλη Έκκλησία σάν τόν Ταξιάρχη μας δέν ήταν στήν Άνατολή- κάναμε τήν τελευταία μας Λειτουργία.» Επειτα όλοι μαζί, γυναῖκες, ἄντρες, παιδιά, τήν έκκλησία μας άδειάσαμε. Τίς μεγάλες εἰκόνες τίς κατέβασαν από ψηλά οι ἄνδρες. Τίς μικρές εἰκόνες τίς παίρναμε ἐμεῖς στά σπίτια μας. Κάψαμε τίς παλιές εἰκόνες, νά μή μείνουνε στά χέρια τών Τούρκων.» Επειτα μαυρίσαμε γύρω γύρω τίς εἰκόνες που ήταν ζωγραφισμένες στά ντουβάρια, νά μήν τίς άφήσουμε κι αύτές στούς Τούρκους... Μόνο ψηλά, στόν θόλο, ό Παντοκράτορας ἔμεινε καί μᾶς ἔβλεπε.» Ετσι μαυρισμένη σάν τήν εἴδαμε τήν έκκλησία μας, όλοι κλαίγαμε. Ή μάνα μου τραβούσε τά μαλλιά της... Οι φτωχοί από μᾶς φύγανε πρώτοι, μέ λεφτά τής έκκλησίας. Έμεις 15 Αύγουστου -1924 ήτανε- κοινωνήσαμε στού παπαδιού τό σπίτι, δέν είχαμε πιά έκκλησία, και 17 Αύγουστου βγήκαμε στόν δρόμο... Άμαν, πολλά τραβήξαμε! Δέν τά παίρνουνε τά βιβλία σου!».

Τί σημαίνουν δλα αύτά; «Οτι ή Έκκλησία ήταν ή ζωή και ή συνεκτική δύναμη και τό ένοποιό κέντρο άναφορᾶς τοῦ ξεριζωμένου Έλληνισμοῦ.

Και ότι δλα αύτά, πού συνιστούσαν τό «βιός τής καρδιᾶς τους», ήταν τά πρώτα -ισως και τά μόνα- πού θέλησαν νά τά διασφαλίσουν και νά τά συναποκομίσουν.

Άλλωστε αυτή ή πίστη ή δρθόδοξη τούς είχε κρατήσει Ρωμηούς-Έλληνες, άκόμη κι όταν σέ κάποιες περιοχές στή Μικρασία είχαν άναγκαστει νά άλλάξουν τή γλώσσα τους. Αύτή ή πίστη τοῦ Χριστοῦ ήταν τό καλύτερο κομμάτι από τό «είναι» τους, τό πιό αύθεντικό και άμόλυντο, τό κύριο συστατικό τής πνευματικῆς και πολιτιστικῆς ίδιοσυστασίας τους. Και δλα έκεινα τά σεβάσματα τής θείας λατρείας και τής σχέσεως μέ τήν Παναγία και τούς Άγιους άποτελούσαν τά όρατά σημεϊα δργανικῆς συνδέσεως τοῦ προσφυγικοῦ Έλληνισμοῦ μέ τόν Θεό τόν ζῶντα, τόν Θεό τών πατέρων του, τόν Θεό τών Άγίων του. Άποτελούσαν τά πιστοποιητικά της χριστιανικότητας και τής έλληνικότητάς τους.

Η προσφυγομάνα άνθρωπιά

Κι δχι μόνο αύτό. Η Έκκλησία τούς ένέπνεε τή βαθιά φιλαδελφία και άλληλεγγύη έκεινες τίς δύσκολες ὥρες. Όπως προαναφέραμε, οί πιό φτωχοί μεταφέρονταν μέ τά χρήματα τής Ένορίας, από τό κοινό -θά λέγαμε- ταμεῖο. Η άναγκη δέν τούς σκλήρυνε τήν καρδιά, γιατί είχαν ζυμωθεῖ μέ τήν άγάπη και τήν άδελφοσύνη. Δέ

φρόντιζαν νά κρατήσουν οίκονομίες γιά άτομική χρήση, μπροστά στήν κοινή άναγκη.

Θυμοῦμαι μέ συγκίνηση έναν μακαριστό πιά ιερέα, τόν παπα-Ιωακείμ τόν Καρατζίδη, από τή Σεμένδρεια, πού τόν πρόλαβα στήν Καβάλα, όταν ύπηρετούσα ώς ιεροκήρυκας. Λαϊκός τότε, τό 1924, μέ δικά του έξοδα φρόντισε γιά τή μεταφορά τών ιερῶν λειψάνων τών άγίων Πέντε Μαρτύρων, καθώς και μιᾶς Μοναχῆς και τών άδελφων της πού ήταν προσμονάριοι στήν έκκλησία τής Άγιας Λουκίας. Κι όταν χρειάστηκε νά καταβληθούν χρήματα γιά κάποιους πτωχότερους, προθυμοποιήθηκε νά τά καταβάλει, άδιαφορώντας γιά τό άτομικό συμφέρον.

Ή πίστη, πρέπει νά τό ποῦμε ήδη, ήταν ή μόνη παρηγοριά τους, ή μόνη άμεση και λυτρωτική και άναστασιμη διέξοδος στόν βαρύτατο σταυρό τοῦ ξεριζωμού και τής έγκατάστασής τους στήν οίκονομικά κατερραγμένη μητροπολιτική Έλλαδα, διά μέσου άναριθμήτων ταλαιπωριῶν πού αύτά συνεπάγονταν κυρίως γιά τούς πρόσφυγες.

Χρειαζόταν μεγάλη ύπομονή και έγκαρτέρηση, γιά νά παλέψουν μέ τήν άνέχεια και τή δυστυχία, μέ τίς έπιδημίες και τόν θάνατο. Ήσαν τά κύρια πρόσωπα τής τραγωδίας, και ή δικαίωση δέν φαινόταν πουθενά.

Άντι γιά άμεση δικαίωση άναζήτησαν στά μύχια τής καρδιᾶς τους τό ψυχικό σθένος τής έγκαρτερήσεως και τήν άκαταβλητη δύναμη τής ύπομονής, πού δλα αύτά τά έθρεφε και τά συντηρούσε ή πίστη (ώς βίωμα), ή Έκκλησία (ώς κοινωνία μέ τόν Θεό και τούς Άγίους), τά ιερά κειμήλια (ώς δεῖγμα ότι μαζί τους ήταν οι Λυχνίες, μαζί τους οι Άγιοι, μαζί τους ό Θεός). γι' αύτό και προσδοκούσαν τήν άνασταση.

Σ' αύτό συνείρηγσαν άποφασιστικά οί πρόσφυγες Αρχιερεῖς και Ιερεῖς.

Ο Πατάρων Μελέτιος, π.χ., ήταν γιά πολλά χρόνια Άρχιερατικός Επίτροπος στήν περιοχή τής Νέας Ιωνίας και τών άλλων προσφυγικῶν προαστείων τής Αθήνας.

Ο από Τράλλεων και έπειτα Φιλαδελφείας Χρυσόστομος (ό μετέπειτα Άρχιεπίσκοπος Αθηνῶν) έγινε πρώτος Μητροπολίτης τής προσφυγούπολης Καβάλας.

Τότε ίδρυθηκε (μεταξύ 17 συνολικά Μητροπόλεων) και ή Μητρόπολη Γιαννιτσῶν και Γουμενίτσης, μέ πρώτο Μητροπολίτη τόν από Μυριοφύτου & Περιστάσεως, έπειτα Μογλενῶν, άκολούθως Φιλιππουπόλεως και τέλος Γενιτσῶν & Γουμενίτσης Σμάραγδο Χατζηευθυμίου και δεύτερο τόν από Σελευκείας Βασίλειο Παπαδόπουλο, μετέπειτα Φλωρίνης, Πρεσπῶν & Εορδαίας.

Άναλογα σπουδαίο ποιμαντικό ρόλο διεδραμάτισαν άγιοι πνευματικοί και θεοφόροι γέροντες, πού φρόντισαν μέ στοργή και περίσσεια άγάπης τούς προστρέχο-

ντες. Θά μνημονεύσω ἀξιοχρέως ἐλάχιστα ὄνόματα, πού δέν εἶναι καὶ τὰ μόνα. Τὸν Ἀγιο Ἄρσενι τὸν Καππαδόκη, τὸν γέροντα Ἱερώνυμο τὸν Σιμωνοπετρίτη ἀπό τὴν Κρήνη τῆς Μικρασίας, τὸν κατανυκτικό γέροντα Ἱερώνυμο τῆς Αἴγινας ἀπό τὸ Γκέλβερι τῆς Καππαδοκίας, τὸν ὁμολογητή Ἀγιο Γεώργιο Καρσλίδη ἀπό τὸν Πόντο, τὸν Ἀγιο Ἰάκωβο τὸν Τσαλίκη καὶ τὸν Ἀγιο Παΐσιο τὸν Ἀγιορείτη.

Ο πρῶτος (στὸν ὅποιο θά χρειασθεῖ νά ἐπανέλθω) ὑπῆρξε γιά μισόν αἰώνα μέ τά θαύματά του καὶ μέ τὴν ποιμαντική φροντίδα κυριολεκτικά ἡ ψυχή καὶ ἡ θαυματουργός ἀμυνα ἔξι ἑλληνικῶν χωριῶν, γύρω στά Φάρασα τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἐμψυχωτής τῶν προσφύγων Φαρασιωτῶν μέχρι τὴν ἐγκατάστασή τους στὴν Κέρκυρα, ὅπου καὶ κοιμήθηκε.

Ο δεύτερος διετέλεσε ἡγούμενος στὴ Σιμωνόπετρα ἀπό τὸ 1920 ἔως τὸ 1931, ὑπέμεινε ταλαιπωρίες καὶ συκοφαντίες, ἀποδύθηκε τό ἀξίωμα μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ κατέληξε στὸ Σιμωνοπετρίτικο μετόχι τῆς Ἀναλήψεως στὸν Βύρωνα Ἀττικῆς, ἀπό πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὥστε νά ὑπηρετήσει μέ τόσην πείρα ὑπομονετικῆς ταπεινώσεως ὡς ἔξιμολόγος πλῆθος προσφύγων καὶ ντόπιων Ἑλλήνων. Ἡταν μάλιστα κι αὐτός πού ἀναδέχθηκε μέ τὴν προσαγωγή στό μέγα ἀγγελικό σχῆμα καὶ προσέδωσε τό ὄνομά του στὸν γέροντα Ἱερώνυμο τῆς Αἴγινης. Ἀγιοκατατάχθηκε ἐπίσημα ἀπό τὸ Πατριαρχεῖο στὶς 27.11.2019, τιμώμενος στὶς 9 Μαΐου.

Ο τρίτος μετέφερε τὸν Καππαδοκικό ἀσκητισμό τῆς κατανυκτικῆς καρδιακῆς προσευχῆς στὴν Αἴγινα, περιερχόταν στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιά φροντίζοντας τοὺς πρόσφυγες καὶ, κυρίως, τοὺς πιό ἐγκαταλειμμένους καὶ ἀπελπισμένους, καὶ ἔγινε γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἰατρός ψυχῶν καὶ σωμάτων, μέ τὸ διορατικό του χάρισμα καὶ τὴ θαυματουργική δύναμη τῶν προσευχῶν του.

Ο τέταρτος, Πόντιος στὴν καταγωγή, κατέφυγε σὲ μοναστήρι τῆς Γεωργίας, ὑπέστη κι αὐτός μαζί μέ δῆλη τὴν πολυμελέστατη ἀδελφότητα μαρτυρικά βάσανα ἀπό τὸ κομμουνιστικό καθεστώς, ἀλλά διασωθείς κατόρθωσε νά διαφύγει στὴν Ἑλλάδα. Διελθών μάλιστα κι ἀπό τὴ Μητρόπολή μου (ἀπό τὴν ἐνορία Μικροδάσους, ὅπου εἶχε συγγενεῖς), κατέφυγε στὸ χωριό Σίψα τῆς Δράμας καὶ ὑπῆρξε ὁ φωτισμένος καὶ ἀγιασμένος Γέροντας τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολική Μακεδονία ἀπό τὸ 1930 μέχρι τὸ 1959. Ἀγιοκατατάχθηκε ἐπίσημα στὶς 18.03.2008 ἀπό τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πού ὅρισε νά τιμᾶται στὶς 4 Νοεμβρίου.

Πρός αὐτούς ὁμόφρονες καὶ ἔξιον περιάκουστοι, παρ' δῆλη τὴν ἀγιασμένη τους ταπείνωση, ὑπῆρξαν ὁ Ἀγιος Ἰάκωβος στὴν Εῦβοια καὶ ὁ Ἀγιος Παΐσιος στὸ Ἀγιονόρος. Ἀπό πρόσφυγες οἱ ἴδιοι καὶ ἐκ προσφύγων,

Λιβισιώτης καὶ Φαρασιώτης ἀντίστοιχα, ἔγιναν στοργικοί ποδηγέτες καὶ βοηθοί ἀναριθμήτων προσφευγόντων, καὶ ζῶντες καὶ κοιμηθέντες, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἄγια πνευματική ἀλκή τοῦ προσφυγικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄς ἐπανέλθουμε ὅμως γιά λίγο στὴν καρδιά τοῦ Φαρασιώτικου Ἑλληνισμοῦ, στὸν Ἀγιο Ἄρσενι τὸν Καππαδόκη. Εἶχε ἀποστολική ἔξουσία θαυμάτων καὶ διέσωζε τοὺς ψυχωμένους Ρωμηούς. Τί ἔκανε, λοιπόν, ὅταν σήμανε ἡ ὥρα τῆς μεταφύτευσής τους ἀπό τὴ Μικρασία στὴν Ἑλλάδα; «Βάπτισε πρῶτα ὅλα τὰ ἀβάπτιστα παιδιά... μετά τὸ βάπτισμα τῶν παιδιῶν, ἔσκαβε μιά ἐβδομάδα καὶ ἔκρυβε τὰ Ἱερά Σκεύη, γιά νά μή μολυνθοῦν ἀπό τοὺς Τούρκους: ἄλλα ἐντός τῆς Ἔκκλησίας τῶν Ὁσιομαρτύρων Βαραχησίου καὶ Ἰωνᾶ καὶ ἄλλα στὸ Κοιμητῆρι. Ἡταν φυσικά ἀδύνατο νά μεταφερθοῦν ὅλα...

»Η φυγή ἔγινε στὶς 14 Αὔγουστου 1924, διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν ἔρθει νωρίτερα καὶ τούς ξεσπίτωσαν. Τῆς Παναγίας γιόρτασαν στὸ πρῶτο χωριό πού στάθμευαν, στὶς Ἀχγιαβοῦδες... Ἀπό τίς Ἀχγιαβοῦδες ὁ Πατήρ γύρισε πάλι στὰ Φάρασα, ἔξηντα χιλιόμετρα ποδαρόδρομο, γιά νά βγάλῃ καὶ τὸ Ἱερό Λείψανο τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀπό τὴν Ἅγια Τράπεζα τοῦ Ναοῦ τῶν Ἅγίων Βαραχησίου καὶ Ἰωνᾶ, πού εἶχε λησμονήσει, χωρίς νά πάρῃ κανέναν ἀπό τὴ συνοδεία του, γιά νά μήν τούς θέσει σέ κίνδυνο, καὶ ἐπέστρεψε στὸ ποίμνιό του, πού τὸν περίμενε μέ ἀγωνία... Ἡταν ὄγδοντα τριῶν ἔτῶν.

»Ο πατήρ Ἄρσενιος δέν ἔπαψε νά τούς παρηγορῇ καὶ στὴν συνέχεια, διότι ἔπρεπε νά τούς προετοιμάσῃ γιά νά δεχθοῦν ἥρεμα, τόσον τὸ χωρισμό μεταξύ τους ὅσο καὶ τὸν δικό του ἀποχωρισμό γιά τὴν ἄλλη ζωή. Τούς ὑπενθύμιζε ὅλα ὅσα τούς ἔλεγε στὴν Πατρίδα: «Οταν θά πάμε στὴν Ἑλλάδα, τὸ χωριό μας θά σκορπίσῃ σέ πολλά μέρη τῆς καὶ θά γίνη γαρμάν-τσορμάν (φύρδην μίγδην)». Ἐπίσης τούς ἔλεγε: «Στὴν Ἑλλάδα ὅταν θά πάμε, ἐγώ θά ζήσω μόνο σαράντα ήμέρες καὶ θά πεθάνω σ' ἔνα Νησί....».

Ἐκεῖνοι, ὅπως καὶ ἄλλοι γεροντάδες, στάθηκαν νέοι «Μωνσεῖς», καὶ ὁδήγησαν πολύ προσφυγικό λαό, ὥστε νά μήν ἀπολέσει τὴν ταυτότητά του (ἀλλοπαρμένος ἀπό τὰ βάσανα τῆς προσφυγιᾶς), ἀλλά νά κρατήσει τὴν πατρογονική εὐσέβεια καὶ νά ἐμβολιάσει μ' αὐτήν τὸν γηγενή ἑλληνικό πληθυσμό.

Προσπάθησα νά δώσω ἀποσπασματικά κάποιες πτυχές ἀπό τὴ Μεγάλη Εξοδο, ἀπό τὴν τραγωδία καὶ τὸν ξεριζωμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Στάθηκα κυρίως στὴν κορυφαία πράξη τοῦ δράματος. Δέν ἥταν ἡ μοναδική. Σκηνές σάν τῆς Σμύρνης ἐπαναλήφθηκαν μέ τὴν ἴδια βαρβαρότητα καὶ ἀπανθρωπιά στὸν Πόντο καὶ στὴν

Ανατολική Θράκη, ἀλλά καὶ στήν Ἀνατολική Ρωμυλίᾳ.

Διαιώνιες ἐστίες Ἑλληνισμοῦ ἀπό τά χρόνια τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δεύτερου ἀρχαίου ἀποικισμοῦ ἔμεναν πλέον ἀνάμνηση. Εἶναι οἱ ἀλησμόνητες πατρίδες.

Αὐτές πού τώρα πιά, μέ εύνοϊκότερες τίς νεότερες συγκυρίες, ἔγιναν πόλοις ἔλξεως καὶ τίς ἐπισκέπτονται μέ διοργανώσεις ἐκδρομῶν προσφυγικά σωματεῖα. Οἱ δέ ἐπισκέπτες –ώς προσκυνητές μᾶλλον, παρά ταξιδιῶτες ἡ τουρίστες– καταφιλοῦν τήν εὐλογημένη καὶ πολυμαρτυρική πατρώα γῆ. Τό οἰκονομικό κίνητρο τοῦ τουρισμοῦ ἡ καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐργασιῶν ἔγινε καὶ πάλι νέα ιστορική εὐκαιρία ἐπισκεψιμότητος.

Πόσο πολύτιμη ἡ εὐλογία ὅτι ξανασυνστάθηκε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἡ Μητρόπολη Πισιδίας, ἡ Μητρόπολη Σμύρνης, ἡ Μητρόπολη Βρυσούλων, ἡ Μητρόπολη Συληβρίας, ἡ Μητρόπολη Ἄδριανουπόλεως. Μεγαλοδωρία θείας φιλανθρωπίας ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐπισκέπτεται καὶ λειτουργεῖ στήν Παναγία Σουμελᾶ καὶ στίς λαξευμένες ἐκκλησίες τῆς Καππαδοκίας. Κι ἀπό κοντά του Ἐπίσκοποι καὶ ἵερεῖς, μοναχοί καὶ λαϊκοί, ιεροσπουδαστές συλλατρεύουν τό Θεό καὶ συνεπικαλοῦνται τή θεία Του πρόνοια πού μ' αὐτήν θεοπρονόητα κυβερνᾶ τόν κόσμο.

Ἀφετηρία γόνιμου προβληματισμοῦ

Σήμερα, 100 χρόνια ἀπό τήν «ἀρχή τοῦ τέλους», οἱ ἀλησμόνητες πατρίδες γίνονται ἀφετηρία γόνιμου προβληματισμοῦ.

Γιατί καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἔμποροι τῶν ἐθνῶν, ὅπως τότε, πού βάζουν τά οἰκονομικά τους συμφέροντα πάνω ἀπό ὄποιεσδήποτε ἐνώσεις καὶ συμμαχίες. Καὶ σήμερα, στή θέση τοῦ ἐθνικισμοῦ τῶν Νεοτούρκων, ἀναπτύσσεται ὡς ἀντίπαλον δέος τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὁ ἴσλαμισμός (καὶ ὅχι μόνον), οἱ δέ γείτονές μας φιλοδοξοῦν νά διαδραματίσουν στήν ἰσλαμική οἰκογένεια κάποιον πρωταγωνιστικό ρόλο μέσα ἀπό διαχειρίσεις τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας, τῆς ἀγορᾶς ὅπλων καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ὑποθαλάσσιου πλούτου.

Μέσα σ' αὐτή τή ρευστή ἰσορροπία συμφερόντων, στόν δικό μας εὐρύτερο χῶρο μαίνονται πόλεμοι μέ ἀφάνταστη σκληρότητα, πού θυμίζουν ἐκεῖνες τίς φρικτές γιά τόν Ἑλληνισμό ἡμέρες. Καί ὁ πόλεμος καὶ ὁ σπαραγμός ἐθνῶν μέ παράλληλη ἱστορική μοίρα μᾶς ἀγγίζει ὡς τά τρίσβαθα τῆς ὑπαρξής μας. Γιατί εἴμαστε κι ἡμεῖς βασανισμένος λαός.

Δέν εἶναι δική μας εὐθύνη νά χαράξουμε τήν ἔξωτερική μας πολιτική. Ἀναντίρρητα ψηφίζουμε εἰρήνη καὶ πάλιν εἰρήνη καὶ παρακαλοῦμε μέ τή λειτουργική καρδιακή γλώσσα “ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου”.

Εἶναι, δική μας ἡ εὐθύνη νά χαράξουμε ἀπό

κοινοῦ τήν κοινωνική μας συμπόρευση καὶ ζωή, νά ἀναζητήσουμε τίς διαιώνιες πατρογονικές μας ρίζες, νά ἀνακαλύψουμε πάλι καὶ νά τιμήσουμε –ὅπως πρέπει– ὅτι μᾶς ἔνώνει.

Μᾶς ἔνώνει ὁ σταυρός τοῦ ἔθνους, πού ὅμως ἀνέκαθεν τόν καθιστοῦσε ἀκόμη πιό βαρύ καὶ ὀδυνηρό ἡ διχόνοια, ὁ διχασμός.

Μᾶς ἔνώνει ἡ πίστη μας, στήν ὅποια ὀφείλουμε τήν ἐθνική μας συνέχεια καὶ ἐπιβίωση, καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ στίς ἀνά τόν κόσμο ἐλληνικές ἐστίες: ἀπό τήν Αὔστραλια ὡς τήν Αμερική, κι ἀπό τή Γεωργία καὶ τή Ρωσία ὡς τή Νότιο Αφρική.

Ἄς φροντίζουμε νά περνᾶμε στόν λαό μας, σέ μᾶς τούς ἵδιους καὶ στά παιδιά μας, ἔνα δίδαγμα ζωῆς μετά ἀπό τίς τόσες συμφορές μας: πάντοτε ὑπῆρξαν καὶ θά ὑπάρχουν ἔμποροι τῶν ἐθνῶν· αὐτό πού ἀπομένει σέ μᾶς εἶναι τό δικό μας συλλογικό ἐθνικό χρέος καὶ πῶς τό ἐκπληρώνουμε, σέ μιά περίοδο διεθνοῦς ἀξιακῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς κρίσεως, πού ὑποκρίνεται τήν ἀνθρωπινότητά της ἀπλῶς μέ ἡμέρες ἀφιερωμένες σέ μονάδες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τίποτε ἄλλο.

Καὶ δεύτερον, μέσα ἀπό τά μνημεῖα καὶ τούς τάφους ὁ Ἑλληνισμός πάντοτε ἀνασταινόταν καὶ δημιουργοῦσε, γιατί εἶχε βαθειά τήν πίστη καὶ ἀκατάβλητη τήν ἐλπίδα. Ή δική μας πίστη καὶ ἐλπίδα δέν εἶναι ξεθωριασμένες· ἔχουν πορφυρωθεῖ μέ τά αἷματα ἐνός Χρυσοστόμου Σμύρνης καὶ μυριάδων ἄλλων ἡρώων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδας· εἶναι ριζωμένες σέ «κόκκαλα ιερά», στά σεβάσματα πού κράτησαν ἀδούλωτο τόν Ἑλληνισμό τῆς Ἀνατολῆς καὶ θά τόν κρατοῦσαν ὡς σήμερα, ἀν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δέν κατεργαζόμασταν τόν δλεθρο.

Ἐνωμένοι συνειδητά μ' ἐκείνην τήν καταστροφή, πλήν ὅμως διά τῆς ἀναδημιουργικῆς προσφυγικῆς μνήμης, μποροῦμε σύν Θεῷ νά τήν ἐπανερμηνεύσουμε σέ δημιουργία πιό δημιουργική ἀπό τίς διαδρομές τῆς παρελθούσης 100ετίας.

Χωρίς τήν πίστη στόν Χριστό, ὅπως τήν βίωναν καὶ τήν μετέδωσαν οἱ πρόσφυγες, πιστεύω πώς θά μείνει ἀδικαίωτος ὁ γνωστός παροιμιώδης στίχος: «Ἡ Ρωμανία κι ἂν πέρασε, ἀνθεῖ καὶ φέρει κι ἄλλον».

Στό χέρι μας κρατοῦμε κάθε ἐθνική δικαιώση, κάθε πανανθρώπινη ἀναγνώριση, ὅσο τό ἀπλώνουμε λατρευτικά καὶ ἰκετευτικά στόν Θεό τῶν Ἅγιων καὶ τῶν πατέρων μας, στόν ζῶντα Θεό. Ή εὐχή τῶν Ἅγιων ἀλλά καὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων μορφῶν νά κατευθύνει καὶ νά εὐλογεῖ τό πολύπαθο καὶ πολύαθλο γένος μας. ◎

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ Α.Π.Θ. Ο ΒΛΑΣΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ

Την Πέμπτη 26 Μαΐου, στην αίθουσα τελετών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) παρόντων των Πρυτανικών Αρχών και της Συγκλήτου, έγινε η τελετή αναγόρευσης του συμμαθητή μας και ομότιμου καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. κ. Βλάσιου Φειδά σε επίτιμο διδάκτορα του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού του Α.Π.Θ. Το όνομά του έχει συνδεθεί με μείζονα γεγονότα της σύγχρονης εκκλησιαστικής ζωής, στη διαχείριση των οποίων άφησε τη «σφραγίδα» του. Στον «εμβληματικό ερευνητή» αναφέρθηκε, καλωσορίζοντας τον τιμώμενο στη νέα του ακαδημαϊκή οικογένεια, ο πρύτανης του Α.Π.Θ., καθηγητής Νίκος Παπαϊωάννου. «Η αναγόρευση του καθηγητή Φειδά ως επιτίμου διδάκτορα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εδράζεται στο διαχρονικά εξαιρετικά ευρύ και πολύ σημαντικό ερευνητικό έργο του, το οποίο εντάσσεται κυρίως στις γνωστικές περιοχές της Εκκλησιαστικής Ιστορίας, της Βυζαντινής Ιστορίας, της Ιστορίας των Σλαβικών Εκκλησιών και του Κανονικού Δικαίου, αλλά και ευρύτερα της θεολογικής επιστήμης», επισήμανε.

Στην έλλογη και συνάμα υπεύθυνη τόλμη που διακρίνουν τον τιμώμενο στην επιστημονική προσέγγιση των εκκλησιαστικών θεμάτων αναφέρθηκε ο Κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ., καθηγητής Χρυσόστομος Σταμούλης, σημειώνοντας ότι ο καθηγητής Φειδάς «εργάστηκε με πάθος για τη δημιουργία του καταστατικού χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος, την οργάνωση και λειτουργία των τμημάτων των θεο-

λογικών σχολών και για την ετοιμασία της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, όπως και για την επίλυση του εκκλησιαστικού προβλήματος της Ουκρανίας».

Σύμφωνα με το σκεπτικό της ομόφωνης απόφασης του τμήματος του Α.Π.Θ., ο τιμώμενος είναι «ένας εμβληματικός ερευνητής που επί πενήντα και πλέον χρόνια καλλιεργεί σε εύρος και βάθος την Εκκλησιαστική Ιστορία, συντάσσοντας πρωτοποριακές μελέτες, οι οποίες άνοιξαν νέους ορίζοντες έρευνας σε διεθνές επίπεδο. Ο ίδιος καλλιέργησε με εξίσου σημαντικές μελέτες το Κανονικό Δίκαιο, αναδεικνύοντας πολύτιμες πτυχές των εκκλησιαστικών θεσμών, ιδιαιτέρως αυτές που αναφέρονται στη θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου στον εκκλησιαστικό οργανισμό. Συνέβαλε καθοριστικά στη σύνταξη Καταστατικών Χαρτών διαφόρων Ορθοδόξων Εκκλησιών και άλλων Κανονισμών επιμέρους εκκλησιαστικών καθιδρυμάτων. Πολύτιμη παραμένει η συμβολή του στην προετοιμασία της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας (Κρήτη 2016), αλλά και στην οργάνωση των Μεταπτυχιακών Σπουδών στο Κέντρο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο Σαμπεζύ της Γενεύης».

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους η Α.Θ.Π. ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίος, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κ. Ιερώνυμος Β', ο Παναγιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Ανθίμος, μεγάλος αριθμός Μητροπολιτών της Βορείου Ελλάδος, ο Υψηλούργος Εσωτερικών κ. Σταύρος Καλαφάτης, ο Κοσμήτορας της Θεο-

λογική Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., κ. Χρήστος Κοντογιάννης, ο Πρόεδρος του μεταπτυχιακού Τμήματος της Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας και ομότιμος καθηγητής του Α.Π.Θ. κ. Χρήστος Οικονόμου και πλήθος καθηγητών, τακτικών και ομοτίμων, και φοιτητών.

Χαιρετισμούς, επίσης, και ομιλίες απηύθυναν στον τιμώμενο κ. Βλάσιο Φειδά ο Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού, κ. Κωνσταντίνος Χρήστου, και τον έπαινο ο αναπλη-

ρωτής καθηγητής του ως άνω Τμήματος, κ. Ιωάννης Μπάκας.

Ακολούθησε η τελετή αναγόρευσης καθώς και αντιφώνηση και ομιλία από τον κ. Βλάσιο Φειδά με θέμα: «Η σύγχρονη οικουμενική αποστολή της Ορθοδόξου Εκκλησίας».

Η τελετή αναγόρευσης ξεκίνησε με βυζαντινούς ύμνους από τη Βυζαντινή Χορωδία της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. «Τρεις Ιεράρχες». ◎

Φιλοξενία Ελλήνων προσφύγων εκ Μικράς Ασίας, το 1922, στη Μητρόπολη Ηλείας

Ολοι γνωρίζουμε τη γενοκτονία των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Στην Ηλεία και ιδίως στο λιμάνι του Κατακόλου έφτασαν πολλοί τέτοιοι πρόσφυγες. Πολλοί έμειναν στην Ηλεία για λίγο και εγκαταστάθηκαν μονίμως αλλού. Μεταξύ αυτών θα μνημονεύσω τον αείμνηστον Μητροπολίτην Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφαρσάλων Κλεώπα. Παρέμεινε στον Πύργον μόνον δύο χρόνια και ετελείωσε το Δημοτικό Σχολείο. Επίσης και τον αείμνηστον ηγούμενον (Γέροντα) της Καλύβης των Δανιηλαίων, που έμεινε με τους γονείς του σε νερόμυλο στη Μουριά και για λίγο καιρό πάλι σε νερόμυλο στη Νεμούντα, και 17 χρόνων έφυγε για τον Πειραιά και από εκεί για το Άγιο Όρος μέσω Βόλου.

Τότε στην Ηλεία δημιουργήθηκαν και υπάρχουν ακόμη μέχρι σήμερα οι κάτωθι οικισμοί σε οικόπεδα και κτήματα Μονών για την εγκατάσταση Ελλήνων προσφύγων εκ Μικράς Ασίας.

α. Δύο στον Πύργο. Ένας επί της οδού Αγίου Γεωργίου, σε οικόπεδο του Αγίου Παντελεήμονος Πύργου, και ένας μεγαλύτερος στην οδό Μανωλοπούλου (τώρα η οδός Μανωλοπούλου είναι κεντρικός δρόμος της πόλεως), σε οικόπεδο του εκ Πύργου Μετοχίου Αγίου Διονυσίου Ζακύνθου.

β. Εις την Γαστούνη ο οικισμός Αγκινάρα. Ο οικισμός χτίστηκε σε οικόπεδα της Παναγίας Καθολικής Γαστούνης. Τους εδόθηκε και γεωργικός κλήρος από τα κτήματα της ενορίας-Μονής. Ο οικισμός τώρα έχει τη δική του Ενορία.

γ. Εις την Γλύφα Βαρθολομείου. Εδώ δημιουργήθηκε ένας εντελώς νέος παραθαλάσσιος οικισμός σε οικόπεδα της Μονής Αγίας Ελεούσης Λυγιάς Βαρθολομείου. Τους εδόθησαν και γεωργικοί κλήροι από τα κτήματα της Μονής. Ο οικισμός έχει δική του Ενορία.

δ. Στην Κυλλήνη ανηγέρθη σε οικόπεδα της Ιεράς

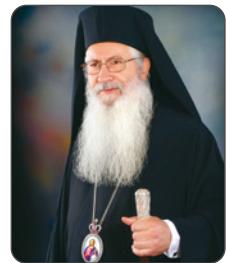
Μονής Βλαχερνών και πήρε το όνομα Κάτω Παναγιά, από το ομώνυμο χωριό της Μικράς Ασίας. Τους εδόθησαν και γεωργικοί κλήροι από τα κτήματα της Μονής.

ε. Στη Νέα Μανωλάδα, κάτωθεν της διερχομένης εκεί σιδηροδρομικής γραμμής Πατρών-Πύργου-Καλαμάτας. Εσχηματίσθηκε σε οικόπεδα-κτήματα της Ιεράς Μονής Αγίας Λαύρας. Τους εδόθησαν και κλήροι εκ των κτημάτων της Μονής. Είχαν και δική τους Ενορία, ο ιερέας της οποίας, ο αείμνηστος Κωνσταντίνος Χατζηχαραλάμπους, τότε ετών 21, ήλθε εκ της Μικράς Ασίας Κληρικός. Δισέγγονός του είναι ο Θεολόγος Ιεροδιάκονος Κύριλλος Χατζηχαραλάμπους. ◎

100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

*Τον Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θηβών, Λεβαδείας και Αυλίδος κ. Γεωργίου
(Σχολικά έτη φοίτησης 1967-1971)*

Οκτάβιος Μερλιέ στο βιβλίο του Ο Τελευταίος Ελληνισμός της Μικράς Ασίας αναφέρει χαρακτηριστικά: «Άκουσα τον πιο σπαραχτικό θρήνο για τον Ελληνισμό που είχε δολοφονηθεί, για την προδοσία των μεγάλων δυνάμεων, για τον θάνατο εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων που είχαν σκοτωθεί, κρεμαστεί, πολλοί μάλιστα είχαν ενταφιασθεί ζωντανοί, για τις καταστραμμένες πολιτείες, για το σβήσιμο μέσα στο αίμα πολιτισμού τριών χιλιάδων ετών, για το απέραντο Βυζαντινό Κράτος, που υπήρξε για αιώνες πιο ευρωπαϊκό από τα κράτη της Ευρώπης, και, μονοκοντυλιάς, είχε εξαφανιστεί κάθε ανάμνησή του από τον χάρτη της υφηλίου».

Τα τραγικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν το 1922 σημάδεψαν την πορεία των Ελλήνων. Η καταστροφή και η Γενοκτονία των Ελλήνων της Ανατολής μέσα στο ιστορικό γίγνεσθαι υπήρξε η μεγαλύτερη απώλεια στην ιστορία του ελληνικού έθνους από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες –ποσοτικά και ποσοστιαία– αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών στη σύγχρονη Ιστορία.

Έπειτα από τρεις χιλιάδες χρόνια παρουσίας του ελληνισμού στη Μικρά Ασία, έρχεται το 1922, όπου και ολοκληρώνεται μια ιστορική διαδρομή με όλες τις αρνητικές συνέπειες που ακολούθησαν. Ο τραγικός απολογισμός: 200.000 σφαγμένοι, 1.300.000 πρόσφυγες, 55.000 σπίτια πυρπολημένα, 538 μεγάλες εκκλησίες και 2.000 παρεκκλήσια κατεστραμμένα.

Η αξία της ιστορικής μνήμης είναι ανυπολόγιστη. Συνιστά την καρδιά της συνειδήσεως ενός έθνους. Περισσότερο από τις ένδοξες σελίδες του ιστορικού παρελθόντος, οι εθνικές συμφορές διδάσκουν και φρονηματίζουν τον λαό. Οι μαύρες σελίδες της Ιστορίας μας πρέπει να αποτελέσουν αφορμές για την αποτρο-

Ο ἁγιος Αρσένιος

πή δυσάρεστων περιπετειών στο μέλλον.

Η εποχή που διανύουμε διακρίνεται για την πολύπλευρη κρίση και τη σύγχυση που ταλανίζει την κοινωνία μας. Σε όλους εκείνους που προσπαθούν να προβάλουν τις απόψεις της σχολής «αναθεώρησης της Ιστορίας», να προβάλουν τον εθνομηδενισμό, την ισοπέδωση θεσμών και αξιών, και να αποκόψουν τον λαό μας από τις ρίζες του, μια μορφή αντίστασης είναι η ενίσχυση της ιστορικής μνήμης και όχι η λήθη των ιστορικών γεγονότων, όπως είναι η Μικρασιατική Καταστροφή.

Η Εκκλησία μας όρισε την Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού να επιτελούμε τη μνήμη των Αγίων Εθνομαρτύρων Μητροπολιτών Σμύρνης Χρυσοστόμου, Μοσχονησίων Αμβροσίου, Κυδωνιών Γρηγορίου, Ικονίου Προκοπίου και Επισκόπου Ζήλων Ευθυμίου και των λοιπών κληρικών και λαϊκών, που υπέστησαν βίαιο και μαρτυρικό θάνατο κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Φέτος, που συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή, ας τιμήσουμε τη θυσία των νεομαρτύρων της Μικράς Ασίας και ας κλίνουμε ευλαβικά το γόνυ σε όλους εκείνους, κληρικούς και λαϊκούς, που έδωσαν τη ζωή τους για την πίστη και την πατρίδα. Ας υποκλιθούμε μπροστά σε όλους εκείνους που πήραν τον δρόμο της προσφυγιάς, οι οποίοι, έχοντας ως μοναδική τους αποσκευή τα κειμήλια της πίστης τους και τα οστά των προγόνων τους, ήρθαν στη Μητέρα Πατρίδα, έφεραν τον πολιτισμό της Μ. Ασίας και μεγαλούργησαν διδάσκοντάς μας με το ήθος τους, τις αξίες τους, την πίστη τους και την υπομονή τους.

ΕΧΟΥΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΣΥΓΧΩΡΗΣΟΥΜΕ;

Τον Περικλή Μαυρούδη, Καθηγητή Μουσικής,
τ. Διδάσκοντα στην Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Θεσσαλονίκης
(Σχολικά έτη φοίτησης 1963-1969)

Είναι ιδιαίτερη τιμή να συμμετάσχω με κείμενα, τιμώντας τη μνήμη των θυμάτων της Μικρασιατικής Καταστροφής, στο περιοδικό «Η Φωνή των Αποφοίτων» της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου. Θερμές, εγκάρδιες ευχαριστίες, στα έντιμα αγωνιστικά μέλη της συντακτικής επιτροπής του ως άνω περιοδικού μας.

Ως Μακεδόνας, γόνος ξεριζωμένων προσφύγων από τις αλύτρωτες, μαρτυρικές, ματωμένες πατρίδες του Πόντου και της Ιωνίας της Μικράς Ασίας, αισθάνομαι βαθιά συγκινημένος και αποτελεί ξεχωριστή τιμή για την ελαχιστότητά μου να σκιαγραφήσω ένα μέρος των θλιβερών γεγονότων της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Βρισκόμαστε στο κατώφλι του 21ου αιώνα και το ερώτημα που πλανιέται στη σκέψη μου είναι: Έχουμε το δικαίωμα να συγχωρήσουμε με μια μονοκονδυλιά τους Τούρκους, που δείξανε τόσο μεγάλη περιφρόνηση στις αρχές του ανθρωπισμού θάβοντας την Ιστορία;

Ο θρήνος της Ιωνίας, ο θρήνος για τις χαμένες πατρίδες, βρίσκει τούτες τις μέρες επιμνημόσυνη έκφραση παντού όπου οι θηριωδίες της Μικρασιατικής Καταστροφής είχαν εκβράσει πριν από εκατό χρόνια όσα από τα τραγικά ράκη είχαν καταφέρει να επιζήσουν.

Η πιο φρικτή καταστροφή του Ελληνισμού. Ολοκληρωτική και αμετάκλητη.

Αισθανόμαστε θλίψη και στενοχώρια, πικρία και θυμό για τις άγριες σφαγές των συμπατριωτών μας από τους μέχρι τώρα αμετανόητους ίδιους θύτες: εκατό χρόνια μετά, οι ψυχές των σφαγιασμένων ακόμη ζητούν τη μνήμη και τη δικαίωση.

Δεν πρέπει να λησμονούμε έναν κρίκο στην αλυσίδα των γενοκτονικών ενεργειών των Οθωμανών και των Νεοτούρκων κατά του Ελληνισμού της Ανατολής και κατά των άλλων χριστιανικών εθνοτήτων, όπως οι Αρμένιοι κ.ά.

Η τουρκική προπαγάνδα ισχυρίζεται ότι όσα συνέ-

βησαν στον Πόντο και στα παράλια της Ιωνίας ήσαν μια φυσιολογική αντίδραση των Τούρκων στην απόβαση του Ελληνικού Στρατού στη Σμύρνη τον Μάιο του 1919. Αυτή είναι μια εσφαλμένη και παραπλανητική τοποθέτηση. Διότι οι σφαγές κατά του ελληνισμού στα παράλια της Μικράς Ασίας άρχισαν το 1914, πέντε χρόνια πριν από την έλευση του Ελληνικού Στρατού. Στον Ιστορικό Πόντο, στα παράλια της Μαύρης θάλασσας, εξοντώθηκαν 353.000 Έλληνες, μεταξύ των οπίων επίσκοποι, όπως ο Ζήλων Ευθύμιος, ο Χρυσόστομος Σμύρνης, Πρόκριτοι, Δημιοσιογράφοι και χιλιάδες άμαχοι. Συνολικά στη χερσόνησο της Μικράς Ασίας εφονεύθησαν 1.000.000 Έλληνες. Η Ιδεολογία των Νεοτούρκων αξιωματικών και του κομιτάτου «Ένωσις και Πρόοδος» ήταν άκρως ρατσιστική: να εξοντωθούν οι χριστιανοί και κυρίως οι Έλληνες και οι Αρμένιοι. Να δημιουργηθεί μια αιμιγώς μουσουλμανική νέα Τουρκική Δημοκρατία.

Η πράξη αυτή της γενοκτονίας έκρινε τη σύγχρονη ιστορία μας και αποτέλεσε την αιτία εξόδου και διασποράς από τις προγονικές εστίες, τη Μικρά Ασία και τον Πόντο.

Υπεύθυνο για το έγκλημα της γενοκτονίας, το βαρύτερο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, είναι το Οθωμανικό Κεμαλικό Τουρκικό Κράτος. Ο Κεμάλ πασάς –εφάμιλλος του Χίτλερ– πίστεψε πως έλυσε διά της σφαγής

τον Ελληνισμό της Μικράς Ασίας. Εξήντα πέντε χρόνια πέρασαν από τα ματωμένα Σεπτεμβριανά της Κωνσταντινούπολης. Από εκείνη τη μαύρη μέρα που ο Ελληνισμός της Πόλης έζησε τη βιαιότητα των Τούρκων στην πιο ανατριχιαστική της μορφή.

Η γιαγιά μου διηγείται: «Ήμουν 16 χρόνων τότε. Μπροστά στα μάτια μου οι Τούρκοι έσπασαν με μανία το κατάστημα του πατέρα μου, που βρισκόταν στην κεντρική λεωφόρο της Πόλης. Η μανία τους δεν περιγράφεται. «Είναι του γκιαούρη του Γιώργη, διαλύστε το», φώναζαν κάποιοι. Την άλλη μέρα, με τον πατέρα μου πήραμε το τρένο από τον Άγιο Στέφανο όπου μέναμε και κατεβήκαμε στο Κοντοσκάλι. Εκεί είδαμε πολλά καμένα σπίτια και καταστήματα. Στη λεωφόρο του Πέραν τα κατεστραμμένα εμπορεύματα, ό,τι μπορεί να φανταστεί η καρδούλα σου, σχημάτιζαν ένα παχύ στρώμα. Στο νεκροταφείο του Βαλουκλί τα μνήματα τα είχαν σπάσει με τσεκούρια και είχαν πετάξει έξω τα πτώματα και τα οστά. Φρίκη, τι να σας πω. Από τότε έσπασε το ηθικό μας. Θέλαμε να φύγουμε και να μην ξαναγυρίσουμε πότε πίσω...»

Δεν ήταν όμως μόνο τα όσα φρικτά συνέβησαν στην Κωνσταντινούπολη στις έξι του Σεπτέμβρη. Τις ίδιες δραματικές ώρες, άλλα έκτροπα εκτυλίσσονταν στη Σμύρνη. Εκεί καταστράφηκε ολοσχερώς το ελληνικό περίπτερο στη Διεθνή έκθεση της Σμύρνης, η εκκλησία, τα σπίτια των προξενικών υπαλλήλων και των Ελλήνων αξιωματικών που υπηρετούσαν στο NATO.

Τούρκοι διανοούμενοι, όπως ο Χασάν Τζετίν Ντιναμό και ο Αζίζ Νεσίν, τολμούν και καταγγέλλουν την τουρκική πλευρά ως υπεύθυνη των βανδαλισμών και φυλακίζονται.

Ο Τζετίν πολύ αργότερα στο βιβλίο του *H θύελλα της 6-7 Σεπτεμβρίου 1955* γράφει: «Εάν εμείς είμαστε οι φονιάδες που καταντήσαμε την Πόλη σ' αυτή την κατάσταση, ουαί και αλίμονο τι μας περιμένει».

Ο Νεσίν στα απομνημονεύματά του για την ίδια θλιβερή ημερομηνία γράφει: «Εκείνη τη βραδιά δειπνούσα σ' ένα εστιατόριο του Πέραν. Μέχρι τότε δεν είχα αντικρίσει ένα τέτοιο Πέραν και μετά εύχομαι να μην το δει ποτέ κανείς έτσι. Το Πέραν στην ιστορία του δεν είχε δει τον εαυτό του σε τέτοια εξαθλίωση».

Δυστυχώς, τα Σεπτεμβριανά της Πόλης ήταν άλλη μια θυσία του Ελληνισμού που πήγε χαμένη. Οι Τούρκοι πέτυχαν τελικά αυτό που ήθελαν. Από τους 350.000 Έλληνες που υπήρχαν στην πόλη, κρατώντας στα χέρια τους το 70% της οικονομικής ζωής, σήμερα απέμειναν 1.500 κάτοικοι.

Η κυβέρνηση Παπάγου πέρα από μια χαλαρή διαμαρτυρία δεν έκανε τίποτε άλλο. Ο κ. Λεύκαρος λέει:

«Όύτε καν στην ελληνική Βουλή συζητήθηκε το θέμα. Το έφερε προς συζήτηση η αντιπολίτευση δύο φορές, αλλά η κυβέρνηση πρόβαλε το επιχείρημα ότι οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης βρίσκονταν υπό ομηρία και θα κινδυνεύσουν. Και φυσικά ούτε τις νόμιμες αποζημιώσεις δεν τόλμησε να διεκδικήσει από το τουρκικό κράτος», και καταλήγει: «Η Ελλάδα, αν και είχε όλο το δίκιο με το μέρος της, σιώπησε. Και όσο σιωπά, η Τουρκία φωνάζει και συνεχώς καταστρώνει νέα επεκτατικά σχέδια. Τη μισή Κύπρο την πήρε, τη Θράκη, τα Δωδεκάνησα τα θεωρεί δικά της. Πότε επιτέλους θα αφυπνιστούμε;»

Οι πολιτικές κομματικές ηγεσίες μας ζήτησαν να ξεχάσουμε τον Πόντο, την Ιωνία, την Πόλη, σήμερα ζητούν να ξεχάσουμε την Κύπρο και ίσως αύριο τη Δυτική Θράκη και το Αιγαίο.

Πιστεύουμε πως κάθε λαός έχει δικαίωμα στη Μνήμη. Είναι για όλους μας ελάχιστος φόρος τιμής προς αυτούς που σκοτώθηκαν για να ζούμε ελεύθεροι και να απολαμβάνουμε τα αγαθά της Δημοκρατίας.

Θα θυμόμαστε τη Μικρασιάτισσα- Πόντια μητέρα, τα παιδιά, τους γέρους, τις γυναίκες που βασανίστηκαν και βιάσθησαν, τα σπίτια μας που κάηκαν, τις περιουσίες που χάσαμε. Και ας αναλογιστούμε πως δεν έχουμε το δικαίωμα να συγχωρήσουμε με μια μονοκονδυλιά τους Τούρκους. Η Μικρά Ασία και ο Πόντος δεν τελείωσαν με τη γενοκτονία, με αγώνες επιστέφουμε ξανά στην Ιστορία.

Για τους Έλληνες, περισσότερο ίσως από κάθε λαό, η εθνική ενότητα είναι το πολυτιμότερο αγαθό. Η απώλειά του έχει σφραγίσει πολλές φορές τραγικά την εθνική μας πορεία. Αυτό το αγαθό πρέπει προπάντων να προτάσσουμε.

Τίποτε στον κόσμο δεν είναι γλυκύτερο και αγιότερο από την πατρίδα. Είναι τα πάτρια χώματα, οι ρίζες της φυλής, η Ιθάκη του Οδυσσέα. Σ' αυτή θα αποθέσει ο άνθρωπος το κουφάρι του, σκεπασμένο με πλάκα θανάτου. Και αντίθετα, τη μεγάλη δυστυχία, σαν θυμάται κανείς τα χρόνια της ευτυχίας στην αγαπημένη πατρίδα, που ξεριζώθηκε βίαια και απάνθρωπα, εγκαταλείποντας το εφέστιο πυρ και τους τάφους των προγόνων.

Τελειώνω τη σκιαγράφηση των θλιβερών γεγονότων της Μικρασιατικής Καταστροφής με το ερώτημα: «**ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΣΥΓΧΩΡΗΣΟΥΜΕ;**» Ανθρώπινα, ορθόδοξα και χριστιανικά: «**ΝΑΙ.** Να ΛΗΣΜΟΝΗΣΟΥΜΕ όμως ΌΧΙ.

Τιμάμε έμπρακτα τη μνήμη των θυμάτων και πρέπει να τονίσουμε τη διαχρονική συνέχεια του Ελληνισμού. Να θυμόμαστε τη συμβολή της Ορθοδοξίας στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Και να αντιμετωπίζουμε με αποφασιστικότητα τις σύγχρονες προκλήσεις του τουρκικού επεκτατισμού στην Ελλάδα και την Κύπρο. ◉

ΣΥΝΘΗΚΗ ΣΕΒΡΩΝ (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920)

ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΩΖΑΝΗΣ (24 Ιουλίου 1923)

Τον Γιώργον Κορκόντζηλα, Φιλολόγον
(Σχολικά έτη φοίτησης 1958-1965)

Όταν έληξε ο Παγκόσμιος Πόλεμος (1918) οι νικήτριες ευρωπαϊκές δυνάμεις της Αντάντ (Entente Cordiale = Εγκάρδια Συνεννόηση) συμφώνησαν και υπέγραψαν μια σειρά αντίστοιχων συνθηκών, οι οποίες απέβλεπαν στη διασφάλιση της ειρήνης, αλλά κυρίως στη διανομή, σε κλίμα διεκδικήσεων και οξύτατου ανταγωνισμού, των εδαφών της Τουρκίας (πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας).

Η Ελλάδα ως χώρα-σύμμαχος της Αντάντ είχε δικαίωμα, βασισμένο στη μακραίωνη παρουσία ελληνικού πληθυσμού στην περιοχή, να διεκδικήσει μερίδιο στη νίκη. Έτσι υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, με την οποία η Ελλάδα έλαβε την Ανατολική Θράκη, προσωρινά την περιοχή της Σμύρνης, την Ίμβρο, την Τενέδο, τα Δωδεκάνησα (εκτός από τη Ρόδο) και υπό όρους. Άλλα η Συνθήκη έπασχε εκ γενετής, διότι παρουσίαζε τεράστιες δυσκολίες στην εφαρμογή της. Η μόνη λύση που διέβλεπε ο Βενιζέλος ήταν η ανάληψη μιας μεγάλης κλίμακας εκστρατείας για τη συντριβή του Κεμάλ. Την επιχείρηση αυτή δεν μπορούσε να αναλάβει η Ελλάδα χωρίς την οικονομική και στρατιωτι-

κή υποστήριξη των συμμάχων, οι οποίοι όμως δεν είχαν τη διάθεση να προσφέρουν. Την ανέλαβε μόνη η Ελλάδα με το γνωστό τραγικό αποτέλεσμα.

Η Συνθήκη των Σεβρών ήταν, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, κείμενο πρωτοφανές στη διπλωματική ιστορία. Και τούτο επειδή, αν και τυπικά έπαιρνε το μερίδιο της από τη συμμαχική νίκη, στην πραγματικότητα έπαιρνε την άδεια να πολεμήσει πάλι για να πάρει το μερίδιο αυτό. Την ίδια στιγμή οι σύμμαχοι την άφηναν αβοήθητη, ενώ ενίσχυαν τον εχθρό που ήταν ως τότε κοινός εχθρός τους. Γενικά, η Συνθήκη των Σεβρών ήταν η πιο βραχύβια από όσες σφράγισαν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, «πιο εύθραυστη από τις πορσελάνες των Σεβρών» κατά τον χαρακτηρισμό του Γάλλου πολιτικού Πουανκαρέ, ο οποίος υπαινισσόταν την αδυναμία να εφαρμοστεί και επομένως την ανάγκη να αναθεωρηθεί.

Για την Ελλάδα η Συνθήκη σήμαινε σε μεγάλο βαθμό την πραγμάτωση της Μεγάλης Ιδέας. Γινόταν η Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών, αλλά παράλληλα σήμαινε και τη συνέχιση του πολέ-

μου. Ας σημειωθεί επίσης ότι κανένα Κοινοβούλιο δεν την επικύρωσε, ούτε καν το Ελληνικό!

Εν κατακλείδι, η Μικρασιατική Εκστρατεία υποσχόταν πολλά, αλλά κατέληξε στη μεγαλύτερη καταστροφή της νεότερης ιστορίας μας. Χάθηκαν πατρίδες και Ιστορία.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΗΣ

Ήταν η 6η κατά σειρά συνθήκη ειρήνης και τα κύρια θέματα της ήταν ξένα για την Ελλάδα. Ως προς την Ελλάδα κατάργησε τη Συνθήκη των Σεβρών και καθιέρωσε μια πρωτοφανή στην Ιστορία και απάνθρωπη πρακτική: την ανταλλαγή των πληθυσμών και των περιουσιών. Δυστυχώς για την Ελλάδα η πρώτη έγινε, αν και ετεροβαρής, η δεύτερη δεν έγινε!

Οι άμεσες συνέπειες για την Ελλάδα ήταν οδυνηρές. Συρρίκνωση του ελληνισμού, τεράστιες υλικές καταστροφές, απώλειες σε έμψυχο υλικό (125 χιλιάδες νεκροί και τραυματίες του Μετώπου, περίπου 600 χιλιάδες νεκροί Έλληνες κάτοικοι της Μικράς Ασίας, 1.500.000 πρόσφυγες), ανυπολόγιστες οικονομικές, κοινωνικές και εθνικές συμφορές στον τόπο μας, το βάρος ενός απότομου υπερπληθυσμού και το προσφυγικό πρόβλημα (πρόβλημα στέγασης, διατροφής, περιθαλψης, εκπαίδευσης και εργασίας του δύστυχου Μικρασιατικού Ελληνισμού). Η Συνθήκη της Λωζάνης

ήταν η καλύτερη που συναπτόταν. Καλύτερη η Ελλάδα δεν μπορούσε να πετύχει. Οι επιδέξιοι χειρισμοί της ελληνικής αντιπροσωπείας κατά τις διαπραγματεύσεις την κατέστησαν ανεκτή για μια χώρα ηττημένη. Οι Έλληνες ανέχτηκαν τη συνθήκη αυτή, διότι έθεσε τέλος σε μια δεκαετή πολεμική προσπάθεια. Δε στενοχωρήθηκαν τόσο για την ήττα –είναι στη φύση του πολέμου– όσο πικράθηκαν για τον βίαιο και απάνθρωπο ξεριζωμό χιλιάδων Ελλήνων από τις εστίες τους. **Δεν υπάρχει στον κόσμο μεγαλύτερος πόνος από την απώλεια της πατρώας γης** (Ευριπίδη, Μήδεια, στ. 629).

Οι πρόσφυγες γρήγορα ανέκτησαν το ηθικό και τον δυναμισμό τους, και καθώς ήταν εργατικοί, τολμηροί και δημιουργικοί, και γνώριζαν πώς να εκμεταλλεύονται τον φυσικό πλούτο της χώρας, ωφέλησαν πολλαπλώς τη χώρα και ώθησαν την ανάπτυξη της οικονομίας (πρωτογενής παραγωγή, εμπόριο, βιοτεχνία, βιομηχανία, πολιτισμός). Στην περίπτωσή τους ταιριάζουν οι στίχοι του Σολωμού: «Το χάσμα π' άνοιξε ο σεισμός κι ευθύς εγιόμισ' άνθη». (Σολωμός, Εις το θάνατο κυρίας Αγγλίδας).

Ο Μικρασιατικός Πόλεμος ήταν ελληνο-τουρκικός και όχι μόνο. Ήταν εθνικός και δίκαιος, γι' αυτό αναγκαίος για τους Έλληνες. Επίσης, ήταν διπλωματικός, οικονομικός και αποικιακός για τους συμμάχους, ζημιογόνος και καταστροφικός για τους Έλληνες, αλλά ωφέλιμος αδαπάνως για τις χώρες της Αντάντ. ◎

Μικρασιατική Καταστροφή, 100 χρόνια μετά: Αναστοχασμός για την τραγωδία και διδάγματα για τις σύγχρονες γενιές

*Του Θεόδωρου Γεωργάκη, Δικηγόρου παρ' Αρείω Πάγω, Διδάκτορος Παντείου Παν/μίου,
Πρ. Δημάρχου Ηλιούπολης (Σχολικά έτη φοίτησης 1961-)*

Με λογισμό και μ' όνειρο, με αρετή και τόλμη, θα μπορειράθω όσο γίνεται συντομότερα, με αναστοχασμό της βούλησής μου, προς την κατεύθυνση να πάρω και να δώσω μηνύματα σε σχέση με το αποτρόπαιο γεγονός της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922, που επέφερε μέγιστα δεινά στον Ελληνισμό.

«...Τόσα φαρμάκια, τόση συφορά κι εμένα ο νους να γυρίσει θέλει πίσω στα παλιά! Να ταν, λέει, ψέμα όλα όσα περάσαμε και να γυρίζαμε τώρα δα στη γη μας, στους μπαξέδες μας, στα δάση μας, με τις καρδερίνες, τις κάργες και τα πετροκοτσύφια, στα περιβολάκια μας, με τις μαντζου-

ράνες και τις ανθισμένες κερασιές, στα πανηγύρια μας με τις όμορφες... Αντάρτη του ΚιορΜεμέτ, χαιρέτα μου τη γη όπου μας γέννησε... Ας μη μας κρατάει κακία που την ποτίσαμε με αίμα... Ανάθεμα στους αίτιους!»

Με αυτά τα γλαφυρά λόγια περιγράφει η σπουδαία Διδώ Σωτηρίου τον αφανισμό των Ελλήνων από τα μικρασιατικά παράλια, και ποιος μπορεί να μείνει ασυγκίνητος;

Εκατό χρόνια συμπληρώνονται από εκείνο το «μαύρο» φθινόπωρο του 1922 που εκτυλίχθηκε ο ξεριζωμός του ελληνισμού της Μικρασίας. Η Μικρασιατική Καταστροφή θεωρείται από τις μεγαλύτερες συμφορές του

Ελληνισμού διαχρονικά. Με την Συνθήκη της Λωζάνης και την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών, ο ελληνισμός της Ανατολής χάθηκε ύστερα από δύο χιλιάδες χρόνια και περίπου 1,5 εκατομμύριο πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες των προγόνων τους και να έρθουν υπό άθλιες συνθήκες στην Ελλάδα, αφήνοντας πίσω τους πάνω από 600.000 νεκρούς.

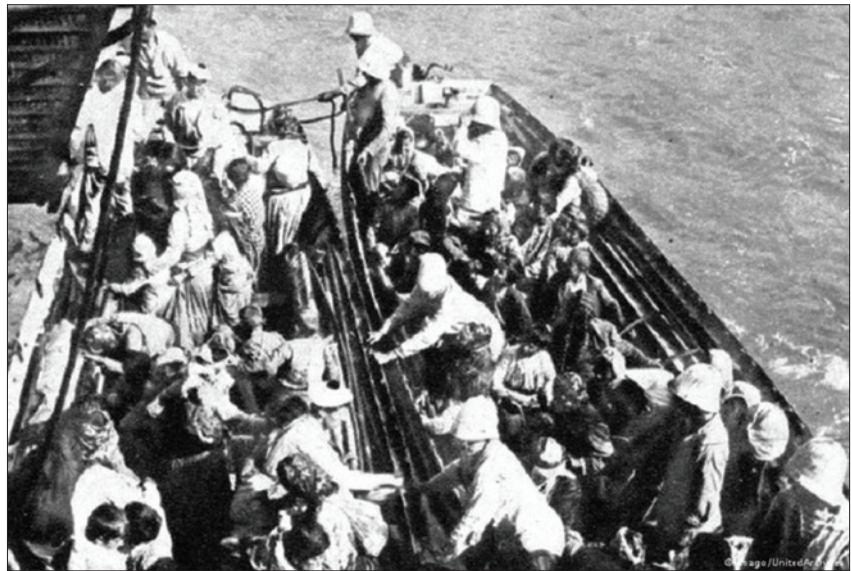
Οι Τούρκοι ήθελαν να εξαφανίσουν κάθε ελληνικό στοιχείο από τη Μικρά Ασία, προβαίνοντας σε ανείπωτα εγκλήματα: μαζικές πυρπολήσεις κτιρίων και ανθρώπων, βιασμούς, σφαγές, εκτελέσεις, βασανιστήρια... Σύμφωνα με τον ανταποκριτή των *Times* του Λονδίνου, πολλοί χριστιανοί πυρπολήθηκαν από τους Τούρκους μέσα στις εκκλησίες τους, όπου είχαν τρέξει να βρουν καταφύγιο.

Στα θύματα των χριστιανών από τους Τούρκους συγκαταλέγεται και ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος Σμύρνης, που πέθανε με ιδιαίτερα βασανιστικό θάνατο, καθώς και πολλοί άλλοι επίσκοποι και ιερείς.

Με την άφιξη των χιλιάδων ταλαιπωρημένων ανθρώπων μετά τον ξεριζωμό, το σχεδόν χρεοκοπημένο ελληνικό κράτος έπρεπε να στεγάσει και να περιθάλψει άμεσα αυτόν τον τεράστιο πληθυσμό. Οι συνέπειες στην ελληνική κοινωνία από την Καταστροφή του 1922 ήταν έντονες σε όλα τα επίπεδα: οικονομικό (δημιουργία πολυπληθούς εργατικής τάξης στα μεγάλα αστικά κέντρα), πολιτικό (ριζοσπαστικοποίηση των πολιτικών δυνάμεων), αλλά και πολιτισμικό (νέα λογοτεχνικά ρεύματα, μουσικά ακούσματα και ιδέες, επιρροές στην κουζίνα και στις καθημερινές συνήθειες).

Σε μια προσπάθεια αναστοχασμού των αιτιών που οδήγησαν στην απερίγραπτη τραγωδία, οφείλουμε να αναλογιστούμε τις ελλαδικές ευθύνες για τη σφαγή. Όπως για όλα τα δεινά του ελληνισμού, ο διχασμός είναι η λέξη-κλειδί και για αυτή την καταστροφή.

Μετά την αναγκαστική εγκατάλειψη της Μεγάλης Ιδέας, που αποτέλεσε τον πυρήνα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής για σχεδόν 100 χρόνια, ο διχασμός και η διχόνοια κυριάρχησαν στις πολιτικές δυνάμεις του τόπου, υπερκαλύπτοντας παντελώς την ορθή πολιτική κρίση που είναι απαραίτητη για τη διαχείριση κορυφαίων εθνικών θεμάτων, αλλά και την υπέρτατη ανάγκη εξυπηρέτησης του εθνικού συμφέροντος, που μπήκε στην άκρη προς χάριν ικανοποίησης προσωπικών φιλοδοξιών και αντιπαλοτήτων.

Μετά την ήττα του Ελευθέριου Βενιζέλου στις εκλογές του 1920 από την Ηνωμένη Αντιπολίτευση του Δημήτρη Γούναρη και τα γεγονότα που ακολούθησαν, οι ελληνικές Αρχές κατοχής εγκατέλειψαν συνειδητά στο έλεος του κεμαλικού στρατού τον χριστιανικό πληθυσμό της Σμύρνης, έτσι ώστε να αποφευχθεί «προσφυγικό πρόβλημα» στην Ελλάδα! Η εθνική διχόνοια, σε συνδυασμό με τη μεταστροφή της στάσης των συμμαχικών δυνάμεων, αποτέλεσαν «βούτυρο στο ψωμί» του εθνικιστή Μουσταφά Κεμάλ, ο οποίος ήθελε να δημιουργήσει ένα αμιγώς τουρκικό εθνικιστικό κράτος, απαλλαγμένο από τις μειονότητες κατά την ακραία σκέψη και πράξη του.

Και σήμερα, 100 χρόνια μετά; Τι οφείλουν να κάνουν οι σύγχρονες γενιές αποτίοντας φόρο τιμής στη γενιά που έζησε τον χαμό και τον ξεριζωμό, αλλά δεν υπάρχει πια; Αυτές οι γενιές οφείλουν να μην ξεχνούν. Να μελετούν σε βάθος την Ιστορία, να διδάσκονται από αυτήν, να αναζητούν με κριτική σκέψη τις πραγματικές ευθύνες για τα γεγονότα. Έτσι μόνο η γνώση και η επίγνωση θα γίνουν ασπίδες για το παρόν και το μέλλον. Για να μην επαναληφθούν τα ίδια λάθη και παραλείψεις που γεννούν εθνικές τραγωδίες και σημαδεύουν τη μοίρα του έθνους μας.

Η ταπεινότητά μου περαιώνει τις λίγες σκέψεις για το μείζονος σημασίας εθνικό, τραγικό γεγονός της Μικρασιατικής Καταστροφής με τα άγια λόγια του Σμύρνης Χρυσοστόμου: «...αλλ' εάν απαράγραπτοι ούται του μεγάλου ελληνικού παρελθόντος, όμως και τα αφανή και άδοξα έργα, τα εν σκότει και τη δουλεία συντελεσθέντα υπό των Ελλήνων, από της κατακήσεως της γης ταύτης μέχρι σήμερον, δεν εδημιούργησαν ολιγότερους και ήττον των πρώτων ισχυρούς και μεγάλους τίτλους, διότι ουδέν άλλον έθνος διετήρησεν υπό δουλείαν τόσων αιώνων εν αμεταπτώτω συνοχή την εθνική αυτού ενότητα και οντότητα». ◉

ΤΡΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

- A. ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΟΙΩΝΟΙ**
- B. ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ**
- Γ. Η ΔΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΞΙ**

Του Φώτη Τζαβέλλα, Φιλολόγου
(Σχολικά έτη φοίτησης 1967-1971)

A. ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΟΙΩΝΟΙ

Η Μικρασιατική Καταστροφή δεν ήταν «κεραυνός εν αιθρίᾳ» αλλά υπήρχαν γεγονότα που προοιώνιζαν ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαινε αργά ή γρήγορα.

Καταγράφω τα σημαντικότερα γεγονότα που σηματοδότησαν την εξέλιξη αυτής.

1. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ποτέ δεν αντιμετώπισε τους χριστιανούς που ζούσαν στην επικράτειά της ως ισότιμα μέλη. Τους είχε στο περιθώριο και έπειτα από επαναστάσεις και την πίεση των ξένων δυνάμεων παραχωρούσε σε αυτούς κάποια προνόμια. Γνωστά διατάγματα για την κατάργηση των διακρίσεων αυτών είναι το Τανζιμάτ (αναδιοργάνωση, εκσυγχρονισμός) το 1839 και το Χάι-Κουμαριό το 1856, τα οποία δεν τηρήθηκαν επακριβώς.

2. Το Κίνημα των Νεοτούρκων (1908)

Εκδηλώθηκε στη Θεσσαλονίκη και ηγετική φυσιογνωμία του τα μετέπειτα χρόνια ήταν ο Κεμάλ Ατατούρκ. Οι Νεότουρκοι επιχείρησαν να εκτουρκίσουν όλους τους πληθυσμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σε

συνέδριο που έγινε το 1911 στη Θεσσαλονίκη ανακοίνωσαν πολιτικές αφοπλισμού των χριστιανών και πλήρους εξισλαμισμού όλων των Τούρκων υπηκόων διά της πειθούς ή διά της βίας. «Θα εξισλαμισθεί όλος ο πληθυσμός της Αυτοκρατορίας. Θα πρέπει να εξοντώθούν τα άγρια αυτά χόρτα που λέγονται χριστιανοί». Στην προσπάθειά τους αυτή έκαναν αρχιστράτηγο του οθωμανικού στρατού τον Γερμανό στρατιωτικό Λίμαν φον Σάντερς, που τους συμβούλευσε να εκκαθαρίσουν τους χριστιανικούς πληθυσμούς για να έχουν μια καθαρή Τουρκία. Ταυτόχρονα κυκλοφορούν προκηρύξεις που προτρέπουν τους μουσουλμάνους να μην ψωνίζουν από χριστιανικά μαγαζιά. «Μποϊκοτάρετε τα προϊόντα τους. Σταματήστε κάθε δοσοληψία μαζί τους». Απότοκο όλων αυτών ήταν σε πρώτη φάση ο αφανισμός του ποντιακού ελληνισμού και λίγο αργότερα του μικρασιατικού.

3. Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913)

Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918)

Στους πολέμους αυτούς η Τουρκία βρίσκεται στην πλευ-

ρά των ηττημένων, με αποτέλεσμα να χάσει αρκετά εδάφη και να συρρικνωθεί. Στο τέλος των Βαλκανικών Πολέμων η Τουρκία έχει χάσει όλα τα εδάφη δυτικά του ποταμού Έβρου (Συνθήκη Βουκούρεστίου 1913) και την Κρήτη (14/12/1913). Στο τέλος του Α' Παγκοσμίου, με τη Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου-10 Αυγούστου 1920), η Τουρκία χάνει τη Συρία, τη Μεσοποταμία, την Αραβία, τα Δωδεκάνησα, το Καστελόριζο, την ανατολική Θράκη, την Ίμβρο, την Τένεδο, και δίνεται η δυνατότητα στην Ελλάδα για εξάσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στην περιοχή της Σμύρνης. Όλα αυτά τα θεωρούν οι Τούρκοι μεγάλη καταστροφή και πιστεύουν ότι απειλείται η υπόστασή τους. Άλλαζονται τακτική, προσεταιρίζονται τις μεγάλες δυνάμεις και επιχειρούν να ανακτήσουν τα χαμένα εδάφη. Αισθάνονται τους Έλληνες πλέον ως τη μεγαλύτερη απειλή.

4. Γενοκτονία Αρμενίων – Αφανισμός Ποντίων

Οι Νεότουρκοι, από το 1908 έως το 1918, εξόντωσαν 1.500.000 Αρμένιους, υλοποιώντας το σχέδιό τους για εξάλειψη κάθε μη μουσουλμανικού στοιχείου. Η 24η Απριλίου του 1915 θεωρείται συμβολικά η ημερομηνία έναρξης της Γενοκτονίας των Αρμενίων. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο αφανισμός των Ποντίων. Στις 16 Ιουλίου του 1916, ο Γερμανός πρόξενος της Αμισού Kuckhoff επισήμανε στο Υπουργείο Εσωτερικών, στο Βερολίνο: «Ολόκληρος ο ελληνικός πληθυσμός της Σινώπης και της παραλιακής περιοχής της Κασταμονής έχει εξοριστεί. Εξορία και εξολόθρευση είναι στα τουρκικά ίδια έννοια. Όποιος δε δολοφονείται πεθαίνει από την πείνα και τις αρρώστιες». Στις 28 Νοεμβρίου του 1916, ο ίδιος ανέφερε στον υπουργό Εξωτερικών της Αυστρίας Burian τις αποφάσεις του μουτεσαρίφη Αμισού Ráfet Μπέη. «Πρέπει να τελειώσουμε με τους Έλληνες. Έστειλα σήμερα στα περίχωρα τάγματα για να σκοτώσουν κάθε Έλληνα που συναντούν στον δρόμο...».

5. Πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα

Εθνικός Διχασμός

Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα είναι ταραχώδης. Το 1915 υπάρχει έντονη διαφωνία και ρήξη ανάμεσα στον Βενιζέλο και τον βασιλιά Κωνσταντίνο. Η διαφωνία τους είναι με ποιους πρέπει να συμμαχήσουν στον Α' Παγκόσμιο, με την Αντάντ (Γαλλία, Αγγλία, Ρωσία), που ήθελε ο Βενιζέλος, ή με τις κεντρικές δυνάμεις (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία), που ήθελε ο βασιλιάς. Αυτό είχε ως συνέπεια να προκληθεί βαθύ χάσμα στην ελληνική κοινωνία και να χωριστούν οι Έλληνες σε δύο παρατάξεις, τους βενιζελικούς και τους αντιβενιζελικούς, που μεταξύ τους επικρατεί ακραία

αντιπαλότητα. Το μίσος που υπάρχει διαφαίνεται από την απόπειρα δολοφονίας εναντίον του Βενιζέλου και από τη δολοφονία του πολιτικού του αντιπάλου, Ιωνα Ντραγούμη. Μετά τις εκλογές του 1920, όπου ηττήθηκαν οι βενιζελικοί, άρχισαν μεγάλης εκτάσεως αλλαγές στη δημόσια διοίκηση, τη δικαιοσύνη και στις ένοπλες δυνάμεις. Πολλοί στρατιωτικοί αναγκάστηκαν να παραιτηθούν και πολλοί άλλοι αντικαταστάθηκαν. Αρκετοί αξιωματικοί που υπηρετούσαν στο μέτωπο εγκατέλειψαν τις μονάδες τους και κατέφυγαν στην Κωνσταντινούπολη όπου ίδρυσαν την «Εθνική Άμυνα». Με το δημοψήφισμα της 22ας Νοεμβρίου 1920 επανήλθε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, που σήμανε και την αλλαγή στάσης των Συμμάχων απέναντί μας.

Μέσα σε ένα τόσο βαρύ πολιτικό κλίμα επιχειρείται η εκστρατεία στη Μικρά Ασία με τα γνωστά και ολέθρια αποτελέσματα. Μια κοιτίδα ελληνισμού, με ιστορία 2.700 ετών, χάνεται οριστικά. Οι πολιτικοί, αντί να προβλέπουν τις κινήσεις των αντιπάλων και να εκμεταλλεύονται τις νίκες και τις ευνοϊκές συνθήκες (Συνθήκη των Σεβρών), καταλαμβάνονται από φανατισμό και μισαλλοδοξία που αποβαίνουν σε βάρος του ελληνισμού. Μακάρι τα λάθη του παρελθόντος να γίνουν μάθημα στους σύγχρονους πολιτικούς για να αποφύγουμε νέες τραγωδίες.

B. ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οι μικρασιατικές διεκδικήσεις της Ελλάδας τέθηκαν επίσημα για πρώτη φορά με το υπόμνημα του Βενιζέλου στο Συνέδριο Ειρήνης (30 Δεκεμβρίου 1918). Στις διεκδικήσεις αυτές αντιδρούσαν η Ιταλία και ο πρόεδρος της Αμερικής Ουίλσον, που με το διάγγελμα των «14 σημείων» εξέφραζε την αντίθεσή του στον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αντίθετα, οι Αγγλογάλλοι αναγνωρίζουν την ελληνική διεκδίκηση μόνο σε ένα μέρος του βιλαετίου του Αϊδινίου που θα περιελάμβανε τη Σμύρνη, το Αϊβαλί και κάποια ενδοχώρα. Στη συνεδρίαση του Ανωτάτου Συμβουλίου στις

Εκτόπιση χριστιανών στρατευσίμων στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας.

5 Μαΐου 1919 ο Άγγλος Πρωθυπουργός Τζορτζ πρότεινε να αποσταλούν 2-3 ελληνικές μεραρχίες για την τήρηση της τάξεως και την προστασία του ελληνικού πληθυσμού της Σμύρνης. Ειδοποιήθηκε πάραντα η 1η Μεραρχία να ετοιμαστεί για απόβαση στη Σμύρνη, που λαμβάνει χώρα στις 15 Μαΐου με διοικητή τον στρατηγό Ζαφειρίου. Με την άφιξή της δημιουργήθηκαν αιματηρά επεισόδια με το τουρκικό στοιχείο της πόλης. Η κατάληψη της Σμύρνης έγινε σε πανηγυρικό κλίμα και τοποθετήθηκαν ελληνικές διοικητικές αρχές που υπήχθησαν στις εντολές του αρμοστή Αριστείδη Στεργιάδη, που ήταν πολιτικός και φίλος με τον Βενιζέλο και βασικό του μέλημα ήταν η ειρηνική συννύπαρξη Ελλήνων και Τούρκων. Ο Στεργιάδης ήταν αμφιλεγόμενη προσωπικότητα και ήλθε σε σύγκρουση με τους Μητροπολίτες Κυδωνιών Γρηγόριο και Σμύρνης Χρυσόστομο.

Διοικητές της Ελληνικής Στρατιάς διετέλεσαν οι στρατηγοί Παρασκευόπουλος, Παπούλας, Χατζανέστης και Πολυμενάκος.

Αναφέρω στη συνέχεια τα σημαντικότερα γεγονότα.

– **Το 1920** ο Ελληνικός Στρατός καταλαμβάνει τη Φιλαδέλφεια, το Πάνορμο και την Προύσα.

– **Στις 10 Μαρτίου 1921** τα ελληνικά στρατεύματα κινήθηκαν με στόχο τη γραμμή Εσκί Σεχίρ-Αφιόν Καραχισάρ. Αντιμετώπισαν πολλά προβλήματα επικοινωνίας, οργάνωσης και επιτελικού σχεδιασμού με αποτέλεσμα να οπισθοχωρήσουν. Για τον Ελληνικό Στρατό οι επιχειρήσεις αυτές ήταν η πρώτη αποτυχία στο μικρασιατικό Μέτωπο και είχαν πολύ σοβαρό ψυχολογικό αντίκτυπο. Στρατιώτες και αξιωματικοί κατάλαβαν ότι αντιμετώπιζαν έναν σοβαρό, οργανωμένο και σταθερά ισχυροποιούμενο αντίπαλο.

– **Μάχη Κιουτάχειας (2-3 Ιουλίου) και Εσκί Σεχίρ (8 Ιουλίου 1921).** Η 9η Μεραρχία κατέλαβε την Κιουτάχεια και το Γ' Σώμα Στρατού το Εσκί Σεχίρ. Η ελληνική επίθεση πέτυχε τον πρώτο στόχο της, την κατάληψη των σιδηροδρομικών κόμβων Εσκί Σεχίρ-Αφιόν Καραχισάρ, αλλά απέτυχε στον δεύτερο και κύριο στόχο της, που ήταν η εξουδετέρωση του εχθρού.

– **Μάχη Σαγγάριου (Αύγουστος 1921).** Έγιναν πολλές μάχες στον Σαγγάριο ποταμό στην προσπάθεια των Ελλήνων να καταλάβουν την Άγκυρα και να συντρίψουν τον Κεμαλισμό. Κατά τη διάρκεια αυτών των μαχών έγινε αντιληπτό ότι υπήρχαν πολλοί κίνδυνοι και ότι έπρεπε να γίνει σύμπτυξη των δυνάμεων στο Αφιόν Καραχισάρ. Εκεί αντιμετώπισαν νικηφόρα την επίθεση των Τούρκων (17-25 Σεπτεμβρίου 1921). Οι μάχες στον Σαγγάριο στοίχισαν στον Ελληνικό Στρατό 4.000 νεκρούς, 19.000 τραυματίες και 376 αγνοούμενους. Οι

Έλληνες νίκησαν σε όλες τις μάχες αλλά δεν πέτυχαν τον κύριο στόχο τους, τη συντριβή των αντιπάλων.

– Κατάρρευση του Μετώπου

Το Μέτωπο κατέρρευσε ολοκληρωτικά τον Αύγουστο του 1922 για πολλούς λόγους. Θα αναφέρω τους σημαντικότερους.

α. Το θητικό του στρατού δεν ήταν σε ικανοποιητικό επίπεδο λόγω της μεγάλης διάρκειας του μικρασιατικού αγώνα, της κόπωσης και της φθοροποιού επίδρασης των παθών του Διχασμού με τις αλλαγές αξιωματικών, των απωλειών και της μη συντριβής του κεμαλικού στρατού.

β. Το Μέτωπο είχε πολύ μεγάλο άνοιγμα, με αποτέλεσμα από τις δώδεκα μεραρχίες, οι εννέα να καλύπτουν το Μέτωπο και μόνο τρεις να βρίσκονται σε εφεδρεία.

γ. Η αιμυντική οργάνωση των τοποθεσιών του Μετώπου ήταν ημιτελής. Δεν υπήρχαν αρκετά ορύγματα συγκοινωνίας και τα παρατηρητήρια του πεζικού και του πυροβολικού δεν ήταν όσα χρειάζονταν και δεν είχαν την απαιτούμενη ανθεκτικότητα. Παράλληλα οι στρατιωτικές δυνάμεις δεν είχαν κατανεμηθεί ορθά στα ευπαθέστερα σημεία του Μετώπου.

δ. Η υποτίμηση του εχθρού και η παράλειψη των σωμάτων στρατού να έχουν έτοιμα σχέδια για σύμπτυξη σε περίπτωση δυσμενούς εξέλιξης του αγώνα.

ε. Η απώλεια αρκετών αξιωματικών στην εκστρατεία του Σαγγάριου και η αντικατάσταση άλλων με αξιωματικούς μέτριας ικανότητας.

στ. Η άποψη της κυβέρνησης ότι ο τουρκικός στρατός δεν ήταν σε θέση να αναλάβει επιθετική δράση και ότι η σύμπτυξη δεν ήταν επιτακτική.

ζ. Η βελτίωση του τουρκικού στρατού και η ενίσχυσή του με στρατιωτικό υλικό από Γάλλους και Ιταλούς.

η. Η άρτια πληροφόρηση των Τούρκων για την κατάσταση και τις κινήσεις των ελληνικών δυνάμεων.

θ. Οι κεμαλικές συμφωνίες με Γαλλία, Ιταλία και Ρωσία το 1921 φανέρωναν την απομόνωση της Ελλάδας και την οικονομική, στρατιωτική υποστήριξη που είχε ο Κεμάλ από τις εν λόγω δυνάμεις.

Η τουρκική επίθεση (13-31 Αυγούστου 1922)

Από τον Μάιο του 1922 η τουρκική ηγεσία σκεπτόταν το ενδεχόμενο επίθεσης εναντίον των Ελλήνων. Όταν ο Κεμάλ πληροφορήθηκε ότι ο ελληνικός στρατός θα συμπτυσσόταν και έτσι θα ήταν δύσκολη η αντιμετώπισή του, αποφάσισε να επισπεύσει την επίθεση για να προλάβει τη σύμπτυξη. Στις 13 Αυγούστου 1922 άρχισε η επίθεση με σφοδρό βομβαρδισμό των ελληνικών θέσεων από το τουρκικό πυροβολικό. Οι ελληνικές δυνάμεις πιέζονται και έχουν σοβαρές απώλειες. Ο βομβαρδισμός συνεχίζεται και τις άλλες μέρες με αποτέλεσμα

λεσμα ο στρατηγός Τρικούπης να εγκαταλείψει το Αφιόν Καραχισάρ και να ακολουθήσει διάσπαση των ελληνικών δυνάμεων στις 16 Αυγούστου. Στις 20 Αυγούστου παραδίδεται η φάλαγγα Τρικούπη με 190 αξιωματικούς και 4.400 οπλίτες. Η πανωλεθρία έχει αρχίσει. Οι ελληνικές δυνάμεις τις επόμενες ημέρες κατευθύνονται προς τα παράλια αναζητώντας τη σωτηρία. Άλλες το κατάφεραν, άλλες όχι. Το Σάββατο 27 Αυγούστου χιλιάδες άνθρωποι φθάνουν στην προκυμαία της Σμύρνης για να αναχωρήσουν. Από τις 27 έως τις 31 Αυγούστου η τρομοκρατία εντείνεται. Όσοι συλλαμβάνονται φονεύονται. Οι δρόμοι είναι γεμάτοι πτώματα. Τα σπίτια των Ελλήνων και των Αρμενίων λειλατούνται. Ακολουθεί ο εμπρησμός της Σμύρνης, που ήταν προμελετημένος και οργανωμένος. Κάηκαν 55.000 σπίτια ελληνικά και αρμενικά και αποτεφρώθηκαν 5.000 καταστήματα, τα περισσότερα των οποίων ήταν ελληνικά. Σχεδόν τα πάντα γίνονται παρανάλωμα του πυρός. Ακολουθεί η σύλληψη του ανδρικού πληθυσμού, ο εγκλεισμός του σε στρατώνες, η εκτόπισή του και η αποστολή του σε τάγματα εργασίας. Άξια αναφοράς είναι η στάση των ευρωπαϊκών δυνάμεων και των Ηνωμένων Πολιτειών. Έδειξαν εχθρική στάση και ασυγχώρητη αδιαφορία τις τραγικές εκείνες μέρες της καταστροφής.

Η Μικρασιατική Καταστροφή είναι η μεγαλύτερη εθνική συμφορά στην Ιστορία του νεότερου ελληνισμού. Ξεριζώθηκαν 1.500.000 Έλληνες από τις εστίες τους και έγιναν πρόσφυγες. Χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία να εκμεταλλευτούμε τη νίκη μας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και να περιορίσουμε τη δύναμη της ηττημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Γ. Η ΔΙΚΗ – ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΞΙ

Μετά την κατάρρευση του Μετώπου και την απώλεια της Μικράς Ασίας, η κατάσταση στην Ελλάδα ήταν έκρυθμη. Επικρατούσε γενική κατακραυγή εναντίον της κυβερνήσεως Πρωτοπαπαδάκη και όλος ο Τύπος απαιτούσε την παραίτησή της. Στο στράτευμα επικρατούσαν αισθήματα οργής, ανασφάλειας, απορίας και αγανάκτησης εναντίον των υπευθύνων. Το ερώτημα ήταν: «Πώς θα σωθεί η Ελλάς και θα αποπλύνη την ατίμωσιν». Οργανώθηκε επαναστατικό κίνημα με επικεφαλής τους 1. Ν. Πλαστήρα, συνταγματάρχη, 2. Π. Γαρδίκα, συνταγματάρχη, 3. Μ. Κοιμήση, αντισυνταγματάρχη, που επικράτησε (28 Σεπτεμβρίου 1922) και που σχημάτισαν 12μελή επαναστατική επιτροπή. Πίστη τους ήταν ότι ο στρατός δε νικήθηκε αλλά προδόθηκε. Βασική τους επιδίωξη ήταν να τιμωρηθούν οι υπευθυνοί που έκαναν την Ελλάδα «ράκος λακτιζόμε-

νον υπό πάντων». Στο πλαίσιο αυτό η επανάσταση ανακοίνωσε τη σύσταση έκτακτου στρατοδικείου για να δικάσει τους υπεύθυνους της καταστροφής. Ο Θ. Πάγκαλος ανέλαβε πρόεδρος της Ανακριτικής Επιτροπής, η οποία στο πόρισμά της ζητούσε την παραπομπή στο στρατοδικείο με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας των: 1. Δ. Γούναρη, πρώην πρωθυπουργού, 2. Π. Πρωτοπαπαδάκη, πρώην πρωθυπουργού, 3. Γ. Μπαλτατζή, υπουργού Εξωτερικών, 4. Ε. Στρατηγού, υποστράτηγου και υπουργού, 5. Μ. Γούδα, υποναύαρχου και υπουργού, 6. Ν. Στράτου, πρώην πρωθυπουργού και υπουργού Εσωτερικών, 7. Ν. Θεοτόκη, υπουργού Στρατιωτικών, 8. Γ. Χατζανέστη, διοικητή στρατιάς.

Την προεδρία του στρατοδικείου ανέλαβε ο υποστράτηγος Α. Οθωναίος. Η δίκη άρχισε στις 13 Νοεμβρίου και ολοκληρώθηκε στις 27 του ίδιου μήνα έπειτα από 14 συνεδριάσεις. Η κατηγορία προσπαθούσε να αποδείξει ότι η κατάρρευση του Μετώπου βάρυνε αποκλειστικά την ανώτατη ηγεσία των ελληνικών δυνάμεων υπό τον αρχιστράτηγο Χατζανέστη και ότι η θέση αδυναμίας (στρατιωτικής, οικονομικής και διπλωματικής), στην οποία είχε περιέλθει η Ελλάδα, ήταν αποκλειστικά αποτέλεσμα της απομόνωσης από την Αντάντ λόγω της επιστροφής του βασιλιά Κωνσταντίνου και της «αυτοτελειακής πολιτικής» που νιοθέτησε ο Κωνσταντινισμός. Μετά την υπεράσπιση και την εξέταση μαρτύρων, το στρατοδικείο ανακοίνωσε την απόφασή του το πρωί της 28ης Νοεμβρίου. Έκρινε ενόχους όλους τους κατηγορουμένους και καταδίκαζε παμψηφεί σε θάνατο τους Χατζανέστη, Γούναρη, Στράτο, Πρωτοπαπαδάκη, Μπαλτατζή και Θεοτόκη, και σε ισόβια τους Γούδα και Στρατηγό. Η απόφαση του στρατοδικείου εκτελέστηκε άμεσα στις 11.30 στο Γουδί, παρά τις αντιρρήσεις που είχε εκφράσει η Αγγλία.

Η δίκη αυτή και η καταδίκη των κατηγορουμένων, παρά τις αναμφισβήτητες ευθύνες τους, ήταν πράξεις σκοπιμότητας, «εθνικής σκοπιμότητας», όπως παραδέχτηκαν αργότερα οι περισσότεροι πρωταγωνιστές

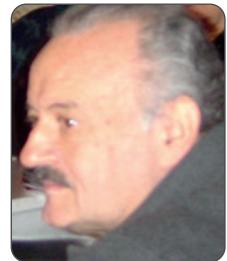
και μελετητές των γεγονότων της εποχής εκείνης. Ικανοποιήθηκε έτσι το σύνθημα «θάνατος στους προδότες», που είχε ευρύτερη απήχηση στην κοινωνία. Η εκτέλεση των έξι αποτελεί την κορύφωση αλλά και τον επίλογο του Εθνικού Διχασμού. ☺

Βιβλιογραφία:

1. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ, ΙΕ
2. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτανικά
3. *Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου*, Κωνσταντίνου Φωτιάδη
4. Βικιπαίδεια

Εκατό χρόνια από την καταστρεπτική Μικρασιατική Εκστρατεία

Από το ζενίθ στο ναδίρ

Τον Γιώργον Φωτόπουλον, Θεολόγον
(Σχολικά έτη φοίτησης 1953-1960)

Ηάφιξη του νέου χρόνου έφερε και την αλλαγή συναισθημάτων της κοινωνίας μας. Το 2021 πανηγυρίσαμε τα 200 χρόνια της ανεξαρτησίας μας. Το 2022 θρηνούμε τα εκατό χρόνια του ξεριζωμού των χαμένων πατρίδων μας, την αποτέφρωση της ομηρικής Σμύρνης.

Ταλαιπωρη ελληνική κοινωνία! Ο χρόνος άλλοτε σε ανεβάζει στα ουράνια κι άλλοτε σε ρίχνει απότομα στα τάρταρα!

Με τη Συνθήκη των Σεβρών στις 28 Ιουλίου 1920 παραχωρείται στην Ελλάδα ολόκληρη η κατεχόμενη Θράκη (Δυτική και Ανατολική) μέχρι της Τσατάλτζας, της ευρωπαϊκής ακτής του Ελλησπόντου, της Καλλιπόλεως και των νήσων Ίμβρου και Τενέδου και αναγνωρίζονται κυριαρχικά δικαιώματα στην περιοχή της Σμύρνης. Η «Μεγάλη Ελλάς» φαινόταν πραγματικότητα. Το πρόγραμμα της Μεγάλης Ιδέας πετύχαινε στην πράξη.

Ενώ όμως ο ελληνικός στρατός καταλαμβανε τη Σμύρνη, η τύχη έπαψε να χαμογελά στην Ελλάδα. Το εθνικιστικό κίνημα του Κεμάλ κέρδιζε έδαφος εσωτερικά και διεθνώς. Από την άλλη μεριά, η εσωτερική κατάσταση στην Ελλάδα ήταν τραγική. Διώξεις, εκτοπισμοί, δίκες και καταδίκες των αντιφρονούντων προς τον Βενιζέλο προκαλούσαν μεγάλη αντίδραση. Παραιτείται ο Βενιζέλος και επανέρχεται ο βασιλιάς Κωνσταντίνος.

Οι σύμμαχοι αλλάζουν διαθέσεις κατά της Ελλάδος. Αναγνωρίζουν την Τουρκία του Κεμάλ και τον υποστηρίζουν. Η κυβέρνηση Γούναρη αποφασίζει μεγάλη επίθεση στο εσωτερικό της Τουρκίας (27 Ιουνίου 1921). Καταλαμβάνεται η Κιουτάχεια στο Εσκί Σεχίρ και φτάνουν στον Σαγγάριο, όπου γίνεται πολύνεκρη μάχη.

Μάταια ο Γούναρης ζητεί την ενίσχυση των συμμά-

χων. Οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα αλλάζουν συνέχεια. Στις 23 Αυγούστου αρχίζει η μεγάλη επίθεση του κεμαλικού στρατού και έρχεται η αποφράδα ημέρα. Στις 13 Σεπτεμβρίου η Σμύρνη αιμάσσει και κατασπαράζεται.

Και οι σύμμαχοί μας και η Ευρώπη πού ήσαν; Παρακολουθούσαν από τα ναυλοχούντα στο λιμάνι της καιόμενης Σμύρνης πολεμικά πλοία της αδιάφοροι, αδιάκριτοι και ανάλγητοι τον ανήκουστο σπαραγμό του σφαγιαζόμενου ελληνισμού. Γιατί είχε χάσει η Ευρώπη την ικανότητα να συγκινείται και την αρετή να πιστεύει. Τα συμφέροντα την έκαναν παράλυτη, ανύπαρκτη, νέκρωσαν την ανθρώπινη συνείδησή της. Ένα απίστευτο δείγμα κτηνώδους αναλγησίας το 1922: Γάλλοι ναύτες έριχναν ζεματιστό νερό ή απέκοπταν τα χέρια όσων Ελλήνων προσπαθούσαν να αναρριχηθούν στα πλοία για να σωθούν μέσα στους καπνούς της δαντικής αληθινής Κόλασης!

Γί' αυτό σήμερα είναι αναγκαίο να κοιτάζουμε κατά πρόσωπο την ιστορική αλήθεια και να δοκιμάζουμε την πικρή γεύση των συμφορών μας, παρά να φυτούωμε μέσα στην πλάνη. Αν θέλουμε πράγματι να αποφύγουμε τη φρίκη της Ιστορίας, πρέπει διαρκώς να θυμίζουμε την Ιστορία. Αυτό είναι το χρέος μας σήμερα. Να ανακαλούμε στη μνήμη το ιστορικό παρελθόν είτε για να επαναλάβουμε το μεγαλείο του, είτε για να αποφύγουμε τον όλεθρό του!

Ειδικότερα, οφείλουμε να ιχνεύουμε τα λάθη και τα πάθη μας και να αντλήσουμε καθοριστικά για την εθνική και ηθική μας συμπεριφορά διδάγματα από το δράμα της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Για να συνεχίσουμε την ιστορική μας ύπαρξη και τη

μεγαλουργό αποστολή μας, πρέπει να αντιμετωπίσουμε τον κίνδυνο που εκπορεύεται από τη μείωση του πληθυσμού μας. Γιατί θα νικηθούμε όχι από τις λόγχες των πιθανών μας αντιπάλων αλλά από τις πολύτεκνες μητέρες των εχθρών μας.

Να γεωργήσουμε σε βάθος και να σφυρηλατήσουμε άρρηκτους δεσμούς με τον ελληνισμό της διασποράς, που αποτελεί σανίδα σωτηρίας, καθώς διατηρεί το αίμα και το πνεύμα της παναιώνιας Ελλάδας και σφύζει δημιουργικά.

Να εξυγιάνουμε τη δημόσια ζωή και να ανυψώσουμε τη στάθμη του πολιτικού μας βίου, που από το ζενίθ είχε φθάσει δυστυχώς στο ναδίρ.

Αυτή είναι η κραυγή που βγαίνει από τα καπνίζοντα ερείπια της καιόμενης Σμύρνης. Ενότητα και ομοψυχία, ετοιμότητα και εγρήγορση και πολιτική σύμπνοια, Και ο διχασμός ποτέ, ώστε να μην οδηγούμαστε από το παραλήρημα της εθνικής χαράς και το κορύφωμα του εθνικού μεγαλουργήματος στην άβυσσο της πιο φρικαλέας εθνικής τραγωδίας!

Βέβαια, ποτέ δεν ξεχνάμε τις χαμένες πατρίδες μας.

Η ιστορική μοίρα, πιο ισχυρή από την ανθρώπινη βούληση και την οργανωμένη συνωμοσία, ουδέποτε αδρανεί. Κάπου αλλού κλώθει τα πεπρωμένα. Το απροσδόκητο μέσα στην πορεία της Ιστορίας πολλές φορές ανέκοψε τη βαρβαρότητα. Ο λαϊκός τραγουδι-

Ο Ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου.

στής το γνωρίζει: «Ποιος ξέρει τι καιροί θα ῥθούν, τι χρόνια θα γυρίσουν», να πάμε να τις πάρουμε για να χαρούμε τις χαμένες πατρίδες μας! Άλλωστε και *To καράβι της ελπίδας του Γιώργου Αθάνα*, που αρμενίζει στα πέλαγα του μέλλοντος, δεν καταποντίστηκε, καθώς είναι φορτωμένο με την πολύτιμη ελπίδα του ξαναγυρισμού μόλις το έθνος το καλέσει:

Έλα, χρυσό καράβι, έλα, ξεφόρτωσε!

Δώσ' μας τον θησαυρό σου κι άνοιξε τα πανιά ολόσια για τη Σμύρνη και για τα Μουντανιά.

ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΟΥ Δ.Σ. ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΑΣ,
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ
ΕΧΕΙ ΑΝΑΛΑΒΕΙ
Ο κ. ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΛΛΑΡΑΣ,
ΣΥΝΕΠΙΚΟΥΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΑΠΟ ΤΟΥΣ κ.κ.
ΦΩΤΗ ΤΖΑΒΕΛΛΑ
fotistzav@gmail.com
ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΠΑΠΑΖΑΡΗ
papazaris@gmail.com

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Επειδή πολλά μέλη της Ένωσης έστειλαν συνεργασίες πολυσέλιδες, που είναι πολύ δύσκολο να δημοσιευτούν στον περιορισμένο χώρο της εφημερίδας μας, σας παρακαλούμε να τηρείτε τον περιορισμό των 400 λέξεων που έχει οριστεί από την αρχή.

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ Η ΕΝΩΣΗ ΜΑΣ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΠΟΡΟ ΕΧΕΙ ΤΙΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ. ΤΟ ΘΥΜΙΖΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΩΣ ΝΑ ΜΑΣ ΣΤΕΙΛΕΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ. ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ.

Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΗΣ

(Ο Άνθρωπος που γεννήθηκε Παιδαγωγός) Του Γιάννη Σ. Ιωαννίδη, ψυχολόγου
(Σχολικά έτη φοίτησης 1967-1971)

**Μου' λεγε ο Πατέρας μου, ο Μικρασιάτης,
τους καημούς της προσφυγιάς και τα βάσανά της...
«Είχαμε τι είχαμε στην πατρίδα, τζάνεμ»,
μου' λεγε και γύρναγε πίσω τον καιρό,
τότε που ο γλυκός καφές στου παππού το σπίτι
ήταν καλωσόρισμα και πολιτισμός...**

1922-2022: Πέρασαν 100 χρόνια. «Τι να θυμηθώ, τι να
ξεχάσω απ' όσα είδα κι απ' όσα άκουσα...».

Ο πατέρας μου, ο μπαρμπα-Σωτήρης (1906-1968), γεννήθηκε στην Ταρσό της Κιλικίας. Ήταν πρόσφυγας. Έλληνας πρόσφυγας. Μικρασιάτης. Πάτησε, παλικαράκι μετά τον ξεριζωμό, τα ελώδη χώματα της Γαστούνης, ξένος ανάμεσα σε ξένους, κουβαλώντας στην καλαθούνα του τρία πράγματα: την ελπίδα του στον Θεό, μια ελληνική σημαία και ένα βιβλιαράκι με τον «Βίο του Αγίου Ευσταθίου του Πλακίδα». Με την κυρα-Μαριγώ, τη μάνα μου, παντρεύτηκαν και απέκτησαν τέσσερα παιδιά. Εγώ ήμουνα το στερνοπούλι. Ο αγαπημένος του Γιαννάκης, που έμαθε τον Μάρτη του '68, πρωτετής, ιεροσπουδαστής, στη Σχολή της Κορίνθου, ότι ο πατέρας του έφυγε για... «την Παράδεισο»...

Αγαπητέ αναγνώστη, τον δρόμο της ανάμνησης που έβγαζε στον... μαχαλά του Χριστιάνκιοι (Χριστιανοχώ-

ρι) της Ταρσού της Κιλικίας, τον «περπατούσαμε» κάθε Κυριακή πρωί, μετά την εκκλησία, μαζί με τον πατέρα μου. Η Μικρασία, στα μάτια μου και στα αυτιά μου, ήταν «ο γλυκός τρόπος ζωής», που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες, από τα αγιασμένα χώματα της Ανατολίας, αφήνοντας πίσω τους τα σπίτια τους, τις δουλειές τους, τα υπάρχοντά τους, τη σειρά τους, το πολιτισμό τους, την επάρκειά τους, το κιμπαριλίκι τους, τα οράματά τους. Ή... ξεριζωμένη «προσφυγιά» σ' ολόκληρο τον προσφυγικό Συνοικισμό του Σταθμού, στην άκρη της Γαστούνης μοσχοβολούσε κανέλα και βασιλικό. Καλόγινωμοι άνθρωποι οι πρόσφυγες, με αξιοσύνη και καθαρότητα, πατώντας δυνατά πάνω στα ελεύθερα συναίσθηματα της πολιτιστικής υπεροχής των επαρχιών, των δυτικών, κεντρικών και των νότιων παραλίων της Μικρασίας, συνέχισαν να γράφουν την ιστορία τους με γαλανόλευκο κοντύλι, πάνω στις σχολικές πλάκες των παιδιών τους. «Όποιος μεγάλωσε στη Μικρασία ευτυχισμένος δεν μπορεί να είναι πουθενά αλλού», έγραψε η κυρα-Διδώ και η «ξεριζωμένη» αλήθεια... δάκρυσε.

Μάης του 1963: Απομεσήμερο στη φιλόξενη αυλή του πλίνθινου σπιτιού μας, στη Γαστούνη. Οι ατέλειωτες τενεκεδένιες γλάστρες περιμένουν, φρεσκοποτισμένες, να καλωσορίσουν τους «απρόσκλητους» καλεσμένους

του πατέρα μου. Σιγά σιγά η «γειτονιά» αρχίζει να μαζεύεται. Μεγάλοι άνθρωποι, κατάκοποι από τα βάσανα της μέρας, έρχονται και κάθονται κάτω από τον ίσκιο της «τσακιστής» τζιτζιφιάς. Οι περαστικοί Γαστουναίοι κοντοστέκονται και τους κοιτάζουν περίεργα. Η «επιστροφή» αρχίζει. Μπροστά στα μάτια μου, ο πατέρας μου με τους πιστούς ακροατές του, μέσα από την ελευθερία του «γλυκομίλητου» λόγου, γύριζαν πίσω τον καιρό με ιστορίες, τραγούδια, δοξαστικές αναφορές, παράπονα, θρύλους και μύθους, καβαλάρηδες αγίους, διηγήσεις, αναστεναγμούς, δάκρυα: Ταρσός, Μερσίνα, Αττάλεια, Άδανα, Κιρκιτζί, Σμύρνη... «Αυτοί που έκλαψαν νεκρούς», ενώ δεν είχαν τίποτα, ακούγοντας τα παραμύθια του μπαρμπα-Σωτήρη, ένιωθαν ότι τα είχαν όλα! Μιλούσαν τούρκικα και χαμογελούσαν ελληνικά. Τα δυο πελάγη, το Κιλίκιο και το Ιόνιο, έπιναν κρασί από το ίδιο τάσι. Οι «πεινασμένοι, οι άρρωστοι, οι τουρκόσποροι, οι τουρκογεννημένοι», που δεν είχαν πού να ακουμπήσουν και πού να σταθούν, όταν έφθασαν στην πεδινή Ηλεία της... μικροψυχίας, του ρατσισμού και των διακρίσεων, ύστερα από είκοσι χρόνια εγκατάστασης στις «δύσκολες άκρες» της Γαστούνης, καλούσαν τους ντόπιους, με ούτια και βιολιά, στο πανηγύρι της φιλάδελφης καταλλαγής, που ενώνει, που λυτρώνει, που δημιουργεί. Ήταν τριακόσιες οικογένειες. Όλες χαμογελαστές! «Οσα χωράνε στην αλήθεια δεν τα βαστάν τα παραμύθια». Σκαρφαλωμένος στα κλαδιά της τζιτζιφιάς έβλεπα... τον Κύδνο, τον Σάρο και τον Πύραμο, τα μεγάλα ποτάμια της εύφορης Κιλικίας, να ενώνονται με τον Πηνειό του Ηλειακού κάμπου, για να ποτίσουν τα «διψασμένα χώματα» της Πληγωμένης Ελλάδας, που, αιώνες τώρα, μόνο δίνει στα παιδιά της, χωρίς να τους ζητάει, ποτέ, τίποτα. Ο πατέρας μου ό,τι δε μου είπε μου το έδειξε. «Τα Γράμματα του Αποστόλου Παύλου, του πατριώτη μας, τα γράφουν όλα. Να το θυμάσαι, Γιαννάκη. Η αγάπη, που ελπίζει και υπομένει, μένει πάνω από τα σύννεφα, γι' αυτό δε φοβάται ποτέ τις μπόρες και τις καταιγίδες...»

Μου ’λεγε ο Πατέρας μου στα γεράματά του πως «τα πλούτη του φτωχού είναι τα παιδιά του». Κι ύστερα αρμένιζε πάνω σ’ ένα ούτι για τις «στάχτες» π’ αφησε το εικοσιδυό, και το κύμα ρώταγε μ’ ένα κανονάκι «ποιος τις φλόγες άναψε στον ξεριζωμό;»

«Καθένας έχει την ιστορία του...» Ο μπαρμπα-Σωτήρης ο Βαρνάβας, ο πατέρας μου, κατεβαίνοντας από το «μαύρο» καράβι της «εξόδου» στο λιμάνι του Πειραιά, έσφιξε δυνατά, στο δεξί του χέρι, το βιβλιαράκι με τον «Βίο του Αγίου Ευσταθίου» και σιγοψιθύρισε δυο λόγια προσευχής στον πολύπαθο «Στρατηγό της Ειρή-

νης»: «Κάνε, Αγιέ μου, αυτό το μαύρο καράβι, που μας έβγαλε στο μεγάλο σπίτι της Μάνας μας, να γίνει... χρυσό, γιατί έχω... ξεχάσει στ’ αμπάρι του την ελπίδα της επιστροφής μου στο σπίτι... όπου μεγάλωσα». Τα χρόνια πέρασαν γρήγορα και το... «καράβι», αφού γνώρισε «λιμάνια και καημούς», έγινε... «χρυσό»: Στον αριθμό οκτώ, της οδού Ταρσού στη Γαστούνη της Ηλείας, μεγάλωσαν τα τέσσερα παιδιά του αγαθού Μικρασιάτη, που κοίταζε πάντα Ψηλά γιατί ήθελε να είναι απλά ένας απλός άνθρωπος του Θεού. Τον θυμάμαι, άλλοτε με τα φτερά του μύθου κι άλλοτε με τους καθαρούς ήχους της «Ιεράς Σύνοψης», να γυρνάει τις «νύχτες» στη χορταριασμένη αυλή του πατρικού του στο Χριστιανοχώρι, για να ρωτήσει τα μαραμένα δεντρολίβανα... αν είναι αλήθεια πως η ελπίδα πεθαίνει τελευταία.

Μου ’λεγε ο Πατέρας μου, ο Μικρασιάτης, «πάνω από τα σύννεφα μένει η... αγάπη. Είχαμε τι είχαμε στην πατρίδα, τζάνεμ...» μου ’λεγε και έκλαιγε χαμογελαστός, γιατί ήθελε να ζει μες στο παραμύθι που στο τέλος άρχοντας γίνεται ο καλός.

Ιούνιος 2022: «Της προσφυγιάς τα δάκρυα, μαθήματα αγιασμένα». Εκατό χρόνια μετά το γιαγκίνι της Σμύρνης, η Ελλάδα μετράει τα λάθη της, καθισμένη στη σκαλιστή πολυθρόνα, που της έφτιαξαν με μεράκι τα παιδιά της από τα «Ματωμένα Χώματα». Στη Γαστούνη της Ηλείας όλα έχουν αλλάξει! Το κλίμα της «ψιθυριστής εχθρότητας» των ντόπιων για τους πρόσφυγες καίγεται κάθε Λαμπροτρίτη, μαζί με τον «Ιούδα», στο καμπαναριό του ιστορικού Ναού της «Παναγίας της Καθολικής». Λίγα μέτρα πιο πέρα, η επιτύμβια στήλη, προς τιμή της μνήμης, του 17χρονου Μικρασιάτη φρουρού και παραστάτη της Ελληνικής Σημαίας στην Ακρόπολη, Κωνσταντίνου Κουκίδη, μαζεύει προσκυνητές. Η ιστορία έγραψε πως, όταν τον ζητήθηκε από τον Γερμανό κατακτητή να του παραδώσει τη γαλανόλευκη, εκείνος, αφού τύλιξε, δακρυσμένος, με τη σημαία το σώμα του, την πήρε μαζί του, πέφτοντας από τον Ιερό Βράχο, και την ύψωσε στο λευκό κοντάρι της Αθανασίας... Αυτές οι ξεχωριστές ψηφίδες της ιστορικής αλήθειας, για τις μέρες και τα έργα των παιδιών της Ελλάδας, κάνουν το «παραμύθι» της ζωής του μπαρμπα-Σωτήρη αληθινό και την αγάπη του για τον συνάνθρωπο παραδοσιακό τραγούδι. Από την πολύπαθη διαδρομή του, κρατάω στην καρδιά μου τα χρώματα της σημαίας μιας Χώρας, που όσοι ζουν στα πολλάτια του «Μύθου» της ως «υπηρέτες», στο τέλος της ζωής τους, τα ελεύθερα συναισθήματα που της χάρισαν τους κάνουν «άρχοντες». ◎

Η ΣΜΥΡΝΗ ΜΑΣ

Τον Γιώργη Χρ. Γιαννακόπουλον, Μουσικού-Συγγραφέα
(Σχολικά έτη φοίτησης 1964-1970)

ΣΔΑΝ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΤΟ ΓΙΑΓΚΙΝΙ

Τίχος λαϊ πά

Ρυθμός τετράσημος

ΜΟΝΩΔΟΣ π | Σαντης Σμυνρ νη η ης το για γκι ι νι ι

π' | Στο ντου νια δε εν ε ε ε ε ε χει γι ι ι ι

π | νει ει χα η κε κιε ε ε γι νε σταχ τη η κιε

βγαλ' ο ο ο Κε ε μα α αλτο α α αχ τι ι

ΧΟΡΩΔΙΑ π | κα η κε κιε ε ε γι νε σταχ τη η κιε

βγαλ' ο ο ο Κε ε μα α αλτο α α αχ τι ι

Σαν της Σμύρνης το γιαγκίνι*, στο ντουνιά δεν έχει γίνει,
κάηκε κι έγινε στάχτη κι έβγαλ' ο Κεμάλ το άχτι.

ΚΔΙ ΧΟΡΩΔΙΔΑ: Κάηκε κι έγινε στάχτη
κι έβγαλ' ο Κεμάλ το άχτι.

Σμύρνη φτωχομάνα, Σμύρνη, πού είναι η ομορφιά σου εκείνη;
Κάηκες από θεμέλια σκεπαστά και μπεζεστένια**.

ΚΔΙ ΧΟΡΩΔΙΔΑ: Κάηκες από θεμέλια σκεπαστά
και μπεζεστένια.

Κάψανε τη βαγγελίστρα που τη χτίζαν μέρα νύχτα.

Κάψανε το Σταυροδρόμι και τον Φασουλά ακόμη.

ΚΔΙ ΧΟΡΩΔΙΔΑ: Κάψανε το Σταυροδρόμι και
τον Φασουλά ακόμη.

Κάηκε κι ένα σχολείο, που ήταν παρθεναγωγείο.

Κάηκε και μια δασκάλα, που ήταν άσπρη σαν το γάλα.

ΚΔΙ ΧΟΡΩΔΙΔΑ: Κάηκε και μια δασκάλα, που ήταν άσπρη
σαν το γάλα.

Το τραγούδι αυτό είναι η απάντηση στους «εντεταλμένους ιστορικούς» οι οποίοι μάχονται νυχθημερόν να παραχαράξουν, να ακυρώσουν και να αμαυρώσουν την ιστορία της νεότερης Ελλάδας.

Ο λαϊκός δημιουργός, ο αγράμματος αλλά πολύ συναισθηματικός, δεν ήταν δυνατόν να μη θρηνήσει και να μην περιγράψει με τα μελανότερα χρώματα την καταστροφή της όμορφης Σμύρνης από τις φωτιές.

Έχει περάσει σχεδόν ένας αιώνας από τη μέρα που οι φλόγες ξεκίνησαν από την αρμένικη συνοικία και εξαπλώ-

* Γιαγκίνι=Η πυρκαγιά, το ολοκαύτωμα, η φούντωση, η φλόγα, η καψούρα. Τουρκογενής σλανγκιά που σώζεται μάλλον μόνο σε λαογραφικά πλαίσια. Έκ του τουρκικού *yangin* (πυρκαγιά).

** Μπεζεστένια: Το μπεζεστένι (υφασματαγορά) ήταν ένας πολύ σημαντικός θεσμός των οθωμανικών πόλεων [τουρκικά: *bezesten*, φαρσί: بَزِيْسَتَان (bazistān)] –η λέξη προέρχεται από την αραβική λέξη μπεζ (*bez*), η οποία σημαίνει ρούχο– ύφασμα, χρησιμοποιείται και για τα κεντήματα και τα υπόλοιπα ακριβά αντικείμενα και την περσική κατάληξη –ιστάν]. Τα μπεζεστένια χτίζονταν κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η αρχιτεκτονική βασιζόταν σε εκείνη των ισλαμικών τεμένων. Ήταν σημαντικά κτίρια και οι οθωμανικές πόλεις χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες, σε αυτές που είχαν μπεζεστένια και σε αυτές που δεν είχαν. Εκεί πωλούνταν πολύτιμα αντικείμενα, φυλάσσονταν έγγραφα και περιουσιακά στοιχεία, γινόταν έλεγχος της ποιότητας των εμπορευμάτων και καθορίζονταν οι ισοτιμίες των νομισμάτων.

Τα κτίρια στα οποία στεγάζονταν οι αγορές αυτές είχαν αρχιτεκτονική με θόλους.

Αυτός είναι ο συνωστισμός της Ρεπούση.

θηκαν μέχρι και τα πολυτελή κτίρια της προκυμαίας Και. Τα πάντα κάηκαν στη Σμύρνη εκτός από τον μαχαλά των Τούρκων. Το χειρότερο από όλα, όπως ανέφερε ο Χένρι Μίλερ: «Η Σμύρνη σβήστηκε από την παγκόσμια μνήμη». Κανένας παραγωγός του Χόλιγουντ δεν έκανε ταινία – την αίγλη της και το οδυνηρό της τέλος. Δεν είναι το Χόλιγουντ που θα προσδώσει αξία σε ένα γεγονός αλλά τελικά η Σμύρνη και το δράμα της υποτιμήθηκαν τόσο που κατά κύριο λόγο παραμένουν στη συλλογική μνήμη μονάχα όσων έζησαν τα γεγονότα και στους απογόνους τους.

Η Σμύρνη ως έννοια και βίωμα ξεθωριάζει, και αυτό είναι μια κατάντια. Πρωτίστως, οι άνθρωποι της Σμύρνης υπέφεραν και ο πόνος αυτός συνεπάγεται έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Η Σμύρνη είχε τον δικό της λαό. Οι άνθρωποι της την καθιστούσαν διαφορετική από κάθε άλλη πόλη. Λίγες συγκρίνονταν μαζί της ως προς πολλά γνωρίσματα. Λόγω του πλούτου, της αστικής της ομορφιάς, των φυσικών καλλονών που την περιέβαλλαν, της εξόδου της στο γοητευτικό μπλε χρώμα του Αιγαίου, των τραγουδιών της, των γεύσεών της και των ανθρώπων της.

Η Σμύρνη ήταν κοσμοπολίτισσα. Η πληθυσμιακή της σύνθεση είχε πλουραλισμό και πολυχρωμία. Δεν ήταν μονότονη, άχρωμη, μίζερη και –ας μου επιτραπεί η λέξη – ανέραστη. Ισα ίσα που ήταν πάρα πολύ ερωτική!

Ξύπνα, πουλί μου, ξύπνησε κι έβγα στο παραθύρι,
Έχω δυο λόγια να σου πω με πονεμέν' αχείλι...

Ο μερακλίδικος αμανές που τραγουδούσαν τα ερωτοχτυπημένα παλικάρια κάτω από τα παραθύρια των κοριτσιών. Η πατινάδα ήταν τολμηρό εγχείρημα γιατί όπως αναφέρει και ο Δημήτριος Αρχιγένης: «Έκείνος που την έκανε θα 'ν' ήπρεπε να 'ν' αποφασισμένος να παντρευτεί το κορίτσι...»

Απ' την άλλη, μια άσχημη Μπουρνοβαλιά, δηλαδή ένα άσχημο κορίτσι από το προάστιο Μπουρνόβα της Σμύρνης, παντρεύτηκε έναν πλούσιο μαύρο που της έκανε δώρο στον γάμο χρυσά βραχιόλια.

Από αριστερά, το καμπαναριό της Αγίας Φωτεινής, ο Άγιος Ιωάννης και ο Άγιος Γεώργιος.

**Ηγλύστρησεν ο τέντζερης και ηύρε το καπάκι.
Παντρεύτηκ' η Κατερινώ και πήρε τον αράπη.
Τον έρωτα τση ήρριξεν απάνω στα βραχιόλια,
Κι ήσκυψε και ηφίλησε τη μαύρη κατσαρόλα.**

**Στη Σμύρνη ακόμη και οι φτωχοί περνούσανε καλά,
γιατί, παρά την ανέχεια, ξέρανε να τη χαίρονται τη ζωή.**

Οι βιοπαλαιστές της Σμύρνης, οι άντρες του «μπάσο ράγκου», που στα ιταλικά σημαίνει «κατωτέρας τάξεως», με το που τέλειωναν τη σκληρή δουλειά κατέφευγαν στις ταβέρνες, στα ζυθοπωλεία, στις μπακαλοταβέρνες και στους καφενέδες, που όλα τους είχαν ζωντανή μουσική. Εκεί μέσα ακούγαν τους αμανέδες, τα μερακλίδικα σμυρναίκα και χορεύανε τους καρσιλαμάδες, τα ζεϊμπέκικα και τα χασάπικα.

Η παραδεισένια αυτή πόλη θυσιάστηκε για να δηλωθεί ο αμείλικτος χαρακτήρας του Κεμαλισμού και της νέας Τουρκίας.

Η καταστροφή της ήταν το μήνυμα των εθνικιστών της Τουρκίας: «Μην παίζετε μαζί μας, δε μασάμε». Αλλά πριν γίνουν όλα αυτά, η μελέτη της ιστορίας επιβεβαιώνει το συνεχές και επαναλαμβανόμενο, βλακώδες λάθος που κάνουμε οι Έλληνες. Που η συνοχή και η ομοψυχία είναι άγνωστες έννοιες, αλλά ο εγωισμός και η προσωπική καταξίωση οι μόνιμες έγνοιες – παθογένειές μας.

Διαβάζοντας για τη Μικρασιατική Καταστροφή αντιλαμβανόμαστε πόσο ανώριμος και βαθιά προβληματικός λαός είμαστε. Ίσως γι' αυτό μας κάνουν ότι θέλουν οι απ' έξω και οι από μέσα. Θέλαμε να υλοποιήσουμε το όραμα της Μεγάλης Ιδέας, όταν ο Εθνικός Διχασμός είχε σπείρει το άσβεστο μίσος ανάμεσα σε βασιλικούς και βε-

νιζελικούς. Πώς τολμήσαμε να διεξαγάγουμε μια εκστρατεία ενώ ήμασταν εθνικώς διχοτομημένοι και χωρίς την εγγυημένη βοήθεια των ξένων δυνάμεων; Κάναμε τεράστια λάθη και προδώσαμε τον Ελληνισμό της Μικράς Ασίας. Όλα αυτά όμως σε μια προσεχή παρουσίαση.

Ιστορική εξέλιξη, οικονομία, πολιτισμός, η πόλη

Η Σμύρνη δε γλίτωσε από τη μυθολογική έξαρση των αρχαίων Ελλήνων, οι οποίοι απέδιδαν την ίδρυσή της στον Θησέα και την ονομασία της στη σύζυγό του, την αμαζόνα Σμύρνα.

Οστόσο, ιδρύθηκε από τους Αιολείς το 1100 π.Χ. και τον 8ο αι. π.Χ. καταλήφθηκε από τους Ίωνες (συγκεκριμένα τους Κολοφώνιους). Επί ηγεμονίας των Αχαιμενίδών της Περσίας οι Σμυρνιοί διασκορπίστηκαν στα τριγύρω χωριά. Όταν έφτασε στην περιοχή ο Μέγας Αλέξανδρος τους συνένωσε και κατασκεύασε την καινούργια πόλη στους πρόποδες του όρους Πάγου, εκεί που βρίσκεται και η σημερινή πόλη της Σμύρνης. Σταδιακά, η πόλη άρχισε να ακμάζει με αμείωτο ρυθμό, ακόμη και στα χρόνια της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Οι Ρωμαίοι δε την τίμησαν τρεις φορές με τον εγκωμιαστικό τίτλο της «νεωκόρου», λόγω της εκπληκτικής της ευημερίας. Στη βυζαντινή εποχή διένυσε περιόδους ακμής και παρακμής, πάντα επηρεαζόμενη από τις εσωτερικές αναταράξεις που κλόνιζαν συθέμελα την Αυτοκρατορία.

Η πόλη καταλήφθηκε από τους Οθωμανούς το 1424 και παρέμεινε υπό την κατοχή τους μέχρι το 1919, όταν και αποβιβάστηκαν τα ελληνικά στρατεύματα.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα και μέχρι την καταστροφή της, η Σμύρνη αποτελεί το μεγαλύτερο λιμάνι της

Το Και, από τη γαλλική λέξη Quai (προκυμαία) που συγκέντρωνε πολυτελή καταστήματα, ξενοδοχεία, καφεζαχαροπλαστεία και προξενεία.

Ελληνες και ένας Τούρκος πλανόδιος πωλητής ξιδιού.

ανατολικής Μεσογείου. Διαμόρφωσε καταλυτικά τον ναυτιλιακό κόσμο και τις συναλλαγές του στη Μεσόγειο, ευνόησε στους κόλπους της την ανάπτυξη μια ετερόκλητης, πολυεθνικής τάξης εμπόρων και επιχειρηματιών, υπήρξε κέντρο συσσώρευσης των αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων της ενδοχώρας και μέσω του λιμανιού της εξαγωγικό κέντρο στις διεθνείς αγορές.

Στα προαναφερθέντα προτερήματα σημαντικό ρόλο αποτέλεσε η γεωγραφική θέση της Σμύρνης που βρίσκεται στο κέντρο των μικρασιατικών ακτών, διευκολύνοντας τη μεταφορά των παραγόμενων αγαθών από τα διάφορα κέντρα της Μικράς Ασίας, αρχικά με καραβάνια καμήλων και από τα τέλη του 19ου αι. με σιδηροδρομικό δίκτυο. Τελικώς τα εμπορεύματα πρωθυόνται στις χώρες της Δύσης και της βορείου Αφρικής (Τύνιδα, Αλγέρι, Τρίπολη της Λιβύης).

Η Σμύρνη επωφελήθηκε από τη μετατόπιση των διηπειρωτικών οδών και την παρακμή σημαντικών κέντρων εμπορίου, όπως η Προύσα και το Χαλέπι. Σε αντίθεση με άλλες οθωμανικές πόλεις που ο οικονομικός πυλώνας ήταν η μεταποιητική δραστηριότητα, όπως η υφαντουργία, στη Σμύρνη πρωτοστάτησαν το εμπόριο και οι μεταφορές. Εκεί συγκεντρώνονταν το μετάξι, το μαλλί, το βαμβάκι, οι βαφικές ύλες, τα υφάσματα, οι τάπητες, οι σταφίδες και τα σύκα για να εξαχθούν σε άλλες αγορές.

Από τα μέσα του 18ου αι., η ισχυρότερη οικονομική οντότητα της πόλης είναι τα εμπορικά δίκτυα των Λεβαντίνων (Βενετοί, Βρετανοί, Γάλλοι και Ολλανδοί). Οι Λεβαντίνοι εγκαθίστανται στη Σμύρνη και συνασπίζουν δί-

κτυα εμπορικών πρακτόρων, χονδρεμπόρων και πλανόδιων πωλητών. Η οικονομική άνθηση λειτουργεί ελκυστικά και για άλλες πληθυσμιακές ομάδες που συρρέουν στη Σμύρνη αναζητώντας μια καλύτερη τύχη. Σε αυτούς ανήκουν οι Έλληνες, οι Αρμένιοι και οι Εβραίοι από διάφορα μέρη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως η Κωνσταντινούπολη, η Θεσσαλονίκη, η Προύσα, η Μαγνησία, τα Βουρλά, το Χαλέπι, η Κρήτη, η Πελοπόννησος και τα νησιά του Αιγαίου. Η οικονομική ενδυνάμωση της πόλης συμπαρασέρνει και τις ισχυρές οθωμανικές οικογένειες που διατηρούν τσιφλίκια στην περιοχή. Οι Οθωμανοί γαιοκτήμονες ευνοούνται από την αυξημένη ζήτηση αγροτικών προϊόντων στις δυτικές αγορές και μεγιστοποιούν την παραγωγή τους και τα κέρδη τους. Στην κοινωνική αυτή τάξη των Οθωμανών της Σμύρνης ανήκει και η οικογένεια Ουσακίζαντέ, της οποίας η κόρη Λατιφέ θα γίνει η σύζυγος του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ.

Το έτος 1838 αποτελεί ορόσημο για την οθωμανική οικονομία. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία υπογράφει εμπορική συνθήκη με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, προβαίνοντας στην επίσημη θέσπιση του ελεύθερου εμπορίου. Στην περίπτωση της Σμύρνης, οι οικονομικές δραστηριότητες ενισχύονται και από το καθεστώς πολυμορφίας που διακρίνει τη σμυρναίκη κοινωνία. Οι διαφορετικές εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες που απαρτίζουν το πληθυσμιακό σκηνικό της πόλης λειτουργούν μεταξύ τους ανταγωνιστικά. Εν ολίγοις, η ετερότητα ενεργεί ως κίνητρο οικονομικής ανάπτυξης. Η Σμύρνη μέχρι και το 1922, εκτός από κυρίαρχο λιμάνι της ανατολικής Μεσογείου, διέθετε χρηματιστήριο,

11 τραπεζικούς ομίλους και 61 ασφαλιστικές εταιρείες.

Οι πολιτισμικές επιδόσεις της Σμύρνης δεν έμειναν αλώβητες από το διαφορετικό συνονθύλευμα των κατοίκων της. Οι πνευματικές ζυμώσεις μονοπωλούν στα αστικά σαλόνια, στις εφημερίδες, στα καφενεία, στους δρόμους και στους άμβωνες των εκκλησιών. Οι λέσχες «Όμηρος», «Φιλολογικό Μουσείο», «Ιωνική Λέσχη» και «Μουσείο» υπήρξαν σπουδαίες ελληνόφωνες πνευματικές εστίες. Η επικρατούσα γλώσσα των κατοίκων της Σμύρνης ήταν τα ελληνικά, μαρτυρώντας την άνθηση της ελληνικής κοινότητας και τον δυναμικό εξελληνισμό της παιδείας των υπόλοιπων κοινοτήτων.

Ο Αμερικανός ιατρός E. Dekay, ο οποίος εστάλη στη Σμύρνη για να μελετήσει την ασιατική πανούκλα, διέκρινε την υπεροχή και παγίωση της ελληνικής γλώσσας στους κόλπους της σμυρναϊκής κοινωνίας, σημειώνοντας τα εξής: «Είναι παράξενο για έναν Αμερικανό να τον συστήνουν σε μια κυρία Johnson, Smith, Black, Wilson και να διαπιστώνει πως δεν ξέρει λέξη αγγλικά. Η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι περισσότερες ελληνικές οικογένειες είναι τα ελληνικά και αυτή είναι η πρώτη γλώσσα που μαθαίνει το παιδί. Οι Αγγλίδες και οι Αμερικανές κυρίες έχουν τόσο πολύ νιοθετήσει τους τρόπους, την ενδυμασία και την ελληνική γλώσσα, ώστε δυσκολεύεται κανείς να τις ξεχωρίσει από τις Σμυρναίες». Στο ίδιο πνεύμα, ο Αμερικανός αξιωματικός Wines μας μεταφέρει πως σε ένα σχολείο όπου φοιτούν τα παιδιά των Αμερικανών και Ευρωπαίων επιχειρηματιών, οι μαθητές στα διαλείμματα μιλούσαν μεταξύ τους την ελληνική γλώσσα. Χαρακτηριστικό δείγμα, το ελληνικό εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ευαγγελικής Σχολής, που ιδρύθηκε το 1717 και απευθύνοταν σε άρρενες. Διέθετε βιβλιοθήκη 35.000 τόμων, 180 ιστορικών χειρογράφων και αξιόλογη νομισματική συλλογή. Το «Κεντρικόν Παρθεναγωγείον» ήταν η αντίστοιχη σχολή θηλέων, εγκατεστημένη σε κτίριο δωρεάς του Κιουπετζόγλου.

Το 1870 στη Σμύρνη λειτουργούσαν 17 τυπογραφεία, εκ των οποίων 10 ήταν ελληνικά, 3 αρμενικά, 2 γαλλικά, 1 τουρκικό και 1 εβραϊκό. Συνολικά κυκλοφορούσαν 134 εφημερίδες, περιοδικά και επιθεωρησιακά έντυπα.

Η πόλη εκτεινόταν ανάμεσα στα όρη Σίπυλος και Πάγος, στην εύφορη πεδιάδα της Μενεμένης (στα τουρκικά το φαγητό «σφουγγάτο» έχει λάβει το όνομα «menemēn» επειδή ήταν μια ευρέως διαδεδομένη σπεσιαλιτέ της περιοχής). Η αστική έκταση της Σμύρνης διακρινόταν στον Άνω Μαχαλά και στον Κάτω Μαχαλά. Ο Άνω Μαχαλάς απλωνόταν στις παρυφές του όρους Πάγος και φιλοξενούσε τη συνοικία των Τούρ-

κων, των Εβραίων και ελάχιστων Ελλήνων. Στον Κάτω Μαχαλά κατοικούσαν οι Έλληνες, οι Αρμένιοι και οι Καθολικοί.

Μερικές από τις συνοικίες του Κάτω Μαχαλά ήταν η ελληνική συνοικία του Αγίου Γεωργίου, η αρμένικη του Αγίου Στεφάνου, τα Γυαλάδικα, η αγορά «Μεγάλες Ταβέρνες», ο Φραγκοκαμαχαλάς των Καθολικών, η συνοικία των Νοσοκομείων, η συνοικία Φασουλάς, η αριστοκρατική Μπέλα Βίστα, τα Σχοινάδικα, το Κερασοχώρι, η Πούντα με τους Ιταλούς και τους Μαλτέζους, τα Χιώτικα με τους οίκους ανοχής και οι λαϊκές συνοικίες του Αγίου Τρύφωνα, των Ταμπάκικων, των Μορτακιών και του Αγίου Κωνσταντίνου.

Στα προάστια της Σμύρνης βρίσκονταν το Κορδελιό, το Γκιοζ Τεπέ, το Κοκαργιαλί, ο Μπουρνόβας, ο Προφήτης Ηλίας, ο Κουκλούτζάς, το Σεβντίκιοϊ και ο Μπουτζάς με τις επαύλεις του.

Το 1922 η Σμύρνη, δίχως τα προάστια και τα τριγύρω χωριά, αριθμούσε 370.000 κατοίκους, εκ των οποίων οι 165.000 ήταν Έλληνες οι 80.000 Τούρκοι, οι 55.000 Εβραίοι, οι 40.000 Αρμένιοι, οι 6.000 Λεβαντίνοι και οι 30.000 διάφορες άλλες εθνικότητες.

Το πληθυσμιακό αυτό αμάλγαμα απέδωσε στη Σμύρνη τον χαρακτηρισμό «Γκιασύρ Ιζμίρ» (Άπιστη Σμύρνη).

Μετά την Κωνσταντινούπολη και την Άγκυρα, έχει πληθυσμό 3,5 εκατομμύρια κατοίκους. Δεν έχει Έλληνες αλλά εγκαθίστανται μόνιμα αρκετοί Ευρωπαίοι συνταξιούχοι, διότι το ύψος της σύνταξής τους, σε συνδυασμό με την κατακόρυφη υποτίμηση της τουρκικής λίρας έναντι του ευρώ, τους επιτρέπει να απολαύσουν υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από ό,τι στις χώρες τους.

Επομένως, οι Λεβαντίνοι επιστρέφουν στη Σμύρνη.

Πηγές:

- Νάσιουτζικ, Παυλίνα, «Σμύρνη: Ελληνικά Σχολεία και Αμερικάνοι», τεύχος 200, *Iστορικά, Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 28 Αυγούστου 2003.
- Παπαδάκης, Γεώργιος, «Τα τραγούδια της Σμύρνης», τεύχος 200, *Iστορικά, Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 28 Αυγούστου 2003.
- Χατζηιωάννου, Μαρία-Χριστίνα, «Εμπορικά Δίκτυα στη Σμύρνη», τεύχος 203, *Iστορικά, Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 2003.

Η Γεφύρωση του Σαγγάριου

Αντώνιος Ιωάνν. Παναγιωτόπουλος
(Σχολικά έτη φοίτησης 1949-1956)

Ο Ιωάννης Αθανασίου Παναγιωτόπουλος (1900/+3-1-1976), εκ Τουρκολέκα Αρκαδίας (ιδιαίτερη πατρίδα του Επαναστάτη του 1821 Νικηταρά του Τουρκοφάγου), απόγονος του Εκατόνταρχου Ιωάννη Παν. Παναγιωτόπουλου (Ντούρου), πρωτοπαλίκαρου του Νικηταρά, στρατεύθηκε το 1919. Εκπαιδεύτηκε στο Μηχανικό, στο Στρατόπεδο Ναυπλίου, και στάλθηκε στην Αλεξανδρούπολη και απ' εκεί στη Μικρά Ασία, όπου υπηρέτησε τέσσερα συνεχή χρόνια. Έλεγε:

«...Παρουσιάστηκα στο Ναύπλιο. Μας έκαναν γρήγορη εκπαίδευση στο Μηχανικό. Αποκεί στην Αλεξανδρούπολη. Βγαίναμε στα χωράφια και μας έδιναν με χαρά καρπούζια, 10-15 οκάδες το ένα. Τα κόβαμε με την ξιφολόγχη...

»Μας έβαλαν σε καράβι. Μας είπαν: Πάμε για Κωνσταντινούπολη. Τα ξημερώματα μας έβγαλαν στη Σμύρνη. Έλληνες της Σμύρνης μάς υποδέχθηκαν με σημαίες...

»Έξω από τη Σμύρνη μείναμε μερικές μέρες. Αποκεί στην πρώτη γραμμή να κάνουμε εκκαθαρίσεις. Οι πολιτικοί στην Αθήνα τρωγόντουσαν με τον βασιλιά και μας είχαν εγκαταλείψει... Οι αξιωματικοί οργάνωσαν τον Στρατό... Προχωρήσαμε βαθιά για την Αγκυρα... Φτάσαμε στο Αφιόν Καραχισάρ. Είδαμε τον κάμπο κατακόκκινο. Ήταν παπαρούνα για αφιόνι... Αποκεί για τον Σαγγάριο... Ήταν πλημμυρισμένος με κρύα νερά... Με πήραν με άλλους επτά, να κάνουμε προγεφύρωμα του Σαγγάριου. Περάσαμε τα σχοινιά, μόνο δυο, στην άλλη όχθη. Τους άλλους τους πήραν τα ορμητικά παγωμένα νερά του ποταμού. Στον Σαγγάριο άφησαν τους δυο μας να φυλάμε τη γέφυρα μέχρι που πέρασε ο Στρατός. Έβλεπα να περνούν τη γέφυρα οι στρατιώτες του Συντάγματός μου και τους καμάρωνα. Στο τέλος ακολούθησαμε το Τάγμα μας...

»Γίνανε σκληρές μάχες με Τσέτες. Τους είχαν εφοδιάσει με νέα όπλα οι Ρώσοι... Μια μέρα, εκεί που χαμε στρατοπεδεύσει, πέρασαν χαμηλά δύο αεροπλάνα. Τα νομίσαμε δικά μας και τα χαίρετούσαμε. Έπειτα από ώρα εκεί που ήτανε η Ομάδα μας έσκασε οβίδα. Σκοτώθηκαν πέντε. Εγώ τινάχτηκα ψηλά. Τραυματίστηκα στο κούτελο και η καρδιά μου πήγε πόντους δεξιά. Το ευτύχημα δεν πέθανα. Ήθελε ο Θεός και έζησα...

»Οι μάχες δίνανε και παίρναν... Άρχισε η οπισθοχώρηση. Τι γινόταν δε μολογιέται... Οι Τσέτες μάς πήραν στο πόδι... Φτάσαμε ασύνταχτοι στη Σμύρνη... Εκεί γινόταν το έλα να δεις. Έχανε η μάνα το παιδί και ο σκύλος τον αφέντη.

Αλλόφρονα πράγματα. Χανόταν κόσμος και κοσμάκης.

»Στο λιμάνι είχαν αράξει πλοία... Ανέβαζαν με σειρά και γράφανε ονόματα... Επάνω στον πανζουρλισμό με ένα άλλο μπουκάραμε και μπήκαμε στο καράβι. Μετά έψαχναν να μας βρουν. Είχαμε τρυπώσει ψηλά σε βάρκα. Σκεπαστήκαμε με καραβόσκοινα. Μας έψαχναν. Δε μας βρήκαν... Καθώς το καράβι έβγαινε από το λιμάνι έρχονταν σφαίρες απάνου μας...

»Ξέτρυπωναμε, πού και πού, και βλέπαμε τη Σμύρνη να καίγεται. Καταστροφή, μεγάλη καταστροφή! Αφού περάσαμε το μεσοπέλαγος, προτού φτάσουμε στον Πειραιά βγήκαμε από τη βάρκα. Κατεβήκαμε και ανακατευτήκαμε με τους άλλους. Φτάσαμε σώοι στην Ελλάδα. Έδεσε το καράβι. Από ψηλά είδαμε σωρούς από κουραμάνες. Φρουρός ο δικός ο Μανιατοσωτήρος. Είχαμε ψοφήσει της πείνας. Τον φώναξα και πετάξαμε το καραβόσκοινο. Ήταν τρύπιες οι κουραμάνες. Μας έδεσε καμπόσες και τις ανεβάσαμε. Όρμησαν και τις άρπαζαν. Τι γινόταν δε μολογιέται...”.

Αυτά και πολλά άλλα, πότε πότε, έλεγε ο μακαρίτης ο πατέρας μου για τα «μεμέτια». Έτσι έλεγε τους Τούρκους και κούναγε το κεφάλι του...

Το 2020 ένας Δημητριάδης στο βιβλίο του *Το όνειρο πνίγηκε στον Σαγγάριο δημοσίευσε φωτογραφία με τη διάβαση του Σαγγάριου από τον Ελληνικό Στρατό. Φρουροί της γέφυρας, κατά το πέρασμα του Στρατού, ένας ψηλός στρατιώτη και ένας άλλος να κάθεται νότια της γέφυρας. Τον αναγνώρισα. Ήταν ο μακαρίτης ο πατέρας μου! Δε ζει πια να θυμηθεί τα όσα έζησε στη χαμένη Μικρά Ασία... Δε χάθηκε η Μικρά Ασία... Το κάθε μαυρισμένο πετραδάκι εκεί είναι Ελλάδα... Και εκπέμπει μήνυμα ελπίδας!* ◎

ΕΙΧΑΜΕ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΚΑΠΟΤΕ ΠΑΤΡΙΔΑ...

Του π. Δημητρίου Παπαχατζή
(Σχολικά έτη φοίτησης 1968-1971)

Οι πρώτοι υπέφεραν, οι δεύτεροι ρίζωσαν,
οι τρίτοι πέταξαν.
(Τεώρηγης Διλμπόης)

\sum αν παραμύθι της γιαγιάς... μια φορά κι έναν καιρό «έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα» στην Ιωνία, και ένα χωριό, την Κάτω Παναγιά, ένα όμορφο χωριό που το δρόσιζαν πνοές των μικρασιατικών βουνών και που το χαϊδεύανε τα γαλάζια κύματα του Αιγαίου. Ήταν κτισμένο στο πιο δυτικό σημείο της Ασίας, απέναντι ακριβώς από τη Χίο. Εκεί που τελειώνει η μεγάλη ήπειρος κι εκεί που αρχίζει η Ανατολή. Έτσι έγραφε μια μαρμαρένια πλάκα, κτισμένη στο εκκλησάκι του Χριστού στα Γκρεμνά στον Άσπρο Κάβο, «εδώ τελειώνει η Ασία και απ' εδώ αρχίζει η Ανατολή»¹.

«Έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα...» λέγανε οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας, η πρώτη γενιά προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής. Η γενιά που υπέφερε...

«Έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα...» λέγανε οι πατεράδες και οι μανάδες μας, της δεύτερης γενιάς, αυτών δηλαδή που ρίζωσαν στην νέα Κάτω Παναγιά κοντά στο λιμάνι της Κυλλήνης του Νομού Ηλείας.

«Έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα...» λέμε και εμείς, η τρίτη γενιά προσφύγων που απλώσαμε τα φτερά μας και πετάξαμε σε ορίζοντες ελεύθερους και δημιουργικούς. Είχαμε όμως την ευλογία να γεννηθούμε, να μεγαλώσουμε και να ανδρωθούμε σε ένα αμιγώς χωριό Μικρασιατών. Γι' αυτό και όταν λέμε «έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα...» δεν εννοούμε τη φιλόξενη και καρποφόρα ηλειακή γη αλλά... εκείνη «τη φαντασιακή πατρίδα» που οι παππούδες μας, κυνηγημένοι στην καταστροφή του εικοσιδυό, αφήκαν πίσω τους. Άλλα μόνο σωματικά. Γιατί ο νους και η ψυχή τους, σαν λεύτερα λευκά περιστέρια, γύριζαν εκεί και κάναν ατελείωτες βόλτες πάνω από τις ιερές εστίες τους, τους βωμούς και τους τάφους των προγόνων τους, πάνω από τ' άταφα και άκλαυτα κόκαλα αυτών που έμειναν για πάντα εκεί. Γύριζε εκεί, στα στεριά (τα αλώνια), με τις χρυσόξανθες σταφίδες και τα καπνά και τα γλυκάνισα και τα γεμάτα κελάρια που άθικτα αφήκαν εκείνο τον μαύρο Σεπτέμβρη.

«Έίχαμε κι εμείς κάποτε πατρίδα...» που οι πρόγονοι

μας την έφεραν νοητά μαζί τους, για να έχουν οι ίδιοι «τόπο ν' ανασάνουν», για να έχουν οι ίδιοι «τόπο» να φυτέψουνε βασιλικό και γιασεμί και δυόσμο, για να έχουν «τόπο» να γεννήσουν τα παιδιά τους και για να έχουν «τρόπο» να τα μεγαλώσουν με τις δικές τους αρχές και τον δικό τους πολιτισμό. Για να έχουν «τρόπο» ν' αφήσουν ιερή παρακαταθήκη σε μας, την τρίτη γενιά και τα παιδιά μας το «μάθημα» που λέγεται Κάτω Παναγιά. Το θηλάσαμε, έτσι απλά, μαζί με της μάνας μας το γάλα. Και το «μάθημα» αυτό το μάθαμε καλά από τα χείλη της γιαγιάς, τις διηγήσεις των γονιών, από τις συναναστροφές με τους γεροντότερους, από τα ήθη και τα έθιμά μας, από τα τραγούδια και τους χορούς, από τις γιορτές μας, από την εκκλησιαστική και γενικότερα από τη θρησκευτική μας ζωή.

Παιδάκι ήμουνα σαν άκουγα τον μπαρμπα-Νικολή τον Μηνιώτη (με την παναγιούσικη προφορά) να επαναλαμβάνει σαν να θελει ο ίδιος να τ' ακούει: «Θα πάμε στην πατρίδα...» κι αυτό μέχρι που άφησε την πρόσκαιρη τούτη πατρίδα, για να ξαποστάσει στην αιώνια, τη μένουσα, την αναφαίρετη, αυτή από την οποία πρόσφυγας δε γίνεται να γίνεις.

Είμαστε η τρίτη γενιά προσφύγων και δεν «πήγαμε στην πατρίδα», όπως το εννοούσε ο μπαρμπα-Νικολής, γιατί δε «φύγαμε» ποτέ απ' αυτήν. Η συλλογική μας μνήμη έφτιαξε μια «ιδιαίτερη φαντασιακή πατρίδα», στην οποία γεννηθήκαμε, μεγαλώσαμε, κατοικούμε, αναπνέουμε, δημιουργούμε και προπαντός δε θέλουμε και δεν μπορούμε ν' αποχωριστούμε απ' αυτήν, παρά τα εκατό χρόνια που μας χωρίζουν οριστικά και ίσως αμετάκλητα από τη λογική – ιστορική πραγματικότητα.

«Έίχαμε και εμείς κάποτε πατρίδα...» που η ιστορία της χάνεται στα βάθη των αιώνων και που κατοικείτο από αμιγή ελληνικό πληθυσμό όλους τους αιώνες. Κατά την καταστροφή αριθμούσε εφτά χιλιάδες ψυχές, και όμως, στα πεντακόσια χρόνια της σκλαβιάς (από το 1453), κατάφερε να μην έχει ούτε έναν μόνιμο κάτοικο Τούρκο. «Οι λίγοι υπάλληλοι Τούρκοι έρχονταν το πρωί και έφευγαν πάλι το δειλινό, για τη γειτονική πρωτεύουσα».² Το μεγάλο δράμα παίχτηκε το 1922, όταν ο τουρκικός στρατός μάντρωσε τους κατοίκους

του χωριού στη μεγάλη εκκλησιά και αυτές τις τραγικές ώρες «δε βρισκόταν κανένας χωριανός για να μιλήσει τουρκικά γιατί κανένας δεν ήξερε τη γλώσσα»³.

«Είχαμε και εμείς κάποτε πατρίδα...» που ήκμαζε στο εμπόριο, στη ναυτιλία και τη γεωργία, με αποτέλεσμα να ακμάζει και πνευματικά. Καθόλου τυχαίο ότι στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα υπήρχε Φιλολογικός Σύλλογος που έδινε διαλέξεις και παραστάσεις αρχαίου δράματος. Γι' αυτό ίσως ήταν δεκάδες τα αρχαία ονόματα που φωνάζονταν μέσα στο χωριό. Πολύ συχνά «ο δούλος του Θεού» βαπτίζόταν Αγαμέμνων, Μέντωρ, Ευριπίδης, Ηρόδοτος, Πλούταρχος, Πελοπίδας, Ορέστης, Αριστόδημος, Αρίσταρχος κ.λπ. Ενώ «η δούλη του Θεού» βαπτίζόταν Πολύμνια, Αρετώ, Ξανθίππη, Αφροδίτη, Λευκοθέα, Ροδόκλεια, Κλεονίκη κ.λπ. Υπήρξε δε και η οικογένεια του Ξενοφώντος και της Αφροδιτώς, που τα παιδιά τους λέγονταν Εύχαρις, Λέανδρος, Λευκάνθη, Αλεξάνδρα, Σοφία, τα αρχικά γράμματα των οποίων σχηματίζουν τη λέξη «ΕΛΛΑΣ». Μέσα στη σκλαβιά τέτοια αφοβιά.⁴

«Είχαμε και εμείς κάποτε πατρίδα...» που η λαογραφική της παράδοση, τα τραγούδια, οι παροιμίες, οι ρίμες, τα νανουρίσματα, τα τραγούδια του γάμου, τα μοιρολόγια και το μεγαλόπρεπο μοιρολόι της Παναγιάς, συγκεντρωμένα και δημοσιευμένα από τον αείμνηστο διδάσκαλο του χωριού μας Αντώνιο Πουλάκη, ήταν αυτά που επικαλέστηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος στη Συνθήκη των Σεβρών το 1918, για να αποδείξει την ελληνικότητα της Μικράς Ασίας⁵.

«Είχαμε και εμείς κάποτε πατρίδα...» που όμως μετά την υποχώρηση του στρατού μας το 1922 υπέστη ολοκληρωτική καταστροφή, αληθινή πανωλεθρία... σφαγές, αιχμαλωσίες, ομηρίες και αμέτρητα θύματα απ' αυτή την ανήκουστη καταστροφή. Όσοι απέμειναν ακολούθησαν την υποχώρηση του στρατού και κατέφυγαν στη μητέρα πατρίδα. Από εκεί σαν τα τρελά πουλιά διασκορπίστηκαν στα τέσσερα σημεία της γης.

Ένα μικρό μόνο μέρος «αυτής της πατρίδας που κάποτε είχαμε» μεταφυτεύτηκε και ρίζωσε, πού αλλού, στην αγκαλιά της μάνας μας, της Παναγιάς. Εκεί στην ηλειακή γη, κοντά στο λιμάνι της Κυλλήνης, υπάρχει από τον 11ο αιώνα η ιστορική Μονή της Παναγίας των Βλαχερνών. Στα κελιά αυτού του μοναστηριού βρήκαν το πρώτο καταφύγιο οι οικογένειες των παππούδων μας. Κι η Μάνα μας η Παναγιά η Βλαχέρνα όχι μόνο καταφυγή και σκέπη στους κατατρεγμένους πρόσφυγες παρείχε, αλλά και το «έχειν» Της προσέφερε για να αποκατασταθούν τα παιδιά Της. Περίπου 3.000 στρέμματα διαμοιράστηκαν σε 1.284 μικρά και μεγάλα κληροτεμάχια. Αυτό που πήρε η κάθε οικογένεια περίπου 44

στρέμματα⁶ θα έπρεπε οι ίδιοι να το ξελογγώσουν. Και το έκαναν. Με απερίγραπτη δυσκολία. Με μια χούφτα ελιές, ένα κρεμμύδι και λίγο ψωμί. Και όμως, τα απάτητα ρουμάνια σταδιακά μετατράπηκαν σε καλλιεργήσιμη γη. Και σήμερα, εκατό χρόνια μετά, χιλιάδες λιόδεντρα μαρτυρούν το δημιουργικό πέρασμα εκείνης της πρώτης γενιάς που υπέφερε και της δεύτερης που ρίζωσε στον νέο τόπο.

Σαν οικογενειακή ευλογία και σαν φυλαχτό ατίμητο, κρατάμε την πρώτη άγρια ελιά, που μέσα στους λόγκους, βρήκε και μπόλιασε ο γενάρχης μας Δημήτριος Α. Παπαχατζής (1894-1957) και που ο πατέρας μας Χρήστος Δ. Παπαχατζής (1926-2021) μετέτρεψε σε φυσικό εικονοστάσι για το άπειρο έλεος που έδειξε σε εμάς τους πρόσφυγες η Ελεούσα Παναγιά.

Το 1926 κοντά στην Ιερά Μονή Βλαχερνών χτίστηκε το σημερινό προσφυγικό χωριό που φέρει το ιερό όνομα της Κάτω Παναγιάς, για να θυμίζει πως «Είχαμε και εμείς κάποτε πατρίδα...» εκεί στα ιερά χώματα της Ιωνίας. ☺

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Παπαχατζηδάκη Περικλή, *Τον Χωριού μας*, εκδ. Ένωσης των απανταχού εκ Κάτω Παναγιάς Μ. Ασίας, Αθήνα 1958, σελ.: 17.
2. Δελτίον Κάτω Παναγιάς, τόμ Α', αρ. φυλ. 2, σελ. 1.
3. Δελτίον Κάτω Παναγιάς, ό.π.
4. Παπαχατζηδάκη Περικλή, ό.π., σελ.: 27.
5. Δελτίον Κάτω Παναγιάς, ό.π., σελ.: 1.
6. Παπαχατζή Δ. Νικολάου (1924-2022), γραπτές πρωσπικές αφηγήσεις.

**Παρακαλούνται τα μέλη
της Ένωσής μας
που έχουν πλεκτρονικές σελίδες
να μας αποστείλουν
το e-mail τους για να λαμβάνουν
ταχύτερα τις ανακοινώσεις μας.**

«Ο ΠΟΙΜΗΝ Ο ΚΑΛΟΣ»

(Ιωάννη, κεφ. 1, σ. 11)

Τον Σπύρον Κουλούρη

(Σχολικά έτη φοίτησης 1967-1971)

Φέτος, 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή, την πιο μεγάλη καταστροφή του ελληνισμού στην ιστορία του, κατά τον μακαρίτη καθηγητή Λιαντίνη, η σκέψη μας στρέφεται γύρω από τον μικρασιατικό ελληνισμό, που για τρεις χιλιάδες χρόνια έζησε και μεγαλούργησε στις αλησμόνητες πατρίδες της Ιωνίας. Μαζί με τον Καβάφη συνοδεύουμε την ιαχή:

**Ω, γη της Ιωνίας, σένα αγαπούν ακόμη,
σένα οι ψυχές των ενθυμούνται ακόμη.**

Σ' αυτή τη γη τη μικρασιατική, τη βάση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, λίκνο του ελληνισμού για αιώνες, ανδρώθηκε το ελληνικό πνεύμα, δημιουργήθηκαν ελληνικές πόλεις, σαν αυτές της Αποκαλύψεως και αναδείχθηκαν άγιοι Πατέρες.

Στην εκατονταετηρίδα λοιπόν της Μικρασιατικής Καταστροφής, η σκέψη μας στέκεται ευλαβικά στις ηγετικές εκείνες μορφές, σε όσους μέχρι την ύστατη ώρα μείνανε στις επάλξεις...

ποτέ από το χρέος μη κινούντες.

Οι «καλοί μας γείτονες» γνώριζαν πολύ καλά πως οι ηγέτες του μικρασιατικού ελληνισμού, που του διατήρησαν την πίστη και την εθνική του συνείδηση, ήταν οι κληρικοί και ανάμεσά τους ξέχωρη θέση κατέχει ο Χρυσόστομος Καλαφάτης, μητροπολίτης Δράμας και κατόπιν Σμύρνης.

Ο Χρυσόστομος Καλαφάτης γεννήθηκε στα 1868, στην Τρίγλια της Βηθυνίας. Γιος του Νικόλαου Καλαφάτη και της Καλλιόπης Λεμωνίδου και βρέφος λίγων ήμερων στην αγκαλιά της μάνας του ήταν παρών στην πρώτη λειτουργία στην Τρίγλια του χρυσοστόλιστου εθνάρχη, μητροπολίτη Προύσας Νικόδημου. Η μάνα του σαν να ζει θεϊκό όνειρο, τάζει τον γιο της και του εύχεται να γίνει Δεσπότης. Δεκαεξάχρονος ο Χρυσόστομος γράφεται στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, όπου το 1891 αποφοιτά με άριστα και ανακηρύσσεται «διδάσκαλος της ορθοδόξου Χριστιανικής Θεολογίας» με τη διατριβή του «Προτεσταντών Έλεγχος».

Έτσι αρχίζει μια ακατάβλητη πορεία προς τη μεγαλοσύνη, ώστε και με το τραγικό τέλος του να αναδεικνύεται ως ο Παλαιολόγος της Μικρασιατικής Εκκλη-

σίας και του Μικρασιατικού Ελληνισμού. Τριαντάχρονος σχεδόν αναλαμβάνει την πρωτοσυγκελία του οικουμενικού θρόνου και για μια πενταετία διαχειρίζεται ακαταπόνητα το ανανεωτικό, εκκλησιαστικό και εκπαιδευτικό έργο του προστάτη του πατριάρχη, Κωνσταντίνου του Ε'. Στα 1902 ο Χρυσόστομος εκλέγεται παμψηφεί Μητροπολίτης Δράμας και, ασπαζόμενος τη δεξιά του Ιωακείμ του Γ', του λέει προφητικά: «Η μίτρα την οποίαν αι άγιαι χείρες σου εναπέθεσαν επί της κεφαλής μου, εάν πέπρωται, μεταβληθεί εις ακάνθινον στέφανον μάρτυρος Ιεράρχου».

Στις 22 Ιουλίου του 1902 σύσσωμος ο λαός της Δράμας υποδέχεται τον νέο του Δεσπότη, που από την πρώτη στιγμή μέσα στη βουλγαρική εξαρχική θύελλα γίνεται ο μαχητής και προστάτης των δικαίων της Εκκλησίας και της πατρίδας.

Ο Χρυσόστομος μάχεται σκληρά: «Χτίζει εκκλησίες, σχολεία, οργανώνει συλλόγους, φιλανθρωπικά ιδρύματα, υποστηρίζει την παιδεία, αλλά, πριν απ' όλα, πλάθει ελληνικές ψυχές».

Σε έγγραφό του προς τα Πατριαρχεία, φαίνεται όλη η φλόγα της ψυχής του. Γράφει ο Δράμας Χρυσόστομος: «...Μέχρι τίνος εσμεν υπόχρεοι υβριζόμενοι να ανεχώμεθα, βλασφημούμενοι να υπομένωμεν, σφαζόμενοι, καιόμενοι, δηούμενοι, απαγόμενοι εις τα όρη και τα σπήλαια και μυρίους καθ' εκάστην υπομένοντες θανάτους να ευλογώμεν τους δημίους και φονευτάς ημών;...»

Ος άλλος Ιωάννης Χρυσόστομος, ο Δεσπότης της Δράμας γίνεται στόχος των εχθρών του και φάρος των Πανελλήνων κι έπειτα από μια πενταετή πολύκαρπη επισκοπική θητεία, εξορίζεται στη γενέτειρά του. Στα 1910 ανακαλείται από την εξορία και ο Χρυσόστομος ενθρονίζεται στη Σμύρνη και γίνεται ο πνευματικός και εθνικός ηγέτης της Ιωνίας. Η ενσάρκωση της Μεγάλης Ιδέας. Περιμένει, ως άλλος Παπαφλέσσας, την ιερή στιγμή της απελευθέρωσης των Μικρασιατών συμπατριωτών του.

Με την κήρυξη του πρώτου ευρωπαϊκού πολέμου ο Χρυσόστομος και πάλι «επικίνδυνος για την δημοσίαν τάξιν και εχθρός των εθνικών συμφερόντων» εξορίζεται

στα 1913 από τον βάλη της Σμύρνης. Κι όταν ο βασιλιάς Κωνσταντίνος το 1915 επιλέγει την ουδετερότητα, ο Χρυσόστομος τον ελέγχει: «Είσαι εσύ ο Βασιλέας που θα μας ελευθερώσῃ από τον τουρκικόν ζυγόν, ή άλλον τινά προσδοκώμεν;»

Στα 1918 επανέρχεται ο Χρυσόστομος στη Σμύρνη και για άλλη μια φορά αναλαμβάνει να είναι ο ταγός του ελληνισμού της Ιωνίας. Διοργανώνει τη μικρασιατική άμιννα, όταν βλέπει το όνειρο της ελευθερίας να χάνεται μέχρι που φτάνει το τραγικό τέλος. Κι όταν το μέτωπο καταρρέει, ο Χρυσόστομος παραμένει ο ποιμήν ο καλός, που «την ψυχήν αυτού τίθησιν υπέρ των προβάτων». Ως άλλος Γρηγόριος, ακολουθεί την παράδοση του ελληνικού κλήρου. Στις εκκλήσεις να φύγει να σωθεί, δεν το κάνει: «Ουκ αφίησι τα πρόβατα και φεύγει». Μένει κοντά στον λαό του μέχρι που παραδί-

δεται από τον Νουρεντίν, τον άσπονδο εχθρό του, στον μαινόμενο όχλο ως σφάγιο.

«Ο όχλος άρπαξε χωρίς χρονοτριβή τον Μητροπολίτη και τον τράβηξε μακριά. Λίγο πιο πέρα, μπροστά, στο κομμωτήριο ενός Ιταλού που λεγόταν Ισμαήλ, σταμάτησαν και φόρεσαν στον μητροπολίτη μια άσπρη μπλούζα που πήραν από τον κομμωτή. Τότε άρχισαν αμέσως να τον χτυπούν λυσσασμένα με γροθιές και με ξύλα και να τον φτύνουν στο πρόσωπο. Του τρύπησαν με μαχαιριές το σώμα, τον ξερίζωσαν τη γενειάδα, τον έβγαλαν τα μάτια, τον έκοψαν τη μύτη και τα αυτιά».

Το σώμα του Χρυσόστομου τελικά χάθηκε, δε βρέθηκε πουθενά, αλλά ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος Καλαφάτης είναι ενθρονισμένος μέσα στην ψυχή του κάθε Έλληνα ως ο καλός ποιμήν, του οποίου τη μεσιτεία επικαλούμαστε όλοι μας. ◎

Στίχοι – τραγούδια από Μικρά Ασία

Επιμέλεια: Δημήτρης Μηνακάκης
(Σχολικά έτη φοίτησης 1965-1971)

Τζιβαέρι*

Ο ρυθμός του κομματιού είναι 2/4.

Αχ, η ξενιτιά το χαίρεται,
τζιβαέρι μου το μοσχολούλουνδό μου.
Σιγανά, σιγανά, σιγανά και ταπεινά.

Αχ, εγώ ήμουνα που το στειλα,
τζιβαέρι μου, με θέλημα δικό μου.
Σιγανά, σιγανά, σιγανά πατώ στη γη.

Αχ, π' ανάθεμα σε ξενιτιά,
τζιβαέρι μου, εσέ και το καλό σου.
Σιγανά, σιγανά, σιγανά και ταπεινά.

Αχ, που πήρες το παιδάκι μου,
τζιβαέρι μου, αχ και το κανες δικό σου.
Σιγανά, σιγανά, σιγανά πατώ στη γη.

Αχ, εσύ σουνα που το κλεψες,
τζιβαέρι μου, αχ με θέλημα δικό σου.
Σιγανά, σιγανά, σιγανά και ταπεινά,
σιγανά, σιγανά, σιγανά πατώ στη γη.

Σ' Αγαπώ

Σ' αγαπώ
σ' αγαπώ γιατί είσαι ωραία
σ' αγαπώ γιατί είσαι ωραία
σ' αγαπώ γιατί είσαι εσύ

Αγαπώ

αγαπώ κι όλο τον κόσμο
αγαπώ κι όλο τον κόσμο
γιατί ζεις κι εσύ μαζί.

Το παρά-

το παράθυρο κλεισμένο
το παράθυρο κλεισμένο
το παράθυρο κλειστό.

Άνοιξε

άνοιξε το ένα φύλλο
άνοιξε το ένα φύλλο
την εικόνα σου να δω.

* Τζιβαέρι: τουρκικά «cevahir», αραβικά «جواهير» (jawāhir), πληθυντικός του «جواهر» (jawhar). Ουσιαστικό ουδέτερο:
1. ένας πολύτιμος λίθος 2. (μτφ.) ο θησαυρός: Τζιβαέρι μου!

Αχ, πατρίδα μου γλυκιά

Μισεύω και τα μάτια μου δακρύζουν λυπημένα,
μισεύω και τα μάτια μου δακρύζουν λυπημένα,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, δακρύζουν λυπημένα,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, πόσο σ' αγαπώ βαθιά.
Στην ξενιτιά με στεναγμούς βραδιάζει ξημερώνει,
στην ξενιτιά με στεναγμούς βραδιάζει ξημερώνει,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, βραδιάζει ξημερώνει,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, πόσο σ' αγαπώ βαθιά.
Έχετε για ψηλά βουνά και κάμπη με τα δάση,
έχετε για ψηλά βουνά και κάμποι με τα δάση,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά και κάμποι με τα δάση,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, πόσο σ' αγαπώ βαθιά.
Θα σ' αγαπώ, θα σ' αγαπώ ώσπου να ξεψυχήσω,
θα σ' αγαπώ, θα σ' αγαπώ ώσπου να ξεψυχήσω,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, ώσπου να ξεψυχήσω,
αχ, πατρίδα μου γλυκιά, πόσο σ' αγαπώ βαθιά.

Αραμπάς περνά

Αραμπάς περνά, σκόνη γίνεται,
σήκω το φουστανάκι σου να μη σκονίζεται.

Αραμπάς περνά, αραμπατζής κουτσός,
στην μπάντα, κοριτσάκια, να μη σας πάρ' ομπρός.

Αραμπάς περνά με τα φρόκαλα*,
εβγάτε, Φασουλιώτισσες, ** με τα τσόκαρα.

Δε σου το 'πα μια μες στο Κασαμπά
δε σου το 'πα δυο μες στο Κορδελιό
δε σου το 'πα τρεις να μην παντρευτείς.
Και σαν παντρευτείς τι καλό θα δεις,
θα δουλεύεις και θα πλένεις και θα βαρεθείς.

Σαν της Σμύρνης το γιαγκίνι

Σαν της Σμύρνης το γιαγκίνι
στον ντουνιά δεν έχει γίνει
κάηκε και γίνε στάχτη
κι έβγαλ' ο Κεμάλ το άχτι.

Κάηκε κι ένα σχολείο
που 'ταν Παρθεναγωγείο
κάηκε και μια δασκάλα
που 'ταν άσπρη σαν το γάλα.

Κάηκε το Σταυροδρόμι
κι ο Μπουγιούκ – ντερές ακόμη
Σμύρνη, φτωχομάνα Σμύρνη,
πού 'ναι η ομορφιά σου εκείνη!

Μια Σμυρνιά

Μια Σμυρνιά στο παραθύρι
με παράπονο στα χείλη
πότιζε βασιλικό –καλέ–
μαύρα είν' τα μάτια π' αγαπώ.

Πότιζε και μαντζουράνα,
άσπρη μου παχιά σουλτάνα,
πότιζε βασιλικό –καλέ–
μαύρα είν' τα μάτια π' αγαπώ.

Στου βοριά το μπαλκονάκι
γεια σου, αγάπη μου Ρηνάκι,
στρώσε μου να κοιμηθώ –καλέ–
μαύρα είν' τα μάτια π' αγαπώ.
Βάλε και για μαξιλάρι
ποια χει τη δικιά σου χάρη
τα χεράκια σου τα δυο –καλέ–,
Σμυρνιούπολα, σ' αγαπώ.

Νανούρισμα – Άστραψε η Ανατολή

Άστραψε η Ανατολή
Κούνα, παραμάνα, το παιδί
Και ροβόλησε στη Δύση
Κούνα το παιδί μην τύχει και ξυπνήσει.
Ο καβαλάρης διάβηκε
Κούνα, παραμάνα, το παιδί
Και ροβόλησε στη Δύση
Κούνα το παιδί μην τύχει και ξυπνήσει.

Μανιάτικο μοιρολόι

(για κάποιο Μανιατόπουλο που σκοτώθηκε στη Μικρά Ασία)

Εκεί στην άπιστη Τουρκιά
που επολέμα τον Κεμάλ
έδωσε τη γλυκιά ζωή
για της Ελλάδας την τιμή...
Κατάρα στους πολιτικούς
και εκείνους τους στρατιωτικούς
που ρίξασι τον διχασμό
και στον λαό και στον στρατό.

* Φρόκαλα: σκουπίδια.

** Φασουλάς, Κασαμπάς, Κορδελιό: περιοχές της Σμύρνης.

«ΑΡΜΕΝΙΣΤΗΣ»

Διήγημα του Αργύρη Νικ. Τσίχλα

Το αντιτορπιλικό ανοικτού πελάγους «Αετός», αφού παρέλαβε από την Κονστάντσα τον διάδοχο του θρόνου Γεώργιο, απέπλευσε εσπευσμένα για την Ελλάδα. Ήταν παραμονές των Χριστουγέννων του 1920. Ο καιρός στην τραμουντάνα στα γεμάτα, ο «Αετός» ποτζάριζε. Στο τιμόνι ναύτης αρμενιστής ο πατέρας μου. Ξαφνικά μπαίνει στη γέφυρα ο Γεώργιος και ρωτάει τον πατέρα μου: «Ναύτη, κινδυνεύουμε;» Όχι του απαντάει ο πατέρας. Ο αετός είναι θηρίο, κάνει τριάντα δύο κόμβους την ώρα, και να τον σκεπάσει όλον ή θάλασσα θα ξαναβγεί στην επιφάνεια. Μετά ξαναρωτάει ο Γεώργιος: «Ναύτη, κρυώνεις». Όχι απαντάει ο πατέρας μου, ψαράς ήμουνα και ποδέθηκα στο ναυτικό. Ο Γεώργιος χαιρετάει διά χειραψίας τον αρμενιστή ναύτη και φεύγει. Έπειτα από λίγο καταφθάνει στη γέφυρα ο αρχιθαλαμηπόλος του Γεωργίου με έναν δίσκο που είχε και του πουλιού το γάλα. Ο τιμονιέρης δεν ήξερε πούθε να απλώσει, και απλά αντέγραψε τον αξιωματικό φυλακής, που είχε επιστρέψει στη γέφυρα από τον θάλαμο των χαρτών. Όταν έδωσε ο Θεός την ημέρα, ο Γεώργιος κάλεσε τον πατέρα μου και, αφού τον συνεχάρη, τον ρώτησε εάν είχε κάποιο αίτημα. Τότε ο πατέρας αδίστακτα του είπε ότι ήθελε να βγει από το πλοίο και να υπηρετήσει στη Σμύρνη.

Έτσι πήρε φύλλο πορείας για το Υγειονομείο Σμύρνης και έγινε ορντινάτσα του ναυάρχου Άγγελου Τανάγρα (Ευαγγελίδη), μετέπειτα προέδρου της Εταιρείας Μεταψυχικών Ερευνών.

Μια Παρασκευή πήρε επταήμερη άδεια και πήγε στη Σκάλα των Βουρλών για να αναζητήσει τα αδέλφια του πατέρα του, ο οποίος στα μέσα της δεκαετίας του 1890 είχε φτάσει κυνηγημένος από τους Τούρκους στην Αντίκυρα Βοιωτίας, όπου και παντρεύτηκε τη γιαγιά μου. Έκτοτε δεν έδωσε σημεία ζωής στους δικούς του, οι οποίοι πίστευαν ότι είχε χαθεί στο Αιγαίο.

Ο πατέρας μου έπεσε επάνω στον γάμο μιας πρωτοξαδέλφης του. Πλησίασε στο τραπέζι των νιόπαντρων, και όταν ρωτήθηκε ποιος είναι, απάντησε ότι είναι γιος του χαμένου τους αδελφού. Τότε ο μαχαιροβγάλτης αδελφός του πατέρα του, ο θείος ο Κωστής, αγρίεψε και του είπε: «Ηβοί λωλέ γλυντζή Παλιολαδίτη, που ήρθες εδώ για τσι κόρες μας».

Ο πατέρας μου προσεβλήθη και του απάντησε: «Δεν ήρθα εδώ για να κάνω τον γαμπρό, γιατί τις κόρες σας τις έχω πρώτες εξαδέλφες. Ήρθα με την προσταγή του αιματος». Δάκρυσε και γύρισε να φύγει, αφού πρώτος τους είπε ότι εάν χρειαστούν τη βοήθειά του να τον αναζητήσουν στο Υγειονομείο της Σμύρνης. Τότε σηκώθη-

κε μια γιαγιά από το τραπέζι, του κλεισε τον δρόμο, τον αγκάλιασε, τον φίλησε σταυρωτά και τον ρώτησε: «Νικόλα μου, ζει ο Αργύρης μου;» Ο πατέρας μου απάντησε ναι. Τον έπιασε από το χέρι, τον έφερε κοντά στο τραπέζι και είπε στα παιδιά της, έξι γιους και δυο θυγατέρες: «Γαϊδούρια, τόπο για τον εγγονό μου». Το γλέντι έγινε τρικούβερτο. Η γιαγιά αυτή ήταν κόρη του Ψαριανού μπουρλοτιέρη καπεταν-Γιάννη Μπουρνούς, ο οποίος μαζί με τον Παπανικολή στις 27 Μαΐου 1821 ανατίναξαν το δίκροτο των Τούρκων στην Ερεσσό της Λέσβου. Έπεσε ηρωικός μαχόμενος στην καταστροφή των Ψαρών στις 21 Ιουνίου το 1824, και οι Τούρκοι τού κόψανε το κεφάλι και το έστειλαν πεσκέσι στον Σουλτάνο Μαχμούτ τον Β'. Την κόρη του τη γιαγιά Αγγελική του πατέρα μου την περιμάζεψε από την παραλία των Ψαρών ο καπεταν-Τσίχλας, ο οποίος τη βρήκε εκεί μόνη να κλαίει και να κρατάει μια εικόνα, την Παναγία την Ψαριανή. Την ανέθρεψε και την πάντρεψε με έναν από τους γιους του.

Στο θωρηκτό «Λήμνος», παρεκτός των άλλων, επιβιβάστηκε πλήρως συντεταγμένο και το ηρωικό 5/42 Ευζωνικό Σύνταγμα της Λαμίας, με τον διοικητή του συνταγματάρχη Νικόλαο Πλαστήρα. Εκεί επάνω αποφασίστηκε και εκδηλώθηκε η επανάσταση του Σεπτεμβρίου του 1922.

Ο Πλαστήρας κάλεσε στην πλάρη τους ναύτες και τους στρατιώτες και τους ανακοίνωσε τα της επαναστάσεως. Εκείνοι ζητωκράγασαν αλλά δεν κατάλαβαν και πολλά πράγματα, όπως και ο πατέρας μου άλλωστε. Ο σκληρός πυρήνας του 5/42 Ευζωνικού Συντάγματος απαρτίζονταν από Δεσφινιώτες βασιλόφρονες, οι οποίοι όμως λάτρευαν τον Πλαστήρα και μετά την αποστράτευσή τους. Ο Πλαστήρας κάλεσε στο «Λήμνος» και τον αρχιεπιστολέα του στόλου, τον ήρωα ναύαρχο Νικόλαο Βότση, που τορπίλισε το τουρκικό θωρηκτό «Φετχί Μπουλέντ» στη Θεσσαλονίκη στις 18/10/1912 και του ζήτησε να προσχωρήσει στην επανάσταση, εκείνος όμως αρνήθηκε και έφυγε. Όταν το θωρηκτό Λήμνος πλησίαζε τις ακτές του Λαυρίου, έβαλαν εναντίον του τα παράκτια πυροβολεία, γιατί η κυβέρνηση των Αθηνών είχε πληροφορηθεί τα της επαναστάσεως. Στο τιμόνι του θωρηκτού ήταν ο πατέρας μου, ο οποίος τότε μόνο συνειδητοποίησε τι είχε γίνει. Σκέφθηκε λοιπόν, προς στιγμήν, με μια στραβοτιμονιά να ρίξει στα βράχια της ακτής το θωρηκτό!! Αυτοσυγκρατήθηκε όμως, γιατί παρεκτός των άλλων, θα κινδύνευαν να πνιγούν και οι συντοπίτες και συγγενείς του Δεσφινιώτες, που υπηρετούσαν στο 5/42 Ευζωνικό Σύνταγμα. Έτσι απετράπη το ναυάγιο. ◉

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓ. ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ

Σε όντονα συγκινησιακό κλίμα πραγματοποιήθηκε η ετήσια συνάντησή μας στην Κόρινθο την Κυριακή 22 Μαΐου (Κυριακή της Αγίας Φωτεινής). Στη συνάντηση συμμετείχαν περίπου πενήντα συμμαθητές, μερικοί εκ των οποίων συνοδευόμενοι από τις συζύγους τους. Το πρωί παρακολουθήσαμε τη Θεία Λειτουργία στο άλλοτε παρεκκλήσιο της Σχολής μας, χοροστατούντος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Διονυσίου, ο οποίος, κατά την ομιλία του στους εκκλησιαζόμενους, αναφέρθηκε πλειστάκις στη Σχολή και στους αποφοίτους της. Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε τη Σχολή και περιήλθαμε τις αιθουσές που σήμερα λειτουργούν ως γραφεία της Περιφερειακής Ενότητας Κορινθίας. Τη συνάντησή μας τίμησε με την παρουσία της η Αντιπεριφερειάρχης, κυρία Αθηνά Κόρκα-Κώνστα. Ακολούθησε καφές και βουτήματα σε παρακείμενο κατάστημα και έπειτα συνεστίαση σε εστιατόριο της Κορίνθου.

Από το Δελτίο Τύπου της Ένωσης

* * *

Με εκκλησιαστική λαμπρότητα πανηγύρισε, κατά το διήμερο 21 και 22 Μαΐου 2022, το ιστορικό Μητροπολιτικό Παρεκκλήσιο της Αγίας Φωτεινής της Σαμαρείτιδος στην Κόρινθο. Το Σάββατο 21 Μαΐου 2022, πραγματοποιήθηκε ο Μέγας Αρχιερατικός πανηγυρικός Εσπερινός, χοροστατούντος του Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. **Διονυσίου**, κατά τη διάρκεια του οποίου ο Ιεροκήρυξ της Ι. Μητροπόλεως μας και Καθηγούμενος της Ι. Μονής Παναγίας «ΠΑΝΤΩΝ ΧΑΡΑ» Καλεντζίου Πανοσ. Αρχιμ. π. **Άνθιμος Παπαλεξόπουλος** κήρυξε τον Θείο λόγο, τη σεπτή εντολή του Σεβ. Μητροπολίτου μας, τονίζοντας ότι ο Κύριος είναι «Το ύδωρ το ζων, το αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον». Ο Χριστός μας καλεί να συναντηθούμε μαζί Του και να ξεδιψάσουμε από την αλήθεια Του υπό την προϋπόθεση να εξέλθουμε από τον «εγκλεισμό» του «εγώ» μας και την περιχαράκωση του ατομικισμού μας. Ολοκληρώνοντας, ευχαρίστησε τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας για την παραχώρηση του Ι. Άμβωνα και τον παρεκάλεσε να δεηθεί, ώστε ο Κύριος διά πρεσβειών της Αγίας Φωτεινής να μας φωτίσει, να εγκα-

ταλείψουμε τον διεστραμμένο δρόμο της αμαρτίας και να επανέλθουμε στην οδό της Σωτηρίας!

Πριν από την Απόλυση ο Ποιμενάρχης μας αναφέρθηκε στην Αγία Φωτεινή, ως πρότυπο για τον κάθε χριστιανό, αφού από αμαρτωλή γυναίκα, μετά τη συνάντησή Της με τον Χριστό, έγινε φωτεινή και Ισαπόστολος και αφιέρωσε τον εαυτό Της και την οικογένειά Της στη διάδοση του Ευαγγελίου του Χριστού. Στη συνέχεια, αναφέρθηκε στο πανηγυρίζον ιστορικό Μητροπολιτικό Παρεκκλήσιο, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στους κτήτορες του Ι. Ναού και ευεργέτες της Ι. Μητροπόλεως μας **αδελφούς Ευσταθίου**.

Την επομένη το πρωί, ανήμερα της εορτής, Κυρια-

κή 22 Μαΐου 2022, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Διονύσιος τέλεσε την πανηγυρική Θ. Λειτουργία και την εις Πρεσβύτερον Χειροτονία του Ιεροδιάκόνου π. Γερασίμου Λάμπου, αδελφού της Ι. Μονής Αγ. Γεωργίου Φενεού. Στη Θ. Λειτουργία παρευρέθησαν ο Υψηλού βαθμού Περιβάλλοντος και Ενέργειας κ. Νικόλαος Ταγαράς, ο Δήμαρχος Κορινθίων κ. Βασίλειος Νανόπουλος, απόφοιτοι της Ιερατικής Σχολής Κορίνθου και πλήθος πιστών.

Ο Σεβασμιώτατος στον λόγο του αναφέρθηκε αρχικά στο συναξάρι της ημέρας, ενώ στη συνέχεια ομίλησε για την κατ' έτος παρουσία μελών της Ένωσης Αποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου επισημαίνοντας τη σπουδαιότητα και την ιστορική σημασία της γεραράς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Ιερατικής Σχολής Κορίνθου τόσο για την πόλη της Κορίνθου, όσο και για την τοπική Εκκλησία μας, αφού από αυτή έχουν αποφοιτήσει Αρχιερείς, Ιερείς, Καθηγητές Πανεπιστημίων και πολλοί άλλοι αξιόλογοι άνθρωποι με υψηλή προσφορά στην κοινωνία και στη χώρα μας, οι οποίοι διδάχθηκαν τα Ιερά Γράμματα και γαλουχήθηκαν στη Θ. Λειτουργία μέσα σ' αυτόν τον ιστορικό Ναό. Θέλοντας επομένως να τιμήσει τους Αποφοίτους για τη διαχρονική παρουσία τους στην ιστορία της τοπικής μας Εκκλησίας, θεώρησε σκόπιμο την ημέρα αυτή να Χειροτονήσει σε Πρεσβύτερο έναν εκ των Αποφοίτων του Εκκλησιαστικού Λυκείου, τον αδελφό της Ι. Μονής Αγίου Γεωργίου Φενεού π. Γεράσιμο Λάμπο, στον οποίο και απηύθυνε πνευματικές νουθεσίες και πατρικές ευχές για καλή Ιερωσύνη. Ο Ποιμενάρχης μας ολοκλήρωσε την ομιλία του ανακοινώνοντας ότι εφέτος, στις εορταστικές εκδηλώσεις προς τιμήν του Αποστόλου Παύλου, θα πραγματοποιηθεί βιβλιοπαρουσίαση του πρόσφατα επανεκδοθέντος, υπό της Ι. Μητροπόλεως μας, βιβλίου του αειμνήστου Μητροπολίτου Γόρτυνος & Μεγαλοπόλεως κυρού Ιερεμίου με τίτλο Σύντομες εισαγωγές στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη. Οι δυο προς Κορινθίους επιστολές του Αποστόλου Παύλου. ◉

Από την ιστοσελίδα
της Ι. Μητροπόλεως Κορίνθου

ΤΙΤΛΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΜΕ ΑΥΘΕΝΤΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
- A. ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΩΜΑΤΑ
- B. ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ
2. ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ
- A. ΑΙΟΛΙΚΗ ΓΗ
- B. ΤΟ ΝΟΥΜΕΡΟ 31328
- Γ. ΜΙΚΡΑΣΙΑ, ΧΑΙΡΕ
- Δ. ΓΑΛΗΝΗ
3. ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ
- A. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΓΟΡΓΟΝΑ
- B. Η ΔΑΣΚΑΛΑ ΜΕ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΜΑΤΙΑ
4. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ
- A. ΛΕΩΝΗΣ
5. ΚΟΣΜΑ ΠΟΛΙΤΗ
- A. ΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΦΡΑΓΚΟΥ
6. ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ
- A. ΛΟΞΑΝΔΡΑ
- B. ΣΑΝ ΤΑ ΤΡΕΛΑ ΠΟΥΛΙΑ
- Γ. Η ΑΥΓΗ ΜΑΣ
7. ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
- A. ΤΟ ΑΪΒΑΛΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ
8. ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ
- A. ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ
9. ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ
- A. ΠΥΡΠΟΛΗΜΕΝΗ ΓΗ
- B. ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
- Γ. ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ
10. ΑΝΖΕΛ ΚΟΥΡΤΙΝ
- A. ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ
- B. ΦΡΑΓΜΑ ΣΙΩΠΗΣ
- Γ. ΕΡΜΕΝΙ
11. ΕΛΣΑ ΧΙΟΥ
- A. Η ΝΕΝΕ Η ΣΜΥΡΝΙΑ
12. ΛΟΥ ΓΙΟΥΡΕΝΕΚ
- A. Η ΜΕΓΑΛΗ ΦΩΤΙΑ
13. LUTZ C. KLEVENMAN
- A. ΣΜΥΡΝΗ. ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

Αλέξανδρος Παπαγιαννόπουλος ΜΑΕΣΤΡΟΣ Σχέση βαθιάς εκτίμησης, σεβασμού και αγάπης

Τον Δημήτρη Μηνακάκη
(Σχολικά έτη φοίτησης 1965-1971)

Τον Σεπτέμβριο του 1964 βρίσκομαι στην Κόρινθο κάνοντας τα πρώτα μου βήματα στην Εκκλησιαστική Σχολή Κορίνθου και κατά κάποιο τρόπο τα πρώτα επίσημα βήματα στη συστηματική σπουδή της μουσικής, μια και η βυζαντινή μουσική ήταν πρωτεύον μάθημα.

Στο μικρό εκκλησάκι της Σχολής, αφιερωμένο στη μνήμη της Αγίας Φωτεινής της Σαμαρείτιδος, ο εκκλησιασμός ήταν μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος σε καθημερινή βάση. Εκεί πήραμε τα πρώτα ακούσματα ως εκκλησιαζόμενοι αρχικά και μέλη της χορωδίας στις πιο προχωρημένες τάξεις. Στο εκκλησίασμα υπήρχε και περιορισμένη προσέλευση πιστών καθότι το εκκλησάκι ήταν μικρό και ουσιαστικά ήταν προορισμένο για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των σπουδαστών της σχολής. Μια γοητευτική ανθρώπινη φιγούρα παρακολουθούσε αυτές τις ακολουθίες και οπωσδήποτε τις Κυριακές και τις μεγάλες γιορτές, με κατάνυξη και διακριτική συμμετοχή.

Όταν αρχίζω να παρακολουθώ μαθήματα στο Ωδείο της Μητρόπολεως, ερχόμενος σε επαφή και με τη συστηματική σπουδή της ευρωπαϊκής μουσικής, στη διπλανή αίθουσα πλημμύριζαν ήχοι και μελωδίες καθότι γίνονταν οι πρόβες της Χορωδίας Κορίνθου. Μαέστρος της ήταν η οικεία σε μένα μορφή για την οποία δεν μπορούσα να υποψιαστώ ότι επρόκειτο για τον μαέστρο της Χορωδίας Κορίνθου, τον Αλέξανδρο ή Αλέκο Παπαγιαννόπουλο.

Ο άνθρωπος αυτός από την πρώτη στιγμή μάς έδειχνε συγκινητική στοργή και πατρικό ενδιαφέρον και ιδιαίτερα σε όσους είχαμε ιδιαίτερη επιμέλεια στις σπουδές μας. Παρά τις δύο δεκαετίες διαφορά ηλικίας άρχισε να αναπτύσσεται μια ιδιαίτερη οικειότητα σχεδόν πατρική από την πλευρά του και εκτίμησης, σεβασμού και θαυμασμού από την πλευρά μου.

Οι απόφοιτοι της Σχολής, με εξαίρεση την περίοδο της πανδημίας, την Κυριακή της Σαμαρείτιδος εκκλησιαζόμαστε στον περικαλλή ναό της σχολής και επισκεπτόμαστε τους χώρους όπου λειτουργούσε η Σχολή ως σχολείο και οικοτροφείο και τώρα στεγάζεται η Περιφέρεια.

Κάθε χρόνο έχω την ιδιαίτερη χαρά, προσδοκία και

κίνητρο κατά τον εκκλησίασμό να συναντήσω, εκτός από τους συναπόφοιτους, τον αγαπημένο μου μαέστρο, που παρά τα 91 του χρόνια διατηρεί αναλλοίωτες στη μνήμη του τις εφηβικές μου εικόνες αλλά και παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την όποια καλλιτεχνική μου εξέλιξη.

Προς μεγάλη μου χαρά και φέτος στο εκκλησίασμα, στην ίδια ακριβώς θέση, από την απέναντι πλευρά, με συγκίνηση και χτυποκάρδι αντίκρυσα τον αγαπημένο μου μαέστρο να παρακολουθεί με κατάνυξη τη θεία λειτουργία.

Με το πέρας της Θείας Λειτουργίας δυο αγκαλιές ανοίχτηκαν περικλείοντας αναμνήσεις σχεδόν έξι δεκαετιών. Εδώ σταματώ γιατί τα λόγια θα αδικήσουν αυτές τις στιγμές.

Αλέκο μου, να είσαι πάντα καλά και να έχεις πάντα αυτή τη νεανική φρεσκάδα στο σπινθηροβόλο βλέμμα σου. Έχεις την αγάπη μου, τον θαυμασμό μου και την απέραντη εκτίμησή μου. ◎

Δ. Μηνακάκης, 22 Μαΐου 2022

1ο ΕΑΡΙΝΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΜΙΑ ΣΠΑΝΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Στο πλαίσιο του 1ου Φεστιβάλ Θρησκευτικής Μουσικής, την Τετάρτη 13 Απριλίου και στο Αμφιθέατρο του 4ου Λυκείου Κορίνθου διοργανώθηκε από το Κέντρο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Περιβάλλοντος του Δήμου Κορινθίων με λαμπρότητα και εξαιρετική επιτυχία μουσική εκδήλωση με θέμα «ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ». Το σπάνιο αυτό γεγονός για την πόλη της Κορίνθου έγινε με την ευκαιρία της συμπλήρωσης δύο χρόνων

από την καταστροφική πυρκαγιά του Ναού της Παναγίας των Παρισίων, μνημείο-θαύμα γοτθικής αρχιτεκτονικής παράλληλα και με την προσπάθεια διαμόρφωσης διαπολιτισμικής συνείδησης και αλληλεγγύης των λαών. Το κοινό με την αθρόα προσέλευσή του κατενθουσιάστηκε και συγκινήθηκε από το εμπνευσμένο ποίημα του Καθηγητού Πανεπιστημίου και Προέδρου του Ολυμπιακού Κέντρου Σταμάτη Πορτελάνου, που μελοποίησε με εξαίσια μουσική και μελωδία ο συντοπίτης μας Κωνσταντίνος Ζήκος, καθηγητής μουσικής και μουσικοσυνθέτης. Ο καθηλωτικός λόγος του κ. Πορτελάνου, η ερμηνεία από τις διακεκριμένες σοπράνο Ευαγγελία Τσίρτση και Μαρισία Παπαλεξίου και η συνοδεία κουαρτέτου εγχόρδων από καταξιωμένους δεξιοτέχνες μουσικούς, Βιολί Α' - Γιάννη Παϊβανά, Βιολί Β' - Κωνσταντίνο Ζήκο, Βιόλα- Νίκο Παϊβανά, Βιολοντσέλο-Δημήτρη Κοτταρίδη, υπό τη μαγευτική διεύθυνση του κ. Ζήκου, γοήτευσαν και κατά κοινή ομολογία γέμισαν και ανέβασαν τις καρδιές των συμμετεχόντων που με απόλυτη προσήλωση απόλαυσαν μια μοναδική σε ποιότητα και πολιτισμό εκδήλωση.

Ευχόμαστε και σε άλλες παρόμοιες προσκλήσεις.

Εφημερίδα Κορινθιακή Ήμέρα, 19-04-2022

Η εκδήλωση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία και δημιούργησε εξαιρετική εντύπωση στο κορινθιακό κοινό. Για εμάς τους αποφοίτους της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου η συνεργασία των δύο συμμαθητών μας και η παρουσίαση του έργου τους ήταν άλλη μία αφορμή να καμαρώνουμε.

Η οργάνωση έγινε από το Κέντρο Πολιτισμού και Αθλητισμού του Δήμου Κορινθίων. ☺

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΒΟΥΡΛΗΣ (1944-2022)

ΟΜΟΤ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ

Τον Μιχάλη Π. Καλλαρά, Θεολόγου-Φιλολόγου
(Σχολικά έτη φοίτησης 1954-1961)

Το αιδόνι της Εκκλησίας μας σίγησε! Το καμάρι της Σχολής μας δεν υπάρχει πια. Ο αδόκητος θάνατος του αγαπημένου μας συμμαθητή Αθανάσιου Βουρλή έφερε βαρύ πένθος σε όλους και βαθιά οδύνη και θλίψη. Μας έκανε φτωχότερους κι ορφανεμένους. Είχε θρονιαστεί στις καρδιές μας, μας είχε αγαπήσει και τον είχαμε λατρέψει. Όλοι οι φίλοι και συνάδελφοί του από τη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου ένιωσαν απέραντη θλίψη και συντριβή. Ο Θεός επέτρεψε και τον πήρε κοντά Του. Ποιος άραγε μπορεί να εξιχνιάσει τις βουλές Του!

Ένας αυθεντικός Ιεροφάλτης, λαμπρός και άξιος, με εκκλησιαστικό φρόνημα και σπάνιο ήθος και ύψος, που καταξιώθηκε ως ένας από τους σπουδαιότερους υμνωδούς και εργάστηκε με σεβασμό και αυστηρή προσήλωση προς τις λειτουργικές μας παραδόσεις, μετέβη στους ουράνιους χορούς για να συνεχίσει να υμνεί και

να δοξάζει τον Κύριο μαζί με τους αγγέλους του! Ο θάνατός του στέρησε την Εκκλησία από ένα ικανότατο, ταλαντούχο και χαρισματικό στέλεχός της.

Ένας σπουδαίος επιστήμονας, με εντυπωσιακή πνευματική ζωντάνια και βαθύ προβληματισμό για τη σύγχρονη μαρτυρία της Εκκλησίας. Ένας ακάματος εργάτης της Θεολογικής επιστήμης, φωτισμένος κήρυκας της εκκλησιαστικής Παράδοσης και της λειτουργικής και μυστηριακής ζωής. Μια προσωπικότητα της Ψαλτικής Τέχνης με ζήλο και ενθουσιασμό, συνέπεια και ήθος, που πρόφτασε να δει τα οράματά του να πραγματοποιούνται, έφυγε από κοντά μας!

Ένας αγνός ιδεολόγος με ενάρετη βιοτή, γαλήνιο χαρακτήρα, σπάνιο ήθος και ταπεινότητα, ευπροσήγορος και μειλίχιος, με αγάπη για όλους, με πνεύμα ενότητας, με σοφία και σύνεση, που αγαπούσε με ειλικρίνεια και εκ βάθους ψυχής τον αληθινό Θεό, σώπασε!

Ένας ωραίος άνθρωπος της αρετής, της καλοσύνης και της μεγαλοψυχίας. Ένας λιτός, απλός και απέριττος κήρυκας της αγάπης, αφιερωμένος στον συνάνθρωπο. Ένας καλός Σαμαρείτης που βίωνε αξίες που σπάνια συναντιούνται σήμερα και κέρδιζε την αγάπη όλων, οδεύει πια στην κατοικία!

Ένας ανεκτίμητος και ειλικρινής φίλος, εξαίρετος συμμαθητής και πολύτιμος συνεργάτης, που κέρδισε την άδολη αγάπη όλων στην προσπάθεια της Ένωσης μας να διατηρήσει άσβεστη τη φλόγα και την ανάμνηση της Σχο-

λής μας. Εργάστηκε όσο λίγοι στο Δ.Σ., της Ένωσης και με τις προτάσεις, τις συνεργασίες και τις προσπάθειές του γενικά συνέβαλε στο να κρατηθεί ζωντανό το όνειρο. Θα μας λείψει η αδιάλειπτη παρουσία του στα συμβούλια της Ένωσης, η πολύτιμη συμμετοχή του στην έκδοση του περιοδικού μας, η πραότητα του χαρακτήρα του και η προσφορά του στον άνθρωπο και στο κοινωνικό σύνολο. Είχε πολλά να δώσει ακόμη, μα δεν πρόλαβε!

Η ευγενική του μορφή θα μείνει χαραγμένη στη μνήμη μας. Ας είναι αιώνια η μνήμη του. ◎

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Θ. ΒΟΥΡΛΗΣ

«ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ»

Πόνος και απέραντη θλίψη κατέχουν την καρδιά και τα συναισθήματά μου, γιατί ο ξεχωριστός φίλος, ομοτράπεζος παιδείας στην Εκκλησιαστική Σχολή Κορίνθου, Αθανάσιος Βουρλής, αναχώρησε από αυτόν τον μάταιο κόσμο για την ουράνια μακαριότητα.

Ο Αθανάσιος Βουρλής ανήκει στη χορεία των μεγάλων πνευματικών ανθρώπων. Μέγας επιστήμων, αλλά και μέγας άνθρωπος. Ακάματος φύλακας της Ιερής Ορθόδοξης Εκκλησιαστικής Υμνωδίας. Τόσο απλός και καταδεκτικός, παρά το μεγάλο Πνευματικό του ανάστημα. Διακρινόταν για το λαμπρό ήθος του και τον

σπάνιας ποιότητας χαρακτήρα του. Η Θεία φωνή του (αηδόνι τον αποκαλούσαμε οι συμμαθητές του) ανέβηκε στο πιο υψηλό βάθρο της πανελλήνιας αναγνώρισης και του σεβασμού.

Εκφράζουμε τα ειλικρινή, θερμά συλλυπητήρια στους οικείους του και ευχόμεθα ο Κύριος να αναπαύσει την ψυχή του μετά των Αγίων και δικαίων, η δε μνήμη του να είναι αιώνια.

Από σήμερα «ο ουρανός πλουσιότερος, το σπίτι μας φτωχότερο». ◎

Περικλής Μαυρουδής και οικογένεια

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΒΟΥΡΛΗ

Tou π. Δημητρίου Οικονόμου

Με τον μακαριστό Αθανάσιο είμαστε συμμαθητές στην Εκκλησιαστική Σχολή της Κορίνθου. Ήταν απ' όλους σεβαστός, καθότι εμφορείτο από θεοσέβεια. Ήταν πρωτοψάλτης στον ιερό Ναό της Αγίας Φωτεινής στην Κόρινθο. Στους Γυμναστικούς αγώνες κέρδιζε τα περισσότερα βραβεία. Πριν φοιτήσει στη σχολή μας, είχε γαλουχήθει στα ιερά νάματα του Μ. Σπηλαίου, όπου ο θείος του ήταν Ηγούμενος.

Συχνά πήγαινα να εκκλησιαστώ στον Ι. Ναό του Αναστάντος Χριστού στα Σπάτα και απολάμβανα την αγγελική φωνή του.

Την καλλιφωνία του απολάμβανε και ο Σεβ. Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής Νικόλαος, ο οποίος στην εξόδιο ακολουθία του είπε: «Ο Αθανάσιος συνδύαζε αρμονικά την ψαλτική με την θεοσέβειαν». Ετίμησε το χωριό μας, τα Φίλια Καλαβρύτων, δεόντως. Στον Παράδεισο θα είναι χοράρχης αγγελικών χωρωδιών προς απόλαυσιν πάντων των εκλιπόντων και κεκοιμημένων.

Δε χάθηκε ο Αθανάσιος. Απεδήμησεν εις την Άνω Ιερουσαλήμ. Εκεί τον υποδέχτηκαν η Θεομήτωρ, που της έψαλε τα εγκώμια, ο Μ. Αθανάσιος, ο Ρωμανός ο Μελωδός και ο άγιος Βλάσιος των Φιλίων.

Αιωνία σου η μνήμη, αείμνηστε Αθανάσιε.

*Θανάσης ο Αθάνατος, μέγας Ιεροψάλτης
Προς Κύριον απεδήμησε του Παραδείσου ψάλτης.
Ταξίδεψε η ψυχούλα του με τον Θεού την αύρα
Χαίρονται τα Καλάβρυτα και η Αγία Λαύρα.*

*Κατέβαιναν οι άγγελοι να τον ακροαστούνε
Κι δολοφόνοι μαζί τον Ύψιστο να τον δοξολογούνε
Ευσέβεια και ψαλτική ήταν συνυφασμένα
Είπε και ο Δεσπότης μας στον λόγο του για σένα.*

*Πάντοτε τον ενέπνεαν οι θείες μελωδίες
και έγραφε ποιήματα για τις δοξολογίες.
Τώρα οι αγγέλοι τον καλούν σε θείες χορωδίες.*

Αδιάκοπα ο πατέρας του τον Ναό υπηρετούσε
Και ο πατήρ Δημήτριος τον αγιογραφούσε.
Και η Σοφία η μάνα του τον υπεραγαπούσε
Με νάματα της πίστης μας πάντα τον γαλουχούσε.

Μες στην Αγία Φωτεινή, εις την Σχολήν Κορίνθου
Είχε αγγελική φωνή, φάνταζε νιός Υψίστου.
Οι Φιλιώτες οι περήφανοι έχουν μεγάλο πόνο
Που αποχωριστήκανε έναν μεγάλο γόνο.

Θανάση καλλικέλαδε και του Θεού αηδόνι,
Ουράνια η χωραδία σου, ποτέ να μην τελειώνει.
Αιώνια η μνήμη σου και όλη η βιοτή σου
Μες στον ναό της Παναγίας ειν' η κατάληξή σου.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Αθανάσιος Βουρλής γεννήθηκε στα Φίλια Καλαβρύτων το 1944. Με προτροπή του Μεγαλοσπηλαιώτου θείου του, αρχιμ. Ευγενίου Βουρλή, γράφτηκε στην Α' Τάξη της εξαταξίου Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου, από την οποία πήρε το πτυχίο του το 1965.

Σπούδασε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική στο «Ωδείο Αθηνών», ως υπότροφος της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, στο «Μακεδονικό Ωδείο» Θεσσαλονίκης και στο «Ωδείο Πειραιώς» του «Πειραιϊκού Συνδέσμου». Έλαβε όλα τα πτυχία και διπλώματα των προβλεπόμενων διαβαθμίσεων με άριστα.

Παράλληλα, σπούδασε Θεολογία, Φιλολογία και Νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Στη διετία 1971-1973, εξεπλήρωσε τη στρατιωτική του θητεία, κατά την οποία δραστηριοποιήθηκε ως ομιλητής, αρθρογράφος, ιεροψάλτης, χοράρχης και τηλεπαρουσιαστής θρησκευτικής εκπομπής στην ΥΕΝΕΔ. Εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση ως καθηγητής μουσικής και στη συνέχεια ως θεολόγος. Το 1976 διορίστηκε επιστημονικός βοηθός στην Έδρα της Δογματικής και Χριστ. Ηθικής, της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ (1976), στην οποία υπηρετούσε ο καθηγητής Μέγας Φαράντος.

Μετεκπαιδεύτηκε στην Ευαγγελική Θεολογική και Φιλοσοφική Σχολή του Παν/μίου Βόννης με ειδίκευση στη Συστηματική Θεολογία και στην Εκκλησιαστική Μουσικολογία (1981-1983). Το έτος 1991 κατέστη αριστούχος διδάκτορας θεολογίας του Τμήματος Θεολογίας. Το επόμενο έτος εξελέγη μόνιμος λέκτορας. Δίδαξε στο προπτυχιακό και μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Θεολογίας μαθήματα της ειδικότητάς του (1992-2001).

Το 2001 εξελέγη αναπληρωτής καθηγητής και το 2005 καθηγητής στον Τομέα Χριστιανικής Λατρείας, Αγωγής και Διαποιμάνσεως του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας της ίδιας Σχολής και Δίδαξε στο προπτυχιακό και μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος.

Διετέλεσε τρεις φορές διευθυντής του Τομέα Χριστιανικής Λατρείας, Αγωγής και Διαποιμάνσεως και Δ/ντής του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του Τομέα.

Μετέσχε σε Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Προγράμματα. Ήταν τακτικό μέλος: α) του Δ.Σ. του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, β) συνοδικών επιτροπών επί θεμάτων Λατρείας, Τέχνης και Μουσικολογίας, γ) συντακτικών επιτροπών επιστημονικών περιοδικών και συλλογικών τόμων και δ) οργανωτικών επιτροπών πανελλήνιων και παγκοσμίων επιστημονικών συνεδρίων.

Δημοσίευσε περισσότερες από 60 αυτοτελείς, πρωτότυπες μελέτες και μονογραφίες και περί τα 50 άρθρα και κριτικές σε διάφορα θεολογικά ή μουσικολογικά περιοδικά. Υπήρξε έκτακτος συνεργάτης της ΕΡΤ ως σχολιαστής Ευαγγελικών περικοπών και εκκλησιαστικών ύμνων.

Υπήρξε ο χοράρχης του Βυζαντινού Χορού των φοιτητών της Θεολογικής Σχολής. Έλαβε, επίσης, μέρος στο Διεθνές Φεστιβάλ Εκκλησιαστικών Χορωδιών, στην Πολωνία, όπου απέσπασε Ειδικό Βραβείο (Μάιος 2004). Πραγματοποίησε περισσότερες από 150 επίσημες χορωδιακές εμφανίσεις – και με άλλες βυζαντινές χορωδίες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Στη διετία 2007-2009 δίδαξε Βυζαντινή Μουσική στην Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών (Α.Ε.Α.Α.) και είχε την ευθύνη του χορού των φοιτητών και των χορωδιακών του εκδηλώσεων.

Δίδαξε βυζαντινή μουσική στις ενορίες που υπηρέτησε ως πρωτοψάλτης και περιστασιακά σε Ιερές Μονές, Ιεροψαλτικούς Συλλόγους και Ιερές Μητροπόλεις της Αττικής και της Γερμανίας.

Το 2015 συμπλήρωσε πεντηκονταετία επίσημης, ευδόκιμης και διαρκούς ιεροψαλτικής διακονίας, την οποία προσέφερε σε διάφορους Ιερούς Ναούς, του Πειραιώς, της Θεσσαλονίκης, των Αθηνών και της Ι. Μ. Γερμανίας (1965-2015).

Αφυπηρέτησε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, λόγω ορίου ηλικίας, τον Αύγουστο του έτους 2011. Από το χειμερινό εξάμηνο του 2015 δίδασκε Υμνολογία στο Μεταπτυχιακό Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας στην Κύπρο.

Έλαβε δέκα τιμητικές διακρίσεις, από πανεπιστη-

μιακούς, θεολογικούς, εκκλησιαστικούς και ιεροψαλτικούς φορείς. Η Σύγκλητος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών τού απένειμε ομόφωνα τον τίτλο του ομότιμου καθηγητού (25-2-2006), για την όλη επιστημονική και καλλιτεχνική του προσφορά στον ελληνικό και ξένο χώρο. Ήταν, τέλος, μέ-

λος της Πανελλήνιου Ενώσεως Θεολόγων, της οποίας διετέλεσε ειδικός γραμματέας (1978-1980) του Πανελλήνιου Συνδέσμου Ιεροψαλτών, της Αδελφότητας Φιλιωτών Καλαβρυτινών και της Ενώσεως Αποφοίτων Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου, της οποίας ήταν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου. ☺

'Ενωση αποφοίτων Εκκλησιαστικής Σχολής Κορίνθου Τ.Θ. 52057, Τ.Κ. 14401, Μεταμόρφωση

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2021

ΕΣΟΔΑ		ΕΞΟΔΑ	
1. ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ	406,00	1. ΕΛΤΑ	611,12
2. ΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ	0,33	2. ΕΚΔΟΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ	1.653,60
		3. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ - ΔΙΑΦΟΡΑ	30,00
		4. ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	3,00
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	406,33	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	2.297,72
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΤΑΜΕΙΟΥ 31/12/2020	9.000,07	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΤΑΜΕΙΟΥ 31/12/2021	7.108,68
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	9.406,40	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	9.406,40

ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ 31/12/2021

(ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΟΓ. ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ 151/296112-14)
IBAN : GR0701101510000015129611214

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	5.947,10 €
ΜΕΤΡΗΤΑ	1.161,58 €
ΣΥΝΟΛΟ	7.108,68 €

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΧΡΗΣΕΩΣ 2022 (01/01/2022 - 31/12/2022)

ΕΣΟΔΑ		ΕΞΟΔΑ	
1. ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ	2.000,00	1. ΕΛΤΑ	500,00
		2. ΕΚΔΟΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ	1.400,00
		3. ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΞΟΔΑ	100,00
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	2.000,00	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	2.000,00
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΤΑΜΕΙΟΥ 31/12/2021	7.108,68	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΤΑΜΕΙΟΥ 31/12/2022	7.108,68
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	9.108,68	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	9.108,68

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ

Τον Δημ. Λ. Δρίτσα, Δρος Θεολογίας
(Σχολικά έτη φοίτησης 1948-1955)

Συχνά οι νέοι μεταξύ τους, κολακευτικά ή πειρακτικά, απευθύνονται στον άλλον την προσφώνηση: «Ρε μεγάλε, είσαι και ο πρώτος». Είναι όμως έτσι; Είναι αντικειμενική και αμερόληπτη η αναφορά αυτή προς τον συνομήλικο ή τον φίλο τους; Απάντηση δε θα δώσουμε εμείς, αλλά μπορούμε να θεωρήσουμε χαρακτηριστική αυτή την προσφώνηση, εάν τη μεταφέρουμε μέσα στο πλαίσιο της χριστιανικής βιοθεωρίας.

Ποιος, λοιπόν, είναι ο πρώτος και ποιος ο μεγάλος; Σύμφωνα με την απάντηση που δίνει ο ίδιος ο Χριστός, το βασικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό κάποιου ως πρώτου και μεγάλου είναι η ανιδιοτελής προσφορά αγάπης προς τον συνάνθρωπό του. Παίρνοντας αφορμή από το αίτημα των νιών Ζεβεδαίου να καθίσουν στα δεξιά και αριστερά του «εν τη δόξῃ Του» (Μαρκ. 10, 35-42 βλ. και Ματ. 20, 20-24) διευκρινίζει ότι: «ος αν θέλῃ γενέσθαι πρώτος εν ημίν, έσται πάντων δούλος» (Μαρκ. 10, 43-44). Το παράδειγμα το έδωσε ο ίδιος ο Κύριος υπογραμμίζοντας χαρακτηριστικά: «καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ανθρώπου οὐκ ἡλθε διακονηθῆναι αλλὰ διακονήσαι καὶ δούναι τὴν ψυχήν αὐτού λύτρον αντί πολλῶν» (Μαρκ. 10,15).

Ίδετε το μεγαλείο της προσωπικότητας του Θεανθρώπου Χριστού! Δε ζήτησε μεγαλεία και δόξες εφήμερες, που επιδιώκουν όσοι θέτουν ως κίνητρο των ενεργειών τους τον εγωκεντρισμό και την αυτοπροβολή. Πλησίασε με γνήσια αγάπη τον πονεμένο άνθρωπο και έγινε «ο καλός Σαμαρείτης» της πονεμένης ανθρωπότητας. Της πρόσφερε τα «σύνεργα» της ανόρθωσης και της λύτρωσης από τα δεσμά της αμαρτίας.

Η μεγαλύτερη όμως προσφορά του στον άνθρωπο ήταν η σταυρική του θυσία. Έτσι έγινε ο πρώτος και με-

γάλος «υπηρέτης» όλων των ανθρώπων «υμίν απολαμβάνων υπογραμμόν, ίνα επακολονθήσατε τοις ίχνεσιν αυτού» (Α' Πέτρ. 2,21).

Το ερώτημα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι: Εμείς οι χριστιανοί του 21ου αιώνα συνεχίζουμε αυτή την παρακαταθήκη; Νιώθουμε την ανάγκη της προσφοράς στον διπλανό μας που στερείται, πάσχει και υποφέρει; Συνειδητοποιούμε το χρέος μας προς τον Μεγάλο Υπηρέτη του ανθρώπου αντιγράφοντας το υπόδειγμά του; Μπορούμε να απεκδυθούμε τον χιτώνα του εγωκεντρισμού και του «ωχαδερφισμού»;

Διαθέτουμε το ηρωικό φρόνημα της εξόδου από τον εγκλεισμό μας στο κέλυφος της εγωλατρίας; Η απάντηση στα παραπάνω αιχμηρά ερωτήματα δόθηκε από τον Χριστό στους δύο αδελφούς-μαθητές του και προς όλους μας: «ουχ ούτω δε ἔσται εν υμίν...» (Μαρκ. 10, 43), δηλαδή, εσείς που με πιστεύετε και ακολουθείτε τα ίχνη μου έχετε ουσιαστικές διαφορές από τους άλλους ανθρώπους. Εσείς θέλετε και μπορείτε να είστε πρώτοι και μεγάλοι, γιατί το μοναδικό κίνητρο των σχέσεών σας με τους συναθρώπους σας είναι η ανιδιοτελής αγάπη.

Σε άλλη συνάφεια ο Κύριος μας υπενθυμίζει το σχετικό καθήκον μας, αλλά και μας διαβεβαιώνει για την ανάλογη αμοιβή: «εάν εμοί διακονή τις, εμοί ακολουθείτω, καὶ όπου ειμί εγώ, εκεί καὶ ο διάκονος ο εμός ἔσται· καὶ εάν τις εμοί διακονή, τιμήσει αυτόν ο πατήρ» (Ιωάν. 12,26).

Εάν, τεκμηριωμένα, η κοινωνία μας είχε κηρυχθεί σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, τότε η επέμβασή μας θα έπρεπε να ήταν άμεση και αποτελεσματική. Το μήνυμα-πρόσκληση εστάλη για ακόμη μια φορά· όλοι καλούμεθα να απαντήσουμε ελεύθερα και θετικά. ☺

Λόγω πληθώρας ύλης οι συνδρομές των μελών
θα δημοσιευτούν στο προσεχές τεύχος.